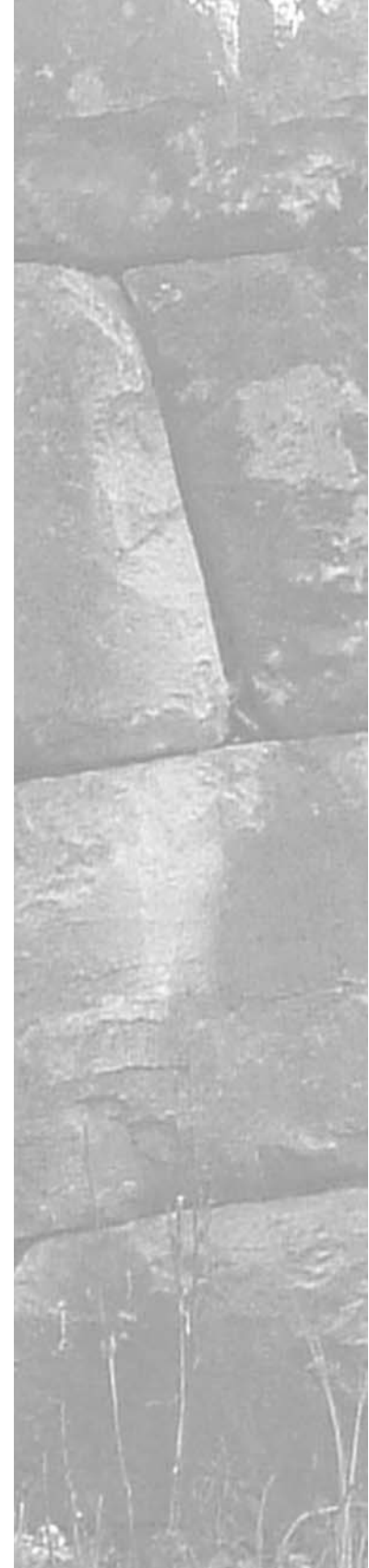

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΛΕΙΒΗΘΡΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Έφη Πουλιάκη - Παντερμαλή

Λείβηθρα

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Έφη Πουλιάκη - Παντερμαλή

Ελένη Κλινάκη

Γιάννης Δημητριάδης

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ 80%
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
(ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ)
ΚΑΙ 20% ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΖ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Ε.Π "ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ "
Γ' ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Έφη Πουλάκη - Παντερμαλή

ΛΕΙΒΗΘΡΑ

Η ακρόπολη των Λειβήθρων πριν από το προστατευτικό έργο

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η ανασκαφή των Λειβήθρων παρέμενε πάντα σε αναμονή, επειδή πρώτη προτεραιότητα υπήρξε η χρηματοδότηση για τη σωτηρία της ακρόπολης, τόσο στην αρχικά αρμόδια ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ όσο και στη συνέχεια στην ΚΖ΄ ΕΠΚΑ. Ο κίνδυνος προέκυπτε από τους τρεις χειμάρρους που, καθώς συμβάλλουν σε κοινή κοίτη ακριβώς μπροστά στην ακρόπολη και δημιουργούν τον πιο επικίνδυνο από τους χειμάρρους του Ολύμπου, τη Ζηλιάνα, αρχαίο Συν.

Η αντιστήριξη των πρανών και η αναζήτηση της απαραίτητης χρηματοδότησης ήταν μία πολύχρονη και τραυματική εμπειρία που θεραπεύτηκε σε μεγάλο βαθμό αρχικά χάρη στα ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, στη συνέχεια από το πρόγραμμα «ΕΠ Πολιτισμός» του Υπουργείου Πολιτισμού. Έτσι, το 2003 - 2004 άρχισε από την ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ η προστασία των πρανών με τα ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, και το 2007 - 2008 από το «ΕΠ Πολιτισμός» του Υπουργείου Πολιτισμού. Η αντιστήριξη έγινε κλιμακωτά με συρμάτινα καλάθια γεμάτα από αργόλιθους, πασσαλόπηκτα άνδηρα και με επιχώσεις με χαλίκι και χώμα.

Ευχαριστώ θερμά τον αρχιτέκτονα Γιάννη Γιαννάκη της ΙΣΤ΄ Εφορείας, που συμμετείχε στην αγωνία και ανέλαβε με θέρμη το έργο. Ευχαριστώ επίσης τους νέους συναδέλφους Ελένη Κλινάκη και Άρη Μπαχλά καθώς και το μηχανικό Θανάση Τριανταφύλλου που το έφεραν σε πέρας μαζί με όλους τους υπόλοιπους συνεργάτες.

Τα πρανή της ακρόπολης και το έργο προστασίας στο χειμάρρο Καβουράλακκα.

Αμέσως β. δυτικά από την ακρόπολη.
Ένα από τα αιωνόβια πλατάνια του αρχαιολογικού χώρου,
ριζωμένο επάνω σε αρχαίο κτίσμα.

*Λειβήθρων ἔς χώρον,
ἐμήν ἔς πατρίδα γαῖαν·*

Ο παραπάνω τίτλος προκύπτει από ένα πανάρχαιο ταξίδι που περιγράφεται στους ακροτελεύτιους στίχους των *Αργοναυτικών* του Ορφέως, ενός έπους που αποδιδόταν στον ίδιο τον Ορφέα. Ως ένα από τα κύρια επεισόδια της ζωής του αναφερόταν η Αργοναυτική εκστρατεία, όπου έδινε το ρυθμό της κωπηλασίας και βοηθούσε τους Αργοναύτες να ξεφεύγουν από ποικίλους κινδύνους.

Παραδίδεται μάλιστα και ένα από τα είδη της μουσικής που καλλιέργησε, ο *βηταρμός* [κατά τους αρχαίους σχολιαστές η *πυρρίχη όχησις*]^[1].

Το έπος καταλήγει με την επιστροφή του Ορφέα στην πατρίδα του, τα Λείβηθρα:

*Ἐνθεν δ' ὀρμηθεὶς ἐσύθην χιονώδεα Θρήκην Λειβήθρων
ἔς χώρον, ἐμήν ἔς πατρίδα γαῖαν· ἄντρον δ' εἰσεπέρησα
περικλυτὸν, ἔνθα με μήτηρ γείνατ' ἐνὶ λέκτροις με-
γαλήτορος Οἰάγροιο.*

*Ἔτσι λοιπὸν ξεκίνησα, στη χιονισμένη Θράκη να
επιστρέψω. Και έφτασα στον τόπο μου, τα Λείβηθρα.*

*Στο ξακουσμένο σπήλαιο να μπω, εκεί όπου απ' τη
μάννα μου γεννήθηκα, στου μεγαλόκαρδου του Οἰάγρου
την κλίνη*^[3]

Ορφέως Αργοναυτικά 1373^[2]

Ο Ορφέας στο εσωτερικό λευκής κύλικας.
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Από τα πολυάριθμα αγγεία με μυθολογικές παραστάσεις που βρέθηκαν στην ακρόπολη των Λειβήθρων ξεχωρίζει το όστρακο αυτό με την Υψιπύλη, μάνα του βασιλιά της Λήμνου, εκείνου που προμήθευε με Λήμνιο οίνο τον Αγαμέμνονα. Ο βασιλιάς ήταν παιδί του Ιάσονα και καρπός της Αργοναυτικής Εκστρατείας. Σύμφωνα με μια παραλλαγή του μύθου, τα παιδιά του Ιάσονα και της Υψιπύλης είχαν ακολουθήσει τον Ορφέα στη δική του πατρίδα.

Ο ίαγρος είναι ο πατέρας του Ορφέα και μητέρα του η επιφανής μούσα Καλλιόπη. Ο ίδιος γεννήθηκε σε μία σπηλιά των Λειβήθρων στην Πιερία, τη στενή λωρίδα γης ανάμεσα στα βουνά του Ολύμπου και τη θάλασσα. Η μητέρα του Ορφέα και οι υπόλοιπες μούσες, καρπός εννέα ημερών θείου έρωτα στην Πιερία του Δία και της Μνημοσύνης, είναι «Ολυμπιάδες» και «Ολύμπια δώματα έχουσαι» στον Όμηρο, «Ολυμπιάδες» και «Πιερίδες» στον Ησίοδο.^[4] Το δεύτερο επίθετο υπερίσχυσε έκτοτε διαιωνίζοντας τη σχέση της χώρας αυτής με τις κόρες της Μνημοσύνης, τις νεράιδες εκείνες της φύσης και της τέχνης που γεννήθηκαν από τον πατέρα των θεών για να μη λησμονούν οι θνητοί τη θεία δημιουργία και το αθάνατο μεγαλείο της.

«*Ησίοδε, [λέει ο ίδιος στη Θεογονία]*

*Τον ύμνο ας αρχίσουμε απ' τις Μούσες,
που τον γονιό δοξάζοντας τον Δία
την δυνατή του την ψυχή ευφραίνουν ασταμάτητα
σου Ολύμπου τα παλάτια.
Ανιστορώντας τα τωρνά μα και τα περασμένα.
Και όλα τα μελλούμενα.
Στην Πιερία γεννήθηκαν από τη Μνημοσύνη.
Κόρες αυτές του έρωτα του Κρονογενήμένου.
Οποίων οι Μούσες αγαπούν τρισεύτυχος λογιέται.
Κι από το στόμα του λαλιά ολόγλυκη αναβλύζει».*

Η έντονη σχέση του Ορφέα και των Μουσών με την Πιερία, οδήγησε στη γενεαλογική τους σύνδεση με τον ομώνυμο Μακεδόνα γενάρχη, τον Πίερο, που θεωρήθηκε πατέρας των Μουσών και επομένως παππούς του Ορφέα.^[5] Η σχέση αυτή είναι πράγματι πολύ έντονη για να μπορεί να αγνοηθεί και ίσως να οφείλεται σε κάποιον αρχαιότατο μουσικό λόγο, σήμερα δυστυχώς χαμένο, που είχε σχέση με τον Ορφέα, την Πιερία και τις τοπικές της μούσες. Είναι μία υπόθεση που δεν μπορεί να αγνοηθεί, αν λάβουμε υπόψη την πληροφορία του Πλούταρχου στο «Περί Μουσικής» για τα «Περί Μούσας» ποιήματα του Μακεδόνα γενάρχη Πιέρου.^[6]

Η αρχαία έρευνα προβληματίστηκε και αυτή με την πρώιμη αναφορά των μουσών στην περιοχή, αλλά και με την κοινή ονοματολογία Πιερίας και Ελικώνα σε θέσεις που σχετίζονται με τις μούσες, όπως π.χ. τα Λείβηθρα, την Πίμπλεια, τον Ελικώνα. Το φαινόμενο ερμηνεύθηκε όπως και στο μύθο, με τη μεταφορά της λατρείας των μουσών στον Ελικώνα από κατοίκους της Πιερίας.^[7] Για τη σύγχρονη έρευνα το πρόβλημα οφείλει ίσως να παραμένει ανοικτό.^[8] Αντίθετα, ο συστηματικά αναφερόμενος διωγμός των προϊστορικών «Θρακών» από την Πιερία και η εγκατάστασή τους στην παραλία του Παγγαίου^[9] θα μπορούσε να θεωρηθεί πραγματικό γεγονός, που υπομνηματίζει εν μέρει την παράλληλη ιστορία του Ορφέα στις δύο περιοχές.

Σύμφωνα με το μύθο ο Ορφέας γεννήθηκε από τη μούσα Καλλιόπη σε μία από τις σπηλιές του Ολύμπου, κοντά στα Λείβηθρα και την Πίμπλεια. Είχε βίαιο θάνατο, από γυναίκες της Πιερίας που τον θανάτωσαν στην παραολύμπια χώρα του Δίου. Εκεί κυλούσε ένα ποτάμι ο Ελικών, στα νερά του οποίου θέλησαν να ξεπλύνουν το αίμα του. Το ποτάμι τότε, για να μη συντελέσει στον καθαρισμό του φονικού, βυθίστηκε μέσα στη γη και βγήκε καθαρό στο Δίον με το όνομα Βαφύρας.

Ο Ορφεύς σε ερυθρόμορφες παραστάσεις αγγείων των μέσων του 5ου αι. π.Χ. Στις πρωιμότερες παραστάσεις της αρχαιότητας ο Ορφεύς δεν απεικονίζεται ως Θραξ.

Από εκεί, πλωτός πια ποταμός, κύλησε προς τη θάλασσα.^[10] Αιτίες του φονικού αναφέρονται αρκετές, με πιθανότερο ίσως ενδεχόμενο τις αναφερόμενες καινοφανείς τελετές του Ορφέα.^[11] Τέτοιες τελετές γίνονταν σε τακτές ημέρες σε ένα ειδικό «οίκημα μέγα τε και προς τελετάς ευπεποιημένον». Έπαιρνε μέρος «πλήθος Θρακών και Μακεδόνων οπλισμένων», που πριν από τις τελετές άφηναν τα όπλα τους στις πύλες του κτιρίου. Αυτό το κτίριο, το πρώτο «τελεστήριον» των μυστηρίων του Ορφέα βρισκό-

ταν στην πατρίδα του, τα Λείβηθρα.^[12] Μετά το θάνατό του, δόθηκε ένας χρησμός που ζητούσε να βρεθεί το σώμα του και να ταφεί. Και καθώς ο Ορφέας ήταν γιος ενός ποταμού και ο θάνατός του συνδέθηκε με ένα ποτάμι, έτσι και τα λείψανά του βρέθηκαν και αυτά στις εκβολές ενός ποταμού.

Ετάφη στα Λείβηθρα.

Ο τάφος του, που ήταν αρχικά ένα απλό ηρώο, μετατράπηκε σιγά σιγά σε ιερό όπου λατρεύτηκε με θυσίες, όπως οι θεοί. Εδώ βρισκόταν και το κυπαρισσένιο του άγαλμα, το ξόανο. Το ιερό αυτό με τον τάφο του Ορφέα ήταν για τις γυναίκες «παντελώς άβατον».

Όταν ο Αλέξανδρος ξεκινούσε την ασιατική του εκστρατεία με μία μεγάλη γιορτή στο Δίον, το άγαλμα του Ορφέα στα Λείβηθρα «ίδρωτα πολύνἀφῆκε...». Ο οίωνος ερμηνεύθηκε αισιόδοξα, και μάλλον σωστά. Ότι δηλαδή πολύ θα κουράζονταν στο μέλλον οι άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων για να υμνήσουν αντάξια αυτήν την εκστρατεία.^[14]

Για τα Λείβηθρα και τον τάφο του Ορφέα μοιραίο στάθηκε και πάλι ένα ποτάμι. Την πληροφορία τη δίνει ο Πανυσανίας, καθώς διηγείται μια ιστορία που άκουσε στη Λάρισα. Τα Λείβηθρα, λέει, ήταν κτισμένα στον Όλυμπο, εκεί όπου το βουνό στρέφει από τη Θεσσαλία και κοιτά

προς τη Μακεδονία. Κάποτε ένα χρησμός είπε πως όταν ο ήλιος δει τα κόκαλα του Ορφέα, τότε τα Λείβηθρα θα καταστραφούν από το Συν. Συσ στα αρχαία ελληνικά θα πει αγριογούρουνο.

Στα Λείβηθρα δεν έδωσαν και πολλή σημασία στο χρησμό, πιστεύοντας ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει τέτοιο θηρίο ικανό να καταστρέψει την πόλη τους. Όταν όμως ο θεός το θέλησε έγιναν τα εξής:

Ένας βοσκός κάποιο μεσημεράκι αποκοιμήθηκε ακουμπώντας στον τάφο του Ορφέα. Αν και κοιμισμένος, άρχισε να τραγουδάει. Συνεπαρμένοι οι βοσκοί εγκατέλειψαν τα ζώα τους και οι χωρικοί παράτησαν τα χωράφια τους για να ακούσουν τον κοιμισμένο βοσκό. Κάποια στιγμή, σπρώχνοντας ο ένας τον άλλον και καυγαδίζοντας ποιος θα βρεθεί πιο κοντά, έριξαν κάτω την κολόνα και έσπασαν την οστεοθήκη. Έτσι, ο ήλιος είδε τα κόκαλα του Ορφέα.

Αμέσως μόλις νύχτωσε, ο θεός έστειλε μεγάλη βροχή από τον ουρανό και ένας από τους χειμάρρους του Ολύμπου, ο Συσ, γκρέμισε τα τείχη των Λειβηθρίων και παρέσυρε τα ιερά των θεών και τα σπίτια των ανθρώπων. Και αφού τα Λείβηθρα καταστράφηκαν, ο τάφος-ιερό του Ορφέα μεταφέρθηκε στην παραολύμπια χώρα του Δίου.

Ο αγαπημένος των Μουσών εμφανίζεται πρώτη φορά στην ιστορία λίγο πριν τα μέσα του βου αιώνα, σε ένα ανάγλυφο του θησαυρού των Σικυωνίων στους Δελφούς, όπου απεικονίζεται στην Αργοναυτική Εκστρατεία με το όνομα Ορφάς.

Στα τέλη του βου αιώνα, είναι ήδη «ονομακλυτός Ορφής», δηλαδή ξακουστός Ορφεύς, γεγονός που γνωρίζουμε χάρη σε ένα μικρό απόσπασμα του ποιητή Ιβύκου.^[15] Από τον 5ο αιώνα μέχρι το τέλος της αρχαιότητας θα αναφέρεται πλέον συχνά, κατά κανόνα ως φυσικό πρόσωπο, θεολόγος, μάντης, μάγος και ιερέας.

Η δολοφονία του Ορφέα στον Όλυμπο από τις γυναίκες της Πιερίας σε ερυθρόμορφες παραστάσεις αγγείων του 5ου αι. π.Χ.

Στην αριστερή σελίδα: Αμφορέας Nola. Bale.

Πάνω: Στάμνος στο Λούβρο.^{13]}

Το όνομά του έχει σχέση με το σκοτάδι. Το όνομα του πατέρα του Οίαγρου παραπέμπει στο Χάρο, και του παππού του Χάροπα στον ηγεμόνα του Κάτω Κόσμου. Αναμενόμενο ίσως, αφού ονομακλυτός ήταν κυρίως για την κάθοδό του στον Άδη [που του απέδιδαν στο μύθο] και για την τεχνολόγηση μυστηρίων των χθόνιων θεοτήτων [που του απέδιδαν ως φυσικό πρόσωπο]. Εκτός από ευρετής της μουσικής και αρχή απάντων των ποιητών, θα φέρεται ως ο παλαιότατος ενθέως φιλοσοφήσας, ο ευρών ανθρώ-

Ανάγλυφο του θησαυρού των Σικωνίων στους Δελφούς.

ποις γράμματα και σοφίην. Θα αναφέρεται εν ολίγοις, ως μέγιστη μορφή του πολιτισμού γενικότερα.^[16] Εφέρετο μάλιστα να έχει αποδημήσει στην Αίγυπτο, κορυφή της πολιτιστικής πυραμίδας των πρώιμων χρόνων, όπου «πολλά προσεπιμαθών μέγιστος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων ἐν τε ταῖς θεολογίαις καὶ ταῖς τελεταῖς καὶ ποιήμασι καὶ μελωδίαις»

«Όταν [λέει ο Διόδωρος] έγινε γνωστή σε όλους η παρουσία του Διόνυσου και η προσφορά του που συνέβαλε στην εξημέρωση του κοινού βίου, όλοι έβγαιναν με χαρά να τον προϋπαντήσουν.

Υπήρχαν όμως και μερικοί που με αλαζονεία και ασέβεια τον καταφρόνησαν. Έλεγαν μάλιστα ότι περιφέρει τις Βάκχες από προσωπική του ακολουσία και ότι εισάγει τις τελετές και τα μυστήρια από την επιθυμία του για ξένες γυναίκες.

Όλοι αυτοί τιμωρήθηκαν από το θεό. Ανάμεσά τους ήταν ο Λυκούργος και ο Πενθέας.

Ο Διόνυσος τύφλωσε το Λυκούργο, τον βασάνισε και τον σταύρωσε. Ανταποδίδοντας στο Χάροπα την ευεργεσία, του παρέδωσε τη βασιλεία των Θρακών και του δίδα-

ξε τις τελετές των οργίων.

Ο Οίαγρος, ο γιος του Χάροπα, παρέλαβε τη βασιλεία και τις μυστηριακές τελετές.

Από αυτόν λοιπόν τις παρέλαβε αργότερα και ο Ορφεύς, ο γιος του Οίαγρου, αυτός που ήταν ανώτερος από όλους στα φυσικά χαρίσματα και την παιδεία.

Ο Ορφέας έφερε πολλές μεταρρυθμίσεις στις τελετές των οργίων. Για το λόγο αυτό, οι Διονυσιακές τελετές ονομάστηκαν και Ορφικές.^[17]

«Κι αυτοί που λεν

[συνεχίζει ο Διόδωρος]

ότι ο Διόνυσος γεννήθηκε στη Θήβα από τη Σεμέλη, απλώς αυτοσχεδιάζουν. Επειδή οι Καδμείοι τιμούσαν τον Ορφέα και ήταν φίλος τους, τους έδειξε την εύνοιά του μετακομίζοντας τη γέννηση του θεού στη Θήβα.

Ο ίδιος είχε μνηθεί στις τελετές και τα διονυσιακά μυστήρια στην Αίγυπτο».

«Δεν θα αναφερθώ εις το ακανθώδες θέμα της ιστορικότητας του Ορφέως,»

έλεγε το 1965 ο αστρονόμος Κ. Χασάπης

«αλλά και δεν παραλείπω να αποσαφηνίσω την θέσιν, την οποίαν λαμβάνω επί τούτου, την άποψιν ότι ο Ορφεύς υπήρξε και μάλιστα ότι έζησε τουλάχιστον κατά τα μέσα της Β΄ χιλιετηρίδας π.Χ. Την θέσιν ταύτην θα στηρίξω δι όσων θα λεχθούν αναφορικώς, προς την ηλικίαν των Ορφικών Ύμνων όπως αυτή προσδιορίζεται αστρονομικώς εις το τελευταίον κεφάλαιον αυτής της μελέτης».^[18]

Ο αστρονόμος θεωρεί ότι η νεώτερη καταγραφή των ορφικών ύμνων δεν αναιρεί την απώτερη καταγωγή τους από τα μέσα της Β΄ χιλιετίας, εκεί όπου τον οδηγούν κάποια από τα αστρικά φαινόμενα που αναφέρονται στους ύμνους.

Το Πάριο Χρονικό τον χρονολογεί γύρω στο 1400.^[19]

Ανεξαρτήτως της ιστορικότητας ή μη του Ορφέα, εκεί-

Ασημένια νομίσματα από την ακρόπολη: Μακεδονίας Πρώτης, του βασιλιά Περσέα.

νο που παραμένει ως γεγονός είναι ότι στην αρχαιότητα εθεωρείτο φυσικό πρόσωπο και μία από τις σημαντικότερες μορφές του πολιτισμού στην προϊστορική Ελλάδα. Για κάποιες μάλιστα από τις πηγές μιλούσε τη δωρική γλώσσα και ήταν από τους εισηγητές της γραφής στην Ελλάδα.^[20]

Βεβαίως, ονομάζεται Θραξ.^[21] Είναι όμως χαρακτηριστικό ότι στις πρώιμες απεικονίσεις του, όπως στο ανάγλυφο στους Δελφούς, τις πρώιμες αγγειογραφίες του 6ου και του 5ου αιώνα, αλλά και στη χαμένη σήμερα Νέκυια του Πολυγνώτου [επίσης στους Δελφούς] το παρουσιαστικό του Ορφέα ήταν ελληνικό και ούτε ενδύματα θρακικά φορούσε ούτε κάλυμμα θρακικό είχε στο κεφάλι. Το γεγονός προβλημάτισε κάποιους από τους υστερότερους αρχαίους συγγραφείς, όπως ίσως πρέπει να προβληματίζει και αρκετούς από εμάς σήμερα.

«Αν στρέψει κανείς το βλέμμα του στο κάτω μέρος της ζωγραφιάς,»

λέει ο Πausanias για τη Νέκυια του Πολυγνώτου

«θα δει μετά τον Πάτροκλο τον Ορφέα, καθιστό πάνω σε ένα είδος λόφου, να ακουμπάει το αριστερό χέρι σε κιθάρα. Με το άλλο αγγίζει μια ιτιά: αυτά που αγγίζει με τα χέρια του είναι τα κλωνάρια του δέντρου ενώ στο ίδιο το δέντρο έχει στηριγμένο το σώμα του. Το άλσος μοιάζει να είναι της Περσεφόνης, όπου είναι φυτωμένες λεύκες και ιτιές, κατά την ιδέα του Ομήρου. Το παρουσιαστικό του Ορφέα είναι ελληνικό και ούτε ενδύματα θρακικά φορεί ούτε κάλυμμα θρακικό έχει στο κεφάλι...»^[22]

«...Για τους λόγους αυτούς» [λέει και ο Αιλιανός] *«τολμούν μερικοί να πουν πως ούτε και ο ίδιος ο Ορφέας θα μπορούσε να είναι σοφός, αφού ήταν Θράκας.*

Αυτά υποστηρίζει ο Ανδροτίων προκειμένου να τονίσει την αγραμματοσία και την απαιδευσία των Θρακών».^[23]

Όταν οι αρχαίοι αναφέρονται στη «Θράκη» της προϊστορικής εποχής, αναφέρονται στη γη που εποπτεύει το Αιγαίο από το Βορρά, τη βόρεια παραλία από τον Ελλήσποντο μέχρι και τον Όλυμπο, το δυσχείμερο ορμητήριο των ανέμων,^[24] από τους οποίους ίσως κατάγεται και το όνομά της. Ο όρος «Μακεδονία» για το δυτικό τμήμα της περιοχής αυτής, ξεκίνησε αρχικά ως όρος πολιτικός για να ορίσει την επικράτεια όπου ασκούσαν εξουσία οι ηγεμόνες της Μακεδονίας. Η επέκταση των Μακεδόνων στην προϊστορική Θράκη κατά τη διάρκεια των ιστορικών χρόνων και η εξέλιξη της ιστορίας έδωσε μοιραία στον όρο Μακεδονία το γεωγραφικό νόημα που έχει σήμερα. Ο όρος «Θράκη» συνέχισε να χρησιμοποιείται για την κεντρική - ανατολική Μακεδονία πολλούς αιώνες αργότερα, συνήθεια και κατάλοιπο μακράς περιόδου πριν από τη δημιουργία του μακεδονικού κράτους στην περιοχή.^[25]

Ο «προϊστορικά» θρακικός χαρακτήρας της Πιερίας προφανώς ενίσχυσε στα ιστορικά χρόνια την παράδοση για τη «θρακική» καταγωγή του Ορφέα, μια καταγωγή εντελώς ασυμβίβαστη με την απαιδευσία των Θρακών της ιστορικής περιόδου. Είναι γνωστό εξάλλου ότι προϊστορικοί Θράκες όπως ο Ορφεύς αναφέρονται συχνά και στη νότια Ελλάδα, όπως π.χ. οι Θράκες της Αττικής, της Βοιωτίας, οι Άβαντες της Εύβοιας, κ.ά. Οι Άβαντες της Εύβοιας είχαν την ξεχωριστή τύχη να αναφέρονται από τον Όμηρο στην Τρωική διαπάλη ως σύμμαχοι των Μυκηνών και σύντροφοι των παιδιών του Θησέα. Το γεγονός [σύμφωνα με τις τρέχουσες θεωρίες] έρχεται σε αντίθεση με την τυχόν αλλότρια καταγωγή τους.

Μπορούμε ίσως να πούμε ότι οι προϊστορικοί πολυώνυμοι Θράκες είναι προελληνικοί λαοί του Αιγαίου, με την έννοια όμως ότι **όλα τα γένη που «συννευρέθηκαν» και δημιούργησαν το όμαιμον των «ελληνικών»**^[26] χρόνων μπο-

Η βυζαντινή Μονή των Κανάλων δηλαδή των «Λειβήθρων», στις ορεινές πτυχές του Ολύμπου ανάμεσα στις βουνοκορφές των Λειβηθρίων ορέων.

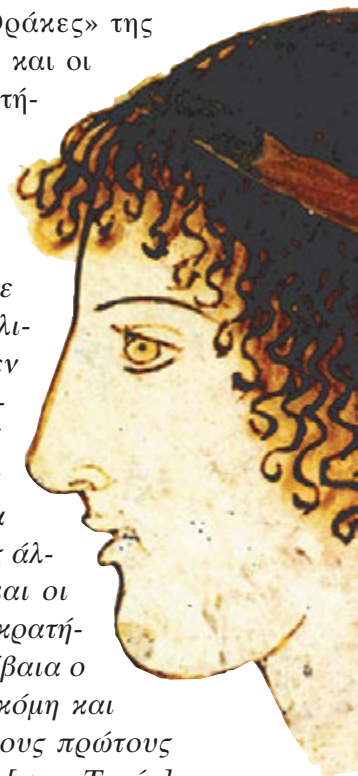
ρούν να θεωρούνται προελληνικά. Έτσι, όπως ο Πέλοψ της Πελοποννήσου είναι Λυδός επειδή κατάγεται από τη Μ. Ασία το ίδιο και ο Ορφέας είναι Θραξ, επειδή κατάγεται από την προϊστορική Θράκη. Και οι δύο ανήκουν σε έναν πρώιμο πολιτιστικό κύκλο της ελληνικής αρχαιότητας. Και οι δύο συνέβαλαν μαζί με άλλους σε εκείνο που θεωρήθηκε αργότερα ελληνικός πολιτισμός και ελληνικό έθνος. Δεν είναι καθόλου εύκολο να επενδυθεί εθνικό περιεχόμενο των ιστορικών χρόνων στους «Θράκες» της προϊστορίας, εποχή κατά την οποία βεβαίως και οι όροι Έλλην και Ελλάς δεν είχαν ακόμη αποκτήσει το περιεχόμενο της πρώτης χιλιετίας και αργότερα.

«Μου φαίνεται»

λέει ο Θουκυδίδης

«πως ούτε το σημερινό της όνομα είχε ακόμη η Ελλάδα. Πριν από τον Έλληνα μάλιστα [τον γιο του Δευκαλίωνα] νομίζω ότι δεν υπήρχε καν ως όνομα. Κάθε τόπος ονομάζονταν από τους κατοίκους του, κυρίως από Πελασγούς. Από τότε όμως που απέκτησαν ισχυρή εξουσία στη Φθιώτιδα ο Έλλην και τα παιδιά του άρχισαν να συμμαχούν και με τις άλλες πόλεις. Έτσι σιγά σιγά ονομάζονταν και οι άλλοι Έλληνες, χωρίς όμως και πάλι να επικρατήσει για όλους. Η καλύτερη απόδειξη είναι βέβαια ο Όμηρος. Μολονότι έζησε πολύ αργότερα ακόμη και από τα Τρωικά, ονομάζει Έλληνες μόνο τους πρώτους "Έλληνες", δηλαδή εκείνους που είχαν έλθει [στην Τροία] από τη Φθία με τον Αχιλλέα. Κανέναν άλλον. Όλους μαζί τους αποκαλεί Δαναούς, Αργείους και Αχαιοούς. Εξάλλου, δεν αναφέρει καν ούτε τη λέξη βάρβαρος, γιατί δεν υπήρχε η ανάγκη για ένα αντίπαλο όνομα»

Θουκυδίδης 1 3

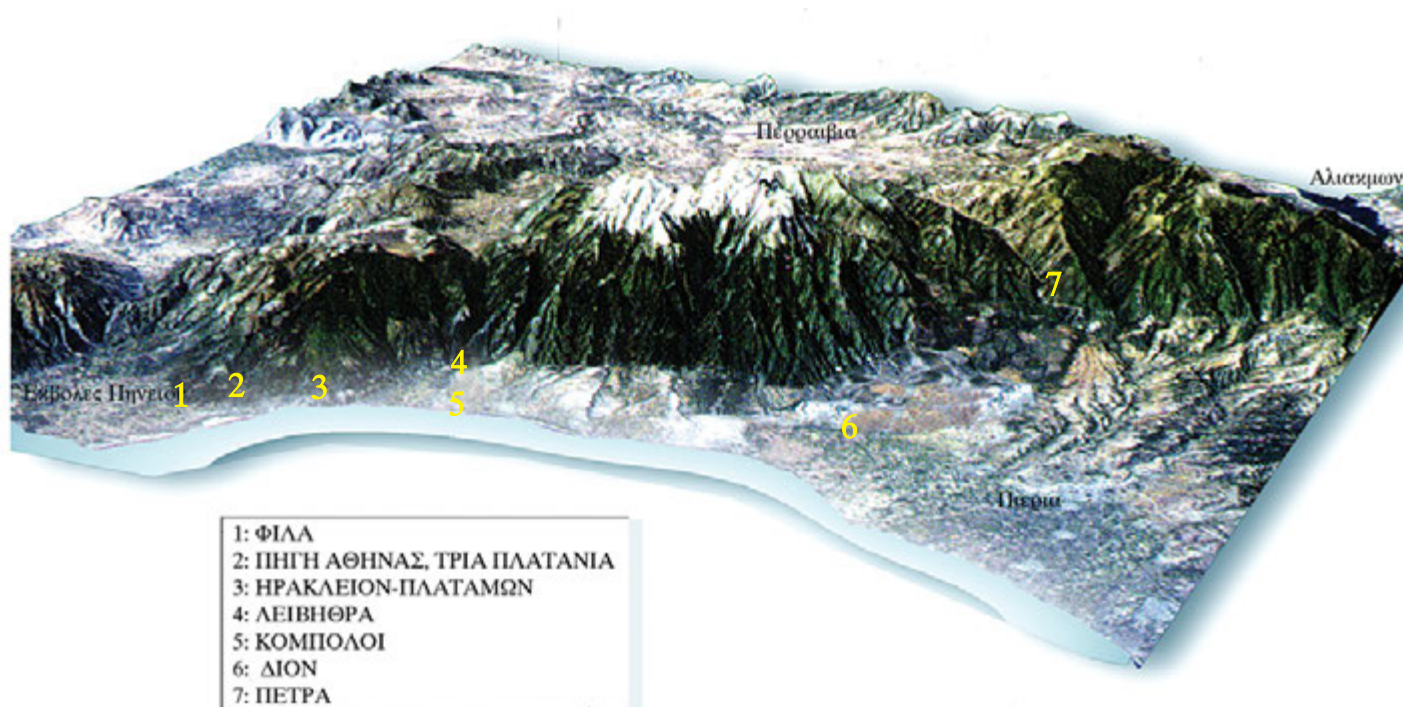
Το όνομα Πιερία είναι ελληνικό και αρχαιότατο. Αναφέρεται στα πρώτα κείμενα της ελληνικής γλώσσας, τον Όμηρο και τον Ησίοδο, σε σχέση πάντα με τις δραστηριότητες των θεών στον Όλυμπο. Οι θεοί περνούν από την Πιερία για να προχωρήσουν βορειότερα προς τα όρη της Θράκης, νότια προς τη Θεσσαλία, ανατολικά προς τη θάλασσα. Στα λιβάδια της βόσκουν τα κοπάδια τους. Στον Ησίοδο αναφέρεται και σε σχέση με πρώιμους Μακεδόνες.^[27] Το όνομα προέρχεται από την ίδια ρίζα με το

«πίαρ» και είναι συνεπές με την παχιά, εύφορη γη, τη σχεδόν λιπαρή πεδιάδα της Πιερίας και την πλούσια γη των ορεινών της περιοχών.^[28]

Ανάλογα ονόματα είναι τα αναφερόμενα στις μυκηναϊκές πινακίδες: ri-we-ri-di και ri-we-ri-ja-ta. Το τελευταίο θυμίζει και το «Πιεριώτας» εθνικό των Μακεδόνων της Πιερίας που αναφέρεται από τα λεξικά του Στέφανου Βυζάντιου και Σουίδα, και από το Στράβωνα. Συζητώντας για τους Μάγνητες της Ιλιάδος, ο τελευταίος αναφέρει ότι ήταν γείτονες με τους Μακεδόνες κατοίκους της Πιερίας. Τους ονομάζει Πιεριώτες, διαφοροποιώντας τους έτσι από εκείνους που φέρονται ως οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής, αυτούς που απώθησαν οι Μακεδόνες και τους οποίους ονομάζει Πίερες [«Θράκες»].^[29]

Από τους τόπους που έχουν άμεση σχέση με τη μουσική οικογένεια, η θέση του Δίου στον κάμπο της Πιερίας βόρεια από το Λιτόχωρο είναι γνωστή. Η θέση της Πίμπλειας είναι ακόμη αβέβαιη.^[30] Φαίνεται ότι βρισκόταν ανάμεσα στο Δίον και τα Λείβηθρα, ίσως κοντά στο Λιτόχωρο.

Πού βρίσκονται όμως τα Λείβηθρα;

Αβίαστα προκύπτει από τις πηγές ότι τα Λείβηθρα και ο εξαρτημένος ορφικός μύθος πρέπει να αναζητηθούν στους περικούς πρόποδες του Ολύμπου, κοντά στα δώματα όπου κατοικούσαν οι Μούσες και σε μία πηγή όπου σύχναζαν, σε τέτοιο ίσως περιβάλλον που θα μπορούσε να έχει θρέψει μύθους για τα πανάρχαια ξωτικά και τον Ορφέα.

Από το Στράβωνα γνωρίζουμε ότι βρισκόταν κοντά στην Πίμπλεια που, με τη σειρά της, ήταν και κοντά στο Δίον. Στον Πανυσανία η πληροφορία είναι συγκεκριμένη: ήταν κτισμένα «εν τω Ολύμπω», και μάλιστα στο νοτιότερο τμήμα, εκεί που το βουνό στρίβει από τη Θεσσαλία και κοιτά προς τη Μακεδονία.

ΛΕΙΒΗΘΡΑ

Τέλος, από τον Τίτο Λίβιο έχουμε την ίδια πληροφορία, ότι δηλαδή βρισκόταν στο νοτιοανατολικό Όλυμπο, κοντά στο Ηράκλειο, δηλαδή την περιοχή του Πλαταμώνα.

Οι ερευνητές του περασμένου αιώνα είχαν τοποθετήσει ενδεικτικά την αρχαία πόλη στο χάρτη της περιοχής, η ταύτιση όμως έγινε το 1937, χάρη στους πάντα ανήσυχους κατοίκους της Λεπτοκαρυάς και τον Έφορο Αρχαιοτήτων Κοτζιά.^[31]

«Η ακρόπολις αυτή»

έλεγε ο Κοτζιάς

«παρέχει πάντα τα τοπογραφικά στοιχεία τα υπό Πανσανίου και άλλων παρεχόμενα, ουδεμία δε γεννάται αμφιβολία ότι τα ερείπια ταύτα ανήκουν εις την υπό του Συός παρασυρθείσαν πόλιν, τα Λείβηθρα, το Ορφέως και Λειβηθρίδων [Μουσών] ένδοξον ενδιαίτημα»

Τα Λείβηθρα λοιπόν φαίνεται ότι ταυτίζονται με τον αρχαιολογικό χώρο που ανακάλυψε ο Κοτζιάς, αφού παρά τις φιλότιμες δικές μας προσπάθειες δεν εντοπίστηκε μέχρι σήμερα άλλος χώρος που να καλύπτει τις προδιαγραφές για τα Λείβηθρα που τίθενται από τις αρχαίες πηγές: αμέσως βόρεια από τη Σκοτίνα και 6 χιλιόμετρα ΒΔ από το αρχαίο Ηράκλειο, στο Δήμο Ανατολικού Ολύμπου.

Επιγραφική ένδειξη ήταν ένα μολύβδινο βάρος που είχε παραδοθεί παλιότερα στο μουσείο του Δίου με προέλευση την περιοχή. Φέρει την επιγραφή ΛΕΙΒΗ και σύμβολο ένα τσαμπί σταφύλι, χαρακτηριστικό της διονυσιακής παράδοσης με την οποία συνδέονται τα Λείβηθρα. Ένα δεύτερο, χωρίς επιγραφή, βρέθηκε πάνω στην ακρόπολη.

Η θέση τους τέλος προσδιορίστηκε ικανοποιητικά χάρη σε μία επιγραφή που βρέθηκε στην περιοχή της γειτονικής Καλλιπεύκης και αναφέρει τα «όρη των Λειβηθρίων»:

Ασημένιο νόμισμα Ακάνθου από την ακρόπολη
των Λειβήθρων

[..έδω] καν δε και γην εν [Λίμνηι αυτώι]
την επέκεινα του πο[ταμού]
του π[αραρ(έο)ντος από της χα[ράδρας]
μέχρι των ορών των Λειβ[ηθρίων]^[32]

Τα όρη αυτά, που αποκαλούνται και «Λειβήθρων άκρα κάρηνα» στα Αργοναυτικά του Ορφέως, πιθανότατα ταυτίζονται με τις ορεινές πτυχές που ξεδιπλώνονται στη σύγκλιση Άνω και Κάτω Ολύμπου, και καταλήγουν στα υψώματα του αρχαιολογικού χώρου, ο οποίος βρίσκεται μπροστά στη μεγάλη πτυχή που χωρίζει τους δύο Ολύμπους, κατά μήκος του γεωλογικού ρήγματος της κοίτης του Γρίβα και της Ζηλιάνας, στη νοτιοανατολική περιφέρεια του τεκτονικού παραθύρου που απώθησε τον πρώτο Όλυμπο και ύψωσε το νεότερο ανάμεσα στα αρχαιότερα πετρώματα της πελαγονικής ζώνης. Στη βαθειά λεκάνη της σύγκλισης των δύο Ολύμπων σχηματίζονται αλληπάλληλες ορεινές πτυχές και χαράδρες που οδηγούν τις υδατορροές από τους δύο ορεινούς όγκους γύρω από τον αρχαιολογικό χώρο. Εκεί συμβάλλουν σε κοινή κοίτη και δημιουργούν τη Ζηλιάνα, το χείμαρρο που έχει τη φήμη του πιο καταστροφικού του Ολύμπου. Φήμη δικαιολογημένη αφού έχει τεράστια λεκάνη απορροής σε μεγάλο υψόμετρο και σε ελάχιστη απόσταση από τη θάλασσα.^[33]

Η ριψοκίνδυνη επιλογή της θέσης και μάλιστα επί του ρήγματος του χείμαρρου Γρίβα φαίνεται πως είναι η αιτία της καταστροφής των αρχαίων Λειβήθρων από το χείμαρρο Συν που περιγράφει ο Πανσανίας. Είναι ωστόσο και η αιτία της μοναδικής ομορφιάς του φυσικού της περιβάλλοντος.

Αν παραμένει καμιά αμφιβολία είναι και το ίδιο το όνομα «Λείβηθρα» που μας κάνει να αισιοδοξούμε. Πρόκειται για ένα περιγραφικό της φύσης όνομα, που δηλώνει τα ἔφνδρα χωρία και τις διαρρύσεις τῶν ὑδάτων, τα ρείθρα και τους υδραγωγικούς οχετούς, ό,τι δηλαδή

Η θέα προς το κάστρο του Πλαταμώνα και τη
θάλασσα από την ακρόπολη των Λειβήθρων

Πάνω και δεξιά: Η περιοχή των Λειβήθρων.
Οι πτυχές και οι Λειβήθριες Πύλες
στη σύγκλιση των Ολύμπων.

Το πλατανόδασος στα βόρεια προάστια της ακρόπολης, στην κοίτη του Γρίβα. Τα πλατάνια είναι ριζωμένα στα ερείπια αρχαίων κτισμάτων εκτός των τειχών.

Το πλατανόδασος της Ζηλιάνας (Συς) ανατολικά της ακρόπολης

σημαίνει και το λατινικό *Κανάλια*, το σύγχρονο όνομα με το οποίο είναι γνωστή η περιοχή.^[34]

Από την αρχαία γραμματεία γνωρίζουμε για την περιοχή και τα ονόματα «Δώτιον» και «Λειβήθρyai πύλαι».^[35]

Το Δώτιον ταυτίστηκε από τον Hammond με τον Κάτω Ολύμπο. Αφορά ίσως την οροσειρά του Κάτω Ολύμπου που ξεκινώντας από τον Πλαταμώνα «συγκλείει δικήν πυλών» με τα όρη των Λειβηθρίων.^[36]

Οι «πύλες» των «πτυχών» του Ολύμπου είναι ορολογία ομηρική και φαίνεται να δηλώνουν τις εισόδους των αλλεπάλληλων φαραγγιών που οδηγούν στον πολύκορφο, τον αλπικό του πυρήνα. Οι «Λειβήθριες πύλες» προφανώς ταυτίζονται με τις πύλες των «λειβήθρων», των φαραγγιών δηλαδή που είναι σήμερα γνωστά ως «Κανάλια» και σημαδεύουν την έξοδο των χειμάρρων που συγκλίνουν στον αρχαιολογικό χώρο.

Ο ευρύτερος αρχαιολογικός χώρος των

Λειβήθρων έχει έκταση μεγαλύτερη των 1500 στρεμμάτων, με κατάσπαρτα ευρήματα από την εποχή του Χαλκού μέχρι τα ιστορικά χρόνια. Ιδιαίτερη θέση κατέχει η ακρόπολη στη θέση Καστρί, έκτασης περίπου 15 στρεμμάτων, που πλαισιώνεται από τους χειμάρρους Γρίβα και Καβουρόλακα, ενώ ακριβώς μπροστά της σχηματίζεται η ευρεία κοινή κοίτη της Ζηλιάνας. Πρόκειται για ένα μεμονωμένο, τειχισμένο ύψωμα με αρχαιότερες (μέχρι στιγμής) ενδείξεις ζωής στον 8ο αι. π. Χ.

Οικισμός μυκηναϊκής εποχής εντοπίστηκε σε μικρή απόσταση, στο σύγχρονο οικισμό της Σκοτίνας.

Νεκροταφεία που ανάγονται τουλάχιστον ως τη μυκηναϊκή εποχή εντοπίστηκαν σε μεγάλη έκταση γύρω από την ακρόπολη. Δεν ανασκάφηκαν, εκτός από δύο τάφους ΠΕΣ που αποκαλύφθηκαν τυχαία από αγρότες.

Ένα νεκροταφείο μυκηναϊκών χρόνων

ΛΕΙΒΗΘΡΑ

Κτερίσματα τάφων Μυκηναϊκής Εποχής.
Το κεντρικό στη δεύτερη σειρά και τα δύο
μεσαία στην τρίτη σειρά είναι αντίγραφα.

καταστράφηκε από την κατασκευή του δρόμου που ένωσε
τη δυτική πλευρά του Ολύμπου με την ανατολική διά του
ορεινού όγκου του Άνω Ολύμπου. Όσοι τάφοι διασώθη-
καν βρέθηκαν συλημένοι, με αρκετά διαλυμένα κτερίσμα-
τα, τα οποία και συντηρήθηκαν. Τα νεκροταφεία των ιστο-
ρικών χρόνων έχουν εντοπιστεί, αλλά δεν ανασκάφηκαν.

Κτερίσματα τάφων Πρώιμης Εποχής Σιδήρου

Η περιοχή των Λειβήθρων. Στο κέντρο η ακρόπολη.

Η ακρόπολη των Λειβήθρων

Γεωμετρική κεραμική και χάλκινο περίαπτο
από την ακρόπολη

Αρχαϊκή κεραμική από τα Λείβηθρα

Η κάτοψη της ακρόπολης είναι τριγωνική/απιοειδής και η επιφάνειά της κατωφερής. Τα πρανή είναι απόκρημνα λόγω κατολισθήσεων, σχεδόν κάθετα, εκτός από Δ και ΒΑ που είναι ομαλότερα. Έχει διερευνηθεί σε τομές των αρχαιοκαπήλων και σε πολύ μικρή έκταση στη νότια, ΒΑ και ΒΔ πλευρά, ενώ όλη σχεδόν η επιφάνεια παρουσιάζει την εικόνα ερειπιώνα, με ορατούς λιθώνες από την κατάρρευση κτιρίων. Η τελευταία φάση τοποθετείται στα ελληνιστικά χρόνια, με διάρκεια ζωής από τον 3ο έως το 100 περίπου π.Χ. Ανιχνεύθηκε αποσπασματικά μία παλαιότερη οικοδομική φάση, η καταστροφή της οποίας πιθανόν τοποθετείται στα τέλη του 4ου ή στις αρχές του 3ου αι. π.Χ., σύγχρονη ίσως με την καταστροφή στις γειτονικές αρχαιολογικές θέσεις Κρασιά, Κομπολόι και Τρία Πλατάνια. Σποραδικά κινητά ευρήματα κλασικής χρονολόγησης δεν έχουν ακόμη συσχετιστεί με την αντίστοιχη οικοδομική φάση. Τέλος, μία παλαιότερη, γεωμετρική φάση διαπιστώθηκε μόνο στρωματογραφικά, ενώ η

ενδιάμεση αρχαϊκή εντοπίστηκε εξωτερικά της ακρόπολης, στο νότιο προανές, σε λάκκους - αποθέτες.

Στο δυτικό, ομαλό άκρο της ακρόπολης σώζεται ευθύγραμμο τμήμα τείχους με πύργο ή πύλη εισόδου, μάλλον αναμενόμενη καθώς αυτή η πλευρά είναι η πλέον προσβάσιμη. Είναι θεμελιωμένο βαθμιδωτά ακολουθώντας τη φυσική κλίση του εδάφους και μέχρι το σωζόμενο ύψος του λιθόκτιστο. Έχει διαμορφωμένα μέτωπα από μικρούς και μεσαίους αδρά δουλεμένους ασβεστόλιθους ακανόνιστου σχήματος με συνδετικό υλικό πηλόχωμα και εσωτερικό γέμισμα από αργούς λίθους, χώμα και λατύπη.

Το τείχος της νότιας, απόκρημνης πλευράς σώζεται εξαιρετικά αποσπασματικά, συνεπώς η ακριβής πορεία του δεν είναι προς το παρόν γνωστή. Αναγνωρίζεται σε συνολικό μήκος 94 μ., με πλάτος 1,80 μ. και μέγιστο σωζόμενο ύψος 2 μ.

Ο τρόπος δόμησης είναι διαφορετικός από το δυτικό, και η χρονική και λειτουργική τους σχέση προς το παρόν ασαφής. Θεμελιώνεται στο μητρικό έδαφος ακολουθώντας τη φυσική κλίση του απόκρημνου προανούς, κτισμένο κατά το ψευδοϊσόδομο, τραπεζιόσχημο σύστημα.

Στο ανατολικό τμήμα του σώζεται με σοβαρά στατικά προβλήματα, πύργος τετράγωνης κάτοψης και πλευράς 6 μ. με σωζόμενο μέγιστο ύψος 4 μ.

Αμέσως εσωτερικά του νότιου τείχους εντοπίστηκαν σποραδικά οικοδομικά κατάλοιπα που ανήκουν σε δύο ομάδες κτιρίων με ενδιάμεσο υπαίθριο χώρο. Ίσως πρόκειται για δρόμο πλάτους 2 μ., που έχει χαλικόστρωτο οδόστρωμα και ορίζεται από τους εξωτερικούς τοίχους των παράπλευρων

Αρχαϊκή κεραμική από τα Λείβηθρα

Γενική άποψη του δυτικού τείχους

Λεπτομέρεια του δυτικού τείχους

Πάνω και δεξιά: Λεπτομέρεια του νότιου τείχους

Η σωζόμενη ΒΑ γωνία της ακρόπολης

Ασημένια νομίσματα Νέας Κοπής Αθηνών και Θεσσαλών

κτιρίων. Πληρέστερα έχει αποκαλυφθεί το κτίριο δυτικά του πιθανού δρόμου, που εκτείνεται παράλληλα προς τον πύργο και σε απόσταση μόλις 0,50 μ. Αναγνωρίζονται δύο οικοδομικές φάσεις. Η πρώτη είναι εξαιρετικά αποσπασματική εξαιτίας της λιθολόγησης για την ανοικοδόμησή του στην επόμενη φάση. Πρόκειται για το ΝΔ τμήμα στεγασμένου χώρου, ο οποίος έχει ανάλογη στάθμη θεμελίωσης με τον πύργο του τείχους. Στο εσωτερικό του και αμέσως εξωτερικά βρέθηκαν κατά χώρα 5 οξυπύθμενοι πίθοι με πηλίνα και λίθινα καπάκια, βυθισμένοι κατά το μεγαλύτερο τμήμα τους.

Μετά την καταστροφή του από φωτιά, οικοδομήθηκε ένα πολύχωρο κτίριο διευρυμένης κάτοψης, που επαναχρησι-

μοποίησε το νότιο εξωτερικό τοίχο της πρώιμης φάσης. Οι τοίχοι, ίδιας κατασκευής με την προηγούμενη φάση, έχουν λιθολόγημα, με ή χωρίς προβολή του θεμελίου και πλίνθινη ανωδομή, ενίοτε με ασβεστολιθικά επιχρίσματα.

Στο ΒΑ, κατωφερές τμήμα της ακρόπολης το ανασκαφικό δείγμα είναι μεγαλύτερο, με άνιση ωστόσο κατανομή στις δύο οικοδομικές φάσεις. Η πρώτη διερευνήθηκε μόνο εντός των ορίων μεγάλων λαθροανασκαφικών τομών στο βόρειο άκρο της ακρόπολης. Αναγνωρίζονται τέσσερις στεγασμένοι, τετράπλευροι χώροι, ανά δύο με μεσοτοιχία, που αναπτύσσονται παράλληλα προς τις υπομετρικές καμπύλες του λόφου. Ορίζονται από τοίχους πλάτους 0,55 μ. και στη βόρεια εξωτερική πλευρά τους, όπου οι κλίσεις είναι εντονότερες, από ισχυρό αναλημματικό τοίχο πλάτους 0,80 μ. Οι τοίχοι έχουν λιθολόγημα μέγιστου ανεσκαμμένου ύψους 1,10 μ. και πλίνθινη ανωδομή,

Ελληνιστική ανάγλυφη κεραμική από την ακρόπολη. Πάνω αριστερά Τηλέμαχος και στο κέντρο Δούρειος Ίππος.

ενώ η στέγη είναι κεραμοσκεπής λακωνικού τύπου.

Η επόμενη οικοδομική φάση αφορά κτίρια ακανόνιστης κάτοψης που οργανώνονται με ελεύθερο πολεοδομικό σύστημα, σε συνάρτηση με τις υψομετρικές κλίσεις του εδάφους. Ακολουθείται πυκνή δόμηση χωρίς σταθερό προσανατολισμό. Η κάτοψη

των κτισμάτων είναι συνήθως ακανόνιστη, με επανάχρηση χώρων της προηγούμενης φάσης και προσθήκη νέων σε παράγωγη ή σφηνοειδή διάταξη. Ανάμεσά τους αναγνωρίζονται δύο στενωποί δρόμοι πλάτους έως 1,5 μ., με χαλικόστρωτο ή πλακόστρωτο οδόστρωμα. Οι τοίχοι επισκευάζονται ή κατασκευάζονται εξ αρχής με ανάλογο τρόπο, από ημικατεργασμένους λίθους και λάσπη σε ικανό ύψος και ολοκληρώνονται με πλιθιά. Η κεράμωση είναι

λακωνικού τύπου και σε δύο περιπτώσεις στρωτήρων υπάρχει εμπίστη, δυσανάγνωστη επιγραφή (ίσως ΕΠΙΓΡ...). Τα δάπεδα των εσωτερικών χώρων είναι κυρίως από πατημένο πηλόχωμα, σε κάποιες περιπτώσεις

με υποδομή από στρωμένο χαλίκι και άμμο,

ενώ των υπαίθριων χώρων βοτσαλωτά. Σχεδόν επαναλαμβανόμενο εύρημα στους ισόγειους χώρους των κτιρίων είναι ένας ή δύο οξυπύθμενοι πίθοι βυθισμένοι κατά το μεγαλύτερο ύψος τους στο δάπεδο, συχνά επισκευασμένοι με μολύβδινους συνδέσμους.

Αντίστοιχα, στο ΒΔ άκρο της ακρόπολης εντοπίστηκε δίκωρο τουλάχιστον κτίσμα αποσπασματικής κάτοψης με δύο πίθους.

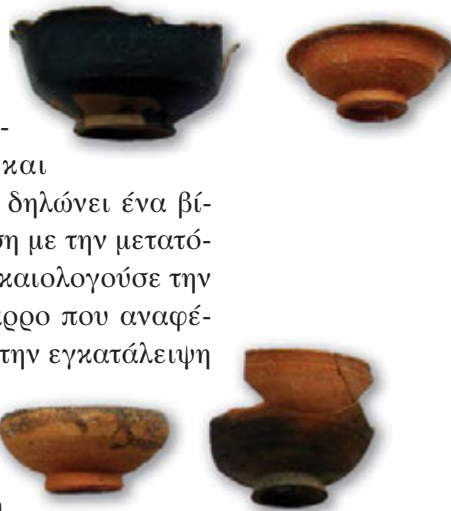
Η τελική καταστροφή της ακρόπολης τοποθετείται με βάση την κεραμική και τα νομίσματα στις αρχές του 1ου αι. π.Χ., οπότε ο χώρος εγκαταλείφθηκε για

πάντα. Οι εμφανείς μετατοπίσεις των τοίχων από την κατακόρυφο συνηγορούν σε μία βίαιη, φυσική καταστροφή, πιθανόν σεισμό, γύρω στο 100 π.Χ. Τέλος, η κατάρρευση ολόκληρου σχεδόν του βόρειου και ανατολικού προαυτού της ακρόπολης, ίσως δηλώνει ένα βίαιο μετασεισμικό φαινόμενο που έχει σχέση με την μετατόπιση των υδάτων του Ολύμπου. Αυτό θα δικαιολογούσε την καταστροφή των Λειβήθρων από το χείμαρρο που αναφέρει ο Πανσανίας αλλά επίσης υπενθυμίζει την εγκατάλειψη για τον ίδιο λόγο του παλιού χωριού της Λεπτοκαρυάς στα νεότερα χρόνια, που βρίσκεται ακριβώς δίπλα.

Όσον αφορά στα κινητά ευρήματα, η οικοσκευή αντιπροσωπεύεται από εξαιρετικά μεγάλη ποσότητα κεραμικής, με πολυπληθέστερα τα αβαφή, χρηστικά αγγεία. Μεγάλο ποσοστό αφορά μαγειρικά σκεύη, όπως χύτρες, αρυτήρες, λοπάδες, τηγάνια κ.ά., καθώς και ιγδία, λεκάνες, λέβητες, υδρίες, οινοχόες κ.ά. Σύνηθες εύρημα είναι ο οξυπύθμενος εμπορικός αμφορέας με διαφορετικούς τόπους προέλευσης, όπως τη Θάσο, Κω, Κάτω Ιταλία κ.ά. Κάποιοι φέρουν εμπίστες σφραγίδες, ορισμένες από τις οποίες έχουν αναγνωριστεί όπως δύο από τη Ρόδο και μία Παρμενίσκου της ομάδας των μονογραμμάτων. Τέλος, βρέθηκαν ελάχιστα παραδείγματα της ομάδας των λεγόμενων Μακεδονικών αμφορέων.

Η μελαμβαφής επιτραπέζια κεραμική, διακοσμημένη συχνά με την τεχνική της εμβάπτισης, αφορά κυρίως πινάκια, σκύφους, σκυφίδια, κανθάρους, κ.ά. Συχνά απαντά ο τύπος του ελληνιστικού κανθάρου και του δώτου σκύφου, μερικές φορές με πλαστικά διαμορφωμένη τη ράχη της λαβής με φύλλο κισσού ή σπανιότερα με μάσκες σατύρων ή ζώων.

Πάνω και δεξιά: Ελληνιστική ανάγλυφη κεραμική από την ακρόπολη

Οι υπόλοιπες κατηγορίες κεραμικής με ιδιαίτερη χρήση όπως μυροδοχεία, πυξίδες, «αλατιέρες», ασκοί, όλπες, θήλαστρα, λυχνάρια, κ.ά. βρέθηκαν σε μικρότερο ποσοστό. Οι λύχνοι είναι είτε τροχήλατοι είτε κατασκευασμένοι με την τεχνική της μήτρας.

Η γραπτή κεραμική αφορά κυρίως την κατηγορία του τύπου της «δυτικής Κλιτύος» που απαντά συχνότερα σε κανθάρους και σκύφους, με ελάχιστα παραδείγματα από άλλα σχήματα (π.χ. αμφορέας).

Η ανάγλυφη κεραμική, με φυτικά ή αφηγηματικά θέματα, καταλαμβάνει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό. Αφορά κυρίως ημίτομους σκύφους με κάθετο ή έσω νεύον χείλος και σε μικρό ποσοστό μεγαλύτερα σχήματα, όπως κρατήρες και αμφορείς. Η αφηγηματική θεματολογία περιλαμβάνει παραστάσεις όπως «Ιλίου Πέρσις», ομάδες σατύρων, μαινάδων, χορευτριών, αυλητριών, ενώ δε λείπουν και οι μυθικές μορφές των γρυπών, του Πήγασου, του Τηλέμαχου, της Υψιπύλης κ.ά. Ως προς την προέλευσή τους, αναγνωρίζονται μακεδονικά εργαστήρια [Πέλλας και Πέτρες Φλώρινας], Δηλιακά-Ιωνικά [Κνίδος, Έφεσος, Πέργαμος, Σάμος], χωρίς να λείπουν και τα αττικά, βοιωτικά και πελοποννησιακά [Αργος, Κόρινθος].

Ελάχιστα είναι τα δείγματα μεταλλικών σκευών και γυάλινων αγγείων. Τα τελευταία είναι άλλοτε χυτά και άλλοτε χειροποίητα, κατασκευασμένα με την τεχνική του πυρήνα. Μεγάλος είναι ο αριθμός των νομισμάτων (σύνολο

λο 368), η συντήρηση και μελέτη των οποίων βρίσκεται σε προκαταρκτικό στάδιο. Η χρονολόγησή τους συνάδει εν γένει με την κεραμική της τελικής φάσης της ακρόπολης, αλλά υπάρχουν και κάποια πρωιμότερα δείγματα (1 ασημένιο

Αμύντα ΙΙΙ, 1 Φιλίππου ΙΙ και 1 Αλε-

ξάνδρου ΙΙΙ). Από το ανασκαφικό δείγμα, διαφαίνεται έντονη οικονομική σχέση με περιοχές της Μακεδονίας (Αμφίπολη, Πέλλα, Θεσσαλονίκη), της Θεσσαλίας (Περραιβία, Μαγνησία, κοινό των Θεσσαλών) και της Κεντρικής Ελλάδας (5 ασημένια ημίδραχμα Ιστιάων και 14 αττικά τετράδραχμα νέας τεχνοτροπίας. Τα τελευταία ανήκουν σε θησαυρό μαζί με 1 Μακεδονίας Πρώτης και 1 Περσέα). Οι κοπές των Μακεδόνων βασιλέων αφορούν κυρίως νομίσματα από τον Κάσσανδρο μέχρι και τον Περ-

σέα (με εξαίρεση 1 ασημένιο Περσέα, τα υπόλοιπα χάλκινα). Δε λείπουν οι κοπές Μακεδόνων και οι αυτόνομες κοπές από τις Μακεδονικές Μερίδες μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση και τη διαίρεση της Μακεδονίας, καθώς και ρωμαϊκά νομίσματα του 2ου και του πρώιμου 1ου αι. π.Χ. (πριν τα αυτοκρατορικά χρόνια).

Τα υπόλοιπα μικροευρήματα αφορούν κυρίως πήλινα σφονδύλια και υφαντικά βάρη, όπως πηνία και αγνύθες διαφόρων τύπων, αρκετές από τις οποίες φέρουν σφραγίσματα. Λίγα αλλά ενδιαφέροντα είναι τα δείγματα της κοροπλαστικής, που περιλαμβάνει ζωόμορφα και γυναικεία ειδώλια, με ένα παράδειγμα γυμνής καθιστής μορφής.

Η γυναικεία παρουσία αντιπροσωπεύ-

Μαρμάρινα ανάγλυφα πλακίδια
από την ακρόπολη

εται επίσης από κοσμήματα και εξαρτήματα ένδυσης, όπως γυάλινες και οστέινες χάντρες, χάλκινα βραχιόλια, περόνες, πόρπες, χάλκινα και σιδερένια δαχτυλίδια, κάποια με ένθετη σφενδόνη. Ξεχωριστή είναι μια Θιβετιανή χάντρα που μεταφέρθηκε προφανώς από Μακεδόνα απόμαχο.

Πιθανή στρατιωτική παρουσία διαφαίνεται από τα κατάλοιπα των όπλων, κυρίως σιδερένιες αιχμές βελών διαφόρων τύπων και σε μικρότερο ποσοστό σαυρωτήρες και αιχμές δοράτων. Τέλος, στην περιοχή του νότιου σκέλους του τείχους βρέθηκαν λίθινοι πέλτες και στο δυτικό ένα χάλκινο κράνος. Τα υπόλοιπα μεταλλικά ευρήματα αφορούν εξαρτήματα θυρών και κιβωτιδίων (κλειδιά, χάλκινες εφηλίδες, σιδερένια καρφιά, ρόπτρο κ.ά), εξαρτήματα ιπποσκευής και εργαλεία, όπως σιδερένια μαχαίρια και εγχειρίδια, σπάτουλες, χάλκινα αγκίστρια, μολύβδινα αλιευτικά βαρίδια και σταθμιά, κ.ά. Απρόσμενο εύρημα σε β' χρήση είναι ένας προϊστορικός, λίθινος σφυροπέλεκυς. Τέλος, βρέθηκαν μυλόπετρες και λίθινες λεκάνες. Πιθανές ενδείξεις λατρευτικών πρακτικών στο χώρο της ακρόπολης αποτελούν δύο μαρμάρινα μικρά ανάγλυφα.

Άγνωστη παραμένει προς το παρόν η έκταση και η μορφή της πόλης. Επιφανειακά οικοδομικά κατάλοιπα και κινητά ευρήματα μάλλον την τοποθετούν βόρεια και δυτικά της ακρόπολης, στην πλευρά με την πιθανή διαμόρφωση της πύλης εισόδου στο τείχος.

Αξιοπεριέργη είναι η αρχαία επιλογή να οχυρωθεί, πιθανόν στα κλασικά χρόνια, το συγκεκριμένο ύψωμα που ονομάζουμε ακρόπολη αντί για οποιο-

ΛΕΙΒΗΘΡΑ

δήποτε άλλο, αφού είναι δεδομένο ότι ο υπόλοιπος αρχαιολογικός χώρος έχει μεγαλύτερο υψόμετρο, είναι σαφώς πιο απόκρημνος και συνεπώς ασφαλέστερος, άρα ίσως η οχύρωση είχε σκοπό να προστατεύσει κάτι που ήταν πολύτιμο και προϋπήρχε.

Η αρχαία παράδοση δεν είναι σιωπηλή γι' αυτό το θέμα, αφού στην περιοχή αυτή αναφέρεται ο τάφος-ιερό του Ορφέα και το τελεστήριο των διονυσιακών του μυστηρίων.

Λείβηθρα: ερείπια του οικισμού
εκτός των τειχών

Σε έναν τόπο όμως όπως αυτός, που η παντοδυναμία της φύσης και η ομορφιά του περιβάλλοντος προκαλούν δέος, υποταγή και τρυφερότητα, κάτι τέτοιο θα ήταν πραγματικά ένα περίσσιο δώρο [χωρίς το οποίο μπορούμε βεβαίως να ζήσουμε!].

Γιατί, η ακρόπολη στα Κανάλια μπορεί -ακόμη και σήμερα- να υποβάλει [σε μερικούς τουλάχιστον από μας] τους μύθους της για τα πανάρχαια ξωτικά, και τον Ορφέα.

Ακόμη και στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, ελπίζει κανείς ότι οι Μούσες της πόλης δεν μπορεί, σαν φιλέρημα φαντάσματα πρέπει να έχουν στοιχιάσει την μουσόληπτη πόλη, που σαν τον Ορφέα, προκάλεσε τη μοίρα της και χάθηκε.

Αφού οι Μοίρες οι ορφικές έρχονται ακόμη παυσίλυπες, με βούληση ευμενή στον τόπο αυτό, που αντιστέκεται.

Γιατί, στον τόπο του ο Μάγος του Ολύμπου επιστρέφει ακόμη και μας χαρίζεται.

Καθώς τον άφησε πίσω του μαγεμένο, ανεξίτηλο έμεινε το σφράγισμα του αρχαίου εκείνου θανάτου, όπως υλοποιείται από τη σιωπή του Ολύμπου.

Λείβηθρα, ΝΑ πλευρά. Η αντιστήριξη των πρανών, έργο του Ε.Π. Πολιτισμός του ΥΠΠΟ.

Σημειώσεις:

[1] Βλ Απολλώνιος Ρόδιος 1 1134.

αἰθομένοις· ἄμυδις δὲ νέοι Ὀρφῆος ἀνωγῇ σκαίροντες βηταρμόν ἐνόπλιον εἰλίσσοντο, καὶ σάκεα ξιφέεσσιν ἐπέκτυπον, ὥς κεν ἰωή

Βλ και Σχόλια vetera εις Αργοναυτικά Απολλώνιου Ρόδιου 102 9 `1134–39a.

Ὀρφῆος ἀνωγῇ· τῇ τοῦ Ὀρφέως παρακελεύσει, ὥς αὐτοῦ τῆς ὀρχήσεως προκαταρχομένου. βηταρμόν δὲ τὴν ὄρχησιν παρὰ τὴν ἀρμόδιον βάσιν αὐτῶν λέγει δὲ νῦν τὴν πυρρίχην ὄρχησιν. τὸ δὲ ἐξῆς· ὠρχοῦντο τοῖς ξίφεσι τὰς ἀσπίδας κομποῦντες διὰ τὸ τὸν Κύζικον θρηνεῖσθαι ὑπὸ τῶν Δολιόνων, ἵνα μὴ τῆς θυσίας οὐσης δύσφημος φωνὴ ἀναφέρηται· ὅθεν καὶ Φρύγες κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις τὴν Ῥέαν ἰλάσκονται.

[2] Βλ και Ορφέως Αργοναυτικά 50: “Ὡς ποτε Πιερίην Λειβήθρων τ’ ἄκρα κάρηνα (ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων πρόμος ἐξεπέρησε) λισσόμενός μ’ ἐπίκουρον ἐοῦ νόστοιο γενέσθαι ποντοπόρῳ σὺν νηὶ πρὸς ἄξενά φῶλ’ ἀνθρώπων,

[3] Περισσότερα για τα Λειβήθρα βλ. πχ.

Ορφέως Αργοναυτικά 50 “Ὡς ποτε Πιερίην Λειβήθρων τ’ ἄκρα κάρηνα (ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων πρόμος ἐξεπέρησε) λισσόμενός μ’ ἐπίκουρον ἐοῦ νόστοιο γενέσθαι ποντοπόρῳ σὺν νηὶ πρὸς ἄξενά φῶλ’ ἀνθρώπων,

Πλούταρχος Αλέξανδρος 273 κρατῆρα Βάκχου δύσεται, κεκλαυσμένος νόμφαισιν, αἱ φίλαντο Βηφύρου γάνος, Λειβηθρίην θ’ ὑπερθε Πιμπλείας σκοπὴν, ὁ νεκροπέρνας, ὃς προδευμαίνων πότμον καὶ θῆλυν ἀμφὶ σῶμα τλήσεται πέπλον δῦναι, παρ’ ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας κρότων, καὶ λοῖσθος εἰς γῆν δυσμενῶν ἵψαι πόδα, τὸ σόν, ξύναιμε, κὰν ὕπνῳ πτήσσω δόρυ.

Τζέτζης, Εξηγήσεις 50 8 Ορφεὺς σαφέστερον παραδείκνυσι. Λειβήθριος γὰρ ὡν φησί. νυν δ’ ἄγε μοι κούρη Λειβηθριάς ἐνεπε Μούσα.

Τζέτζης, Εξηγήσεις 30, Σχ. Λυκ. 409 Λειβήθρα δε πόλις Μακεδονίας ὅθεν ἦν Ορφεὺς ὡν φησί. νυν δ’ ἄγε μοι κούρη Λειβηθριάς ἐνεπε Μούσα

Κωνσταντίνου Λασκάρως Προλεγόμενα του σοφοῦ Ορφέως [Kern 225] Γεγόνασι δε Ορφεὺς ἐξ. Πρώτος, οὗτος ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ Λειβήθρων τῆς Θράκης.

Σουΐδα Ορφεὺς Λειβήθρων τῶν ἐν Θράκῃ (πόλις δὲ ἐστὶν ὑπὸ τῇ Πιερίᾳ), υἱὸς Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης· ὁ δὲ Οἰάγρος πέμπτος ἦν ἀπὸ Ἀτλαντος, κατὰ Ἀλκυόνην μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. γέγονε δὲ πρὸ ἰα γενεῶν τῶν Τρωικῶν· καὶ φασι μαθητὴν γενέσθαι αὐτὸν Λίνου, βιώναι δὲ γενεὰς θ, οἱ δὲ ἰα φασίν. ἔγραψε· Τριαγμούφ’ (λέγονται δὲ εἶναι Ἴωνος τοῦ τραγικοῦ ἐν δὲ τούτοις τὰ Ἱεροστολικὰ καλούμενα, κλήσεις κοσμικαί. Νεωτευκτικά. Ἱεροὺς λόγουφ’ ἐν ἀψιδίαις κδ (λέγονται δὲ εἶναι Θεογνήτου τοῦ Θεσσαλοῦ, οἱ δὲ Κέρκωπος τοῦ Πυθαγορείου Χρησμούφ, οἱ ἀναφέρονται εἰς Ὀνομάκριτον. Τελετάφ’ (ὁμοίως δὲ φασι καὶ ταύτας Ὀνομακρίτου). Λιθικά· ἐν τούτοις δ’ ἔστι περὶ λίθων γλυφῆς, ἥτις Ὀγδοηκοντάλιθοφ. ἐπιγράφεται. Σωτήρια· ταῦτα Τιμοκλέους τοῦ Συρακουσίου λέγεται ἢ Περσίνου τοῦ Μιλησίου. Κρατῆραφ’· ταῦτα Ζωπύρου φασίν. Θρονισμοὺς μητρώιουφ’ καὶ Βακχικά· ταῦτα Νικίου τοῦ Ἐλεάτου φασίν εἶναι. Εἰς Αἶδου κατάβασιν· ταῦτα

Ἡροδίκου τοῦ Περινθίου . Πέπλον· καὶ Δίκτυον· καὶ ταῦτα Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου, οἱ δὲ Βροτίνου . Ονομαστικόν, ἔπη ας. Θεογονίαν, ἔπη . Ἄστρονομίαν, Ἄμμοσκοπίαν, Θυηπολικόν, Ὡιοθυτικά ἢ Ὡιοσκοπικά, ἐπικῶς. Καταζωστικόν, Ὕμνους, Κορυβαντικόν, καὶ Φυσικά, ἃ Βροτίνου φασίν.

Ιάμβλιχος, De vita Pythagorica 28 146 οὐκέτι δὲ οὖν ἀμφίβολον γέγονε τὸ τὰς ἀφορμὰς παρὰ Ὀρφέως λαβόντα Πυθαγόραν συντάξαι τὸν περὶ θεῶν λόγον, ὃν καὶ ἱερὸν διὰ τοῦτο ἐπέγραψεν ..., εἴτε ὄντως τοῦ ἀνδρός, ὥς οἱ πλεῖστοι λέγουσι, σύγγραμμά ἐστιν, εἴτε Τηλαύγου (θ.α.) ... λέγει γάρ· Ἄλογος ὅδε περὶ θεῶν Πυθαγόρα τῷ Μνημάρχῳ, τὸν ἐξέμαθον ὀργιασθεὶς ἐν Λιβήθροις τοῖς Θρακίοις, Ἀγλαοφάμῳ τελεστᾷ μεταδόντος, ὥς ἄρα Ὀρφεὺς ὁ Καλλιόπας κατὰ τὸ Πάγγαιον ὄρος ὑπὸ τὰς ματρὸς πινυσθεὶς ἔφα, τὰν ἀριθμῷ οὐσίαν αἰδίων εἶμεν ἀρχὰν προμαθεστάταν τῷ παντὸς ὥρανῳ καὶ γᾶς καὶ τὰς μεταξὺ φύσιος, ἔτι δὲ καὶ θεῶν καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων διαμονᾶς ἵζαν.

Ιμερίος Declamationes et Orationes 46 18 Λιβήθριοι μὲν οὖν Παγγαίου πρόσοικοι Ὀρφέα τὸν Καλλιόπης τὸν Θράκιον, πρὶν μὲν δημοσιεύειν εἰς αὐτοὺς τὴν ᾠδὴν, ἣν ἦδη παρὰ τῆς μητρὸς τῆς Μούσης μαθὼν ἦν, ἐθαύμαζόν τε καὶ συνήδοντο· ἐπειδὴ δὲ τῆς λύρας ἤψατο καὶ προσῆσέ τι μέλος ἔνθεον, φθόνῳ νικηθέντες οἱ δέιλαιοι, γυναικεῖαν ὕβριν ἐπ' αὐτόν τε καὶ τὰ μέλη τῆς ᾠδῆς τολμήσαντες γυναικες ὕστερον ὑπὸ τῶν μύθων ἐγένοντο. φασὶ δὲ καὶ Αἴσωπον τὸν λογοποιὸν τὸν Φρύγα, οὗ μὴ ὅτι τοὺς λόγους τινές, ἀλλ' ἦδη καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν φωνὴν γέλῳτα καὶ χλεύην ἤγνητο, γενέσθαι μὲν ἀνσοφον καὶ διὰ τοῦτο ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· Δελφοὺς δέ, καὶ ταῦτα παροικοῦντας μαντικῶ τῷ θεῷ, οὕτως ἀγνοῆσαι τὸν ἄνδρα, ὥστε ψῆφον ἄδικον ἐπ' αὐτῷ κομίσαντας ἱψαὶ κατὰ σκοπέλων καὶ ἀφανίσαι τὸν Αἴσωπον. ἀλλ' οὔτε ἡ μήτηρ ἡμέλει μετὰ τὴν λύραν Ὀρφέως, οὔτε τοῦ Φρυγὸς ὁ Ἀπόλλων· ἀλλὰ Λειβήθριοι μὲν ἀντὶ τῆς Ὀρφείας λύρας, ἣν ἀτιμάζειν εἶλοντο, μανίαν τε καὶ ἀμουσίαν καὶ σιωπὴν ἠλλάξαντο· καὶ φεύγει μὲν ἐκείνους τὸ μέλος, εἰς δὲ τὴν ἐρημίαν ἔρχεται καὶ πείθει δρῦς τε καὶ πέτρας καὶ ἀγρονόμους ὄρνιθας καὶ μικρόν τι ποιμένων σύστημα, οἷς μᾶλλον ἔχαιρεν ὀλίγα φθεγγομένοις Ὀρφεὺς, φίδα πέτραν ἄγουσι, πηδῶντά τε αὐτὸν καὶ ταῖς Βάκχαις ἐνδιδόντα τὸν εὐζῶν.

Ευστάθιος, Σχολ. Πλ. 4 498 σκοπητέον δὲ εἴπερ καὶ λειβήθρον ἡ Ὀμηρικὴ ἀμάρρα ἐλέγετο. φησὶ γάρ τις ἐν ἠτορικῷ διχρόνου Λεξικῷ, ὅτι λειβήθρον ὀχετὸς ὕδραγωγός. ἐν δὲ τοῖς Αἰλίου Διονυσίου γράφεται ἐν συστολῇ τῆς ἀρχούσης διὰ μόνου διχρόνου, ὅτι λιβήθρα ἐφυδρα χωρία καὶ ιαρρύσεις ὑδάτων. πλείων δὲ ἡ διὰ διφθόγγου γραφή. καὶ οὕτω γράφουσι καὶ τὰ Μακεδονικὰ Λειβήθρα, τὸ ὄρος, οὗ τοπικὸν οἱ βάρβαροι Λειβήθριοι, οἷς ἐνδιατρίψαι ποτε ὁ Ὀρφεὺς λέγεται. Ἐχματα δὲ νῦν τὰ κωλύματα τοῦ ὀχετοῦ.

Ευστάθιος, Σχολ. Οδ. 1 131 Ὅτι δὲ λείβειν, ταυτὸν ἐστὶ τῷ σπένδειν, δηλοῖ ἐπαγαγὼν εὐθὺς τὸ, αὐτὰρ ἐπεὶ σπεῖσάν τ' ἐπιόν θ' ὅσον ἤθελε θυμός. τοῦτο δὲ, καὶ πόσεώς ἐστιν αὐτάρκους δηλωτικόν. δῆλον δὲ πολλαχόθεν, ὥς ταυτὸν ἐστὶ, λείβειν καὶ εἴβειν. καὶ ὥς Ἰώνων καὶ Αἰολέων ἐστὶ τὸ εἴβειν ἐκ τοῦ λείβειν. καθὰ καὶ τὸ αἰψηρὸς ἐκ τοῦ λαιψηρός. καὶ ὥς ἐκ τοῦ λείβειν μὲν, λειβήθρα τόπος ὕδασι κατάρ·υτος χρηστοῖς. οὗ ἐθνικὸν οἱ λειβήθριοι. ἐκ δὲ τοῦ εἴβειν, εἴβιμος ὁ στάζων.

Ευστάθιος, Σχολ. Οδ. 1 137 ὅτι δὲ οὐδὲ αἰ ταυτὸν τὸ λείβειν καὶ τὸ σπένδειν, πολλαχόθεν δῆλον. δάκρυσι γοῦν λείβεται τις, οὐ μὴν καὶ σπένδεται. λείβονται δὲ ποθεν καὶ ὕδατα, ὅθεν καὶ τὰ λειβήθρα τόπος. καὶ τοπικόν, λειβήθριοι. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἐστὶ σπένδεσθαι. ἔτι σπένδεταί τις ἐπὶ φιλίᾳ, οὐ μὴν

Λιβάνιος Declamationes 1 1 182 σημειὸν δέ, Λειβήθριοι μετὰ τὸν Ὀρφέως φόνον δι' ἀμουσίας ἔδοσαν δίκην καὶ κατέχεται τὸ χωρίον ἀπαιδευσίᾳ συγχῇ. καίτοι τοῦτο ποίας οὐ νόσου δεινότερον, τίνων οὐκ ἀνυμῶν βλαβερώτερον καὶ τετυφλῶσθαι τὴν

διάνοιαν καὶ ζῆν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν καλῶν καὶ μηδὲν διαφέρειν βοσκημάτων; ἀλλ' ὑμεῖς μὴ ἀμάρτοιτε τοιοῦτον μηδὲν μηδὲ πάθοιτε.

Σχολ. Αριστοτ. Μεθωναίων Πολιτεία, Zenon. Prov. [coll. Milleri 3,1. Mel. P. 369]5

Αμοσότερος Λειβηθρίων: Λειβήθριοι ἔθνος ἐστὶ Πιερικόν, οὐ καὶ Αριστοτέλης μέμνηται ἐν τῇ Μεθωναίων Πολιτεία.

Καὶ Αριστοτέλης μέμνηται ἐν τῇ Μεθωναίων Πολιτεία. Λέγονται δὲ αμουσότατοι εἶναι οἱ Λειβήθριοι, ἐπειδὴ παρ'αυτοῖς ἐγένετο ὁ τοῦ Ορφέως θάνατος.

Αμουσότεροι Λειβηθρίων: ἐπὶ τῶν αμούσων καὶ ἀπαιδευτῶν. Λειβήθριοι γὰρ ἔθνος Πιερικόν ἐστὶν οὔτε μέλους ἀπλῶς οὔτε ποιήματος ἐννοίαν λαμβάνον.

Serv. ad Verg. ael. 7 21

Leibethros fons est, ubi coluntur Musae

[4] Βλ. πχ:

Μούσαι Ολυμπιάδες

Ιλιάς 2 484

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι >Ολύμπια δώματ' ἔχουσai· ὑμεῖς γὰρ θεαὶ ἐστε πάρεστε τε ἴστε τε πάντα, ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν· οἳ τινες ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἦσαν· πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ' ὀνομήνω, οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν, φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δὲ μοι ἦτορ ἐνείη, εἰ μὴ >Ολυμπιάδες Μοῦσαι Διὸς αἰγιόχοιο θυγατέρες μνησαίᾳθ' ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον· ἀρχοὺς αὖ νηῶν ἐρέω νῆάς τε προπάσας.

Ἡσίοδος, Θεογονία 52

Μοῦσαι >Ολυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα Μνημοσύνη, γουνοῖσιν >Ελευθῆρος μεδέουσα, λησμοσύνην τε κακῶν ἄμπαυμά τε μερμηράων. ἐννέα γὰρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεὺς νόσφιν ἀπ' ἀθανάτων ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνων· ἀλλ' ὅτε δὴ ἑνῖαυτὸς ἔην, περὶ δ' ἔτραπον ὦραι μηνῶν φθινόντων, περὶ δ' ἤματα πόλλ' ἐτελέσθη, ἢ δ' ἔτεκ' ἐννέα κόυρας, ὁμόφρονas, ἧσιν αἰοιδὴ μέμβλεται ἐν στήθεσσιν, ἀκηδέα θυμὸν ἐχούσαις, τυτθὸν ἀπ' ἀκροτάτης κορυφῆς νιφόντος >Ολύμπου· ἐνθά σφιν λιπαροὶ τε χοροὶ καὶ δώματα καλά,

Μούσαι Πιερίδες

Ἡσίοδος, Ασπίς 201

>Εν δ' ἦν ἀθανάτων ἱερὸς χορὸς· ἐν δ' ἄρα μέσσω ἱμερόεν κιθάριζε Διὸς καὶ Λητοῦς υἱὸς χρυσεῖη φόρμιγγι· [θεῶν δ' ἔδος ἀγνὸς Ὀλύμπος· ἐν δ' ἀγορῇ, περὶ δ' ὄλβος ἀπείριτος ἐστεφάνωτο ἀθανάτων ἐν ἀγῶνι·] θεαὶ δ' ἐξήρχον αἰοιδῆς Μοῦσαι Πιερίδες, λιγὺ μελπομένης εἰκυῖαι

Ἡσίοδος, Εργα καὶ Ἡμέραι 1, 1

Ἔ Μοῦσαι Πιερίθην αἰοιδῆσι κλείουσαι, δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνεῖουσai, ὅντε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοὶ τε φατοὶ τε· ἡτοὶ τ' ἄρρητοὶ τε, Διὸς μέγαλοιο ἔκκητι· ἑὰ μὲν γὰρ βριάει, ἑὰ δὲ βριάοντα χαλέπτει, ἑῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει καὶ ἄδηλον ἀέξει, ἑῖα δὲ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.

Scholia vetera στον Ἡσίοδο, Εργα καὶ Ἡμέραι 1, 50

Ἐπίχαρμος δὲ ἐν τῷ τῆς Ἥβης Γάμφ' ἐπὶ λέγει, θυγατέρας Πιέρου καὶ Πιμπληΐδος νύμφης· Νειλοῦν, Τριτώνην Ἀσωποῦν, Ἐπταπόλιν, Ἀχελωΐδα, Τιπόπλουν, καὶ Ῥοδίαν. Παρὰ δὲ Ἡσιόδῳ ἐν Θεογονίᾳ ἐννέα λέγονται εἶναι· Κλειώ, Θάλεια, Εὐτέρπη, Τερψιχόρη, Ἐρατώ, Πολύμνια, Μελπομένη, Οὐρανία, καὶ Καλλιόπη. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς εὖρον τοὺς μουσικοὺς τρεῖς τόνους, τὸν ἄδρὸν, μέσον, καὶ ἰσχνόν· τὰς τρεῖς προσωδίας, ὀξεῖαν, βαρεῖαν, καὶ περισπωμένην· τοὺς τρεῖς χρόνους, ἐνεστώτα, παρεληλυθότα, καὶ μέλλοντα· καὶ τὰ τρία πρόσωπα, πρῶτον, δεύτερον, τρίτον· καὶ τοὺς τρεῖς ἀριθμοὺς, καὶ τὸ τρίγωνον τῶν ἀστέρων, καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ὅσα ὑπὸ τὰ τρία ἀνάγονται. Αἱ δὲ τέσσαρες τὰς τέσσαρας διαλέκτους· Ἰάδα, Ἀτθίδα, Δωρίδα, Αἰολίδα, καὶ πολλὰ τῶν ὑπὸ τὰ τέσσαρα. Αἱ πέντε δὲ εὖρον τὰς πέντε αἰσθήσεις, καὶ τὰ ὅμοια. Αἱ δὲ γε ἐπὶ τὴν ἐπτάχορδον λύραν καὶ τὰς ἐπὶ ζῶνας, καὶ τοὺς ἐπὶ ἀστέρας, καὶ τὰ ἐπὶ πρὸς τούτοις φωνήεντα, καὶ ἕτερα τοιαῦτά τινα. Αἱ δ' ἐννέα εὖρον, Κλειώ ἱστορίαν, Θάλεια φυτουργίαν, Εὐτέρπη αὐλοῦς, Μελπομένη ὥδην, Τερψιχόρη χορείαν, Ἐρατώ γαμικὰ καὶ ὄρχησιν, Πολύμνια γεωργίαν, Οὐρανία ἀστρολογίαν, Καλλιόπη ποίησιν. Ὅθεν καὶ διὰ τὰς τοιαύτας εὐρέσεις θεὰς αὐτὰς ἐμυθεύσαντο, καὶ Μούσας ἀπὸ τῆς γνώσεως μούσης ἐκάλεσαν. Καὶ νῦν δὲ πᾶς ἀνὴρ καὶ πᾶσα γυνὴ ζητητικοὶ τινῶν καὶ ἐφευρετικοὶ, μουσικοὶ καὶ μοῦσαι λεχθήσονται· ὥσπερ καὶ πᾶς τέχνης μουσικῆς ἐπιμελούμενος. Καὶ γὰρ τῷ φιλογεώργῳ ἐκείνῳ Διονύσῳ Ὅσι-Σχόλια στον Ἡσίοδο, Ἔργα καὶ Ἡμέραι 1, 1

<*> Μοῦσαι Πιερίθεν· ὦ Μοῦσαι, αἱ ἐκ τῆς Πιερίας ὀρμώμεναι καὶ ταῖς ὑμέτεραις ὥδαῖς καὶ φωναῖς τὰ πάντα δοξάζουσαι <δι> ἡμᾶς τοὺς ποιητάς, καὶ τὸν ὑμέτερον πατέρα ὑμνοῦσαι, δεῦτε τὸν Δία προσεείπατε καὶ ἐν ἡμῖν τὸν ὑμέτερον πατέρα. <Μοῦσαι Πιερίθεν> ὦ Μοῦσαι, αἱ ἀπὸ τῆς Πιερίας τὴν γένεσιν ἔχουσαι, ἐν δὲ τῷ Ἑλικῶνι χορεύουσαι, ταῖς ὥδαῖς ὑμῶν δοξάζουσαι καὶ ὑμνοῦσαι τὸν ἴδιον ὑμῶν πατέρα Δία ὡς προνοητὴν τοῦ παρόντος.

<Μοῦσαι> γνώσεις.

Scholia veteran στον Ἡσίοδο, Ἔργα καὶ Ἡμέραι

Ὁ νοῦς τοῦ προοιμίου τοιοῦτος· ὦ Μοῦσαι καὶ γνώσεις, αἱ κλείουσαι καὶ δοξάζουσαι τὸν σφέτερον καὶ ὑμέτερον πατέρα (ἐλλειπτικῶς δὲ καὶ συντόμως λέγει τὸν Δία, ἥγουν τὸν νοῦν) δεῦτε δὴ Πιερίθεν, ἥγουν ἐκ τῆς Πιερίας, ἥγουν τοῦ ἐμοῦ λογιστικοῦ αἰσθητηρίου. Ἐννέπετε καὶ εἶπατε

Εὐριπίδης Bacchae 410

Πιερία μούσειος ἔδρα, σεμνὰ κλιτὺς >Ολύμπου, ἐκεῖσ' ἄγε με, Βρόμιε Βρόμιε, πρόβακχ' εὖιε δαῖμον. ἐκεῖ Χάριτες, ἐκεῖ δὲ Πόθος· ἐκεῖ δὲ βάκχαις θέμις ὀργιάζειν. ὁ δαῖμον ὁ Διὸς παῖς χαίρει μὲν θαλίαισιν,

Ορφικά 76 t

Μουσῶν<, θυμίαμα λίβανον.

Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρεις, Μοῦσαι Πιερίδες, μεγάλωνυμοι, ἀγλαόφημοι, θνητοῖς, οἷς κε παρῆτε, ποθεινόταται, πολύμορφοι, πάσης παιδείης ἀρετὴν γεννῶσαι ἄμεμπτον, θρέπεται ψυχῆς, διανοίας ὀρθοδότειραι, καὶ νόου εὐδυνάτιοι καθηγῆται ἀνασσαί, αἱ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μυστιπολεύτους, Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε Θάλεια τε Μελπομένη τε Τερψιχόρη τ' >Ερατώ τε Πολύμνιά τ' Οὐρανίη τε Καλλιόπη σὺν μητρὶ καὶ εὐδυνάτη θεᾷ <Αγνή. ἀλλὰ μύλοιτε, θεαί, μύσταις, πολυποίκιλοι, ἀγναί, εὐκλειαν ζῆλόν τ' ἐρατὸν πολύμνον ἄγουσαι.

Πίνδαρος Ολυμπία 10 95

τρέφοντι δ' εὐρὸν κλέος κόραι Πιερίδες Διός.

Πίνδαρος Πύθια 1 12

κῆλα δὲ καὶ δαιμόνων θέλγει φρένας ἀμφὶ τε Λατοίδα σοφίᾳ βαθυκόλπων τε Μοισᾶν. ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται
βοᾶν Πιερίδων αἶοντα, γὰρ τε καὶ πόντον κατ' ἀμαιμάκετον, ὅς τ' ἐν αἰνῶ Ταρτάρῳ κείται, θεῶν πολέμιος,

Πίνδαρος Πύθια 6 49 s

οφίαν δ' ἐν μυχοῖσι Πιερίδων·

Πίνδαρος Πύθια

τόδ' ἔξευξεν ἄρμα Πιερίδων τετράορον,

Πίνδαρος Νεμεα 6 32

ἴδια ναυστολέοντες ἐπικώμια, Πιερίδων ἀρόταις δυνατοὶ παρέχειν πολὺν ὕμνον ἀγερώχων ἐργμάτων ἔνεκεν.

Πίνδαρος Ισθμια 1 64

εἴη νιν εὐφώνων περύγεσσιν ἀερθέντ' ἀγλααῖς Πιερίδων

Ευριπίδης Μήδεια 830

ἐνθα ποθ' ἀγνάς ἐννέα Πιερίδας Μούσας λέγουσι ξανθὰν <Αρμονίαν φυτεῦσαι·

Θεόκριτος Εἰδύλλια 10 24 ΒΟ.

Μοῖσαι Πιερίδες, συναείσατε τὰν ἁδινάν μοι παῖδ'· ὦν γάρ χ' ἄψησθε, θεαί, καλὰ πάντα ποεῖτε Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν
καλέοντί τυ πάντες,

Θεόκριτος Εἰδύλλια 11 1

Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο, Νικία, οὐτ' ἔγχριστον, ἐμὶν δοκεῖ, οὐτ' ἐπίπαστον, ἥ ται Πιερίδες· κοῦφον δέ τι
τοῦτο καὶ ἀδύ

Ευριπίδης Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι 1040

ὅτ' ἀνὰ Πήλιον αἰὶ καλλιπλόκαμοι δαιτὶ θεῶν ἐνὶ Πιερίδες χρυσεοσάνδαλον ἵχνος ἐν γὰ κρούουσαι Πηλέως ἐς γάμον ἦλθον,

Ευριπίδης: Ρήσος 348

ἐπεὶ σε χρόνῳ Πιερίς μάτηρ ὅ τε καλλιγέφυρος ποταμὸς πορεύει Στρυμῶν

Βακχυλίδης Διθύραμβοι 19 1

Πάρεστι μυρία κέλευθος ἀμβροσίῳν μελέων, ὅς ἂν παρὰ Πιερίδων λάχῃσι δῶρα Μουσᾶν,

Βακχυλίδης Διθύραμβοι 19 33 "

ἦ ἁ καὶ . ἄσπετοι μέριμναι· ἦ Πιερίδες φύτευσαν καδέων ἀνάπασιν ἐμοὶ μὲν οὖν ἀσφαλέστατον ἅ προ ἐπεὶ παρ'
ἀνθεμώδεα Νεῖλον ἀφίκετ' οἴστρο...

Anthologia Graeca

ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ἐνθεὰ σοι δρέψας <Ελικώνια καὶ κλυτοδένδρου Πιερίης κείρας πρωτοφύτους κάλυκας καὶ σελίδος
νεαρῆς θερίσας στάχυν ἀντανέπλεξα τοῖς Μελεαγρείοις ὡς ἵκελον στεφάνοις. ἀλλὰ παλαιότερων εἰδὼς κλέος, ἐσθλὲ
Κάμιλλε, γνῶθι καὶ ὀπλοτέρων τὴν ὀλιγοστιχίην.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ ΣΙΔΩΝΙΟΥ Πιερικὰν σάλπιγγα, τὸν εὐαγέων βαρὺν ὕμνων χαλκευτάν, κατέχει Πίνδαρον ἅδε κόνις, οὗ μέλος
εἰσαΐων φθέγγαίό κεν, ὡς ἀπὸ Μουσῶν ἐν Κάδμου θαλάμοις σμήνηος ἀπεπλάσαστο.

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΟΥ Ἡδιστον φιλέουσι νέοις προσανάκλιμ' ἐρώτων, Σαπφώ, σὺν Μούσαις, ἥ ἄ σε Πιερίη ἢ <Ελικὼν εὐκισσος ἴσα πνείουσιν ἐκείναις κοσμεῖ, τὴν >Ερέσφ Μοῦσαν ἐν Αἰολίδι ἢ καὶ <Υμὴν <Υμέναιος ἔχων εὐφεγγέα πεύκην σὺν σοὶ νυμφιδίῳ ἴσταθ' ὑπὲρ θαλάμων. ἢ Κινύρεω νέον ἔρνος ὀδυρομένη >Αφροδίτῃ σύνθρηνος μακάρων ἱερὸν ἄλλος ὀρήϊς. πάντῃ, πότνια, χαίρε θεοῖς ἴσα· σὰς γὰρ ἁοιδὰς ἀθανάτας ἔχομεν νῦν ἔτι θυγατέρας.

ΑΝΤΙΠΙΑΤΡΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ Τάσδε θεογλώσσους <Ελικὼν ἔθρεψε γυναῖκας ὕμνοις καὶ Μακεδὼν Πιερίας σκόπελος, Πρήξιλλαν, Μοιρῶ, >Ανύτης στόμα, θῆλυν Ὅμηρον, Λεσβιάδων Σαπφῶ κόσμον εὐπλοκάμων, Ἡρινναν, Τελέσιλλαν ἀγακλέα καὶ σέ, Κόριννα, θοῦριν >Αθηναίης ἀσπίδα μελψαμένην, Νοσσίδα θηλύγλωσσον ἰδὲ γλυκυαχέα Μῦρτιν, πάσας ἀενάων ἐργάτιδας σελίδων. ἐννέα μὲν Μούσας μέγας Οὐρανός, ἐννέα δ' αὐτὰς Γαῖα τέκεν θνατοῖς ἄφθιτον εὐφροσύναν.

ΑΝΤΙΠΙΑΤΡΟΥ [ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ] Ὅβριμον ἀκαμάτου στίχον αἶνεσον >Αντιμάχοιο, ἄξιον ἀρχαίων ὀφρύος ἡμιθέων, Πιερίδων χαλκευτὸν ἐπ' ἄκμοσιν, εἰ τορὸν οὔδας ἔλλαχες, εἰ ζαλοῖς τὰν ἀγέλαστον ὄπα, εἰ τὰν ἄτριπτον καὶ ἀνέμβατον ἀτραπὸν ἄλλοις μαίαιαι· εἰ δ' ὕμνων σκάπτρον Ὅμηρος ἔχει, καὶ Ζεὺς τοι κρέσσων >Ενοσίχθονος, ἀλλ' >Ενοσίχθων τοῦ μὲν ἔφω μείων, ἀθανάτων δ' ὑπατος· καὶ ναετὴρ Κολοφῶνος ὑπέζευκται μὲν <Ομήρῳ, ἀγεῖται δ' ἄλλων πλάθεος ὕμνοπόλων.

ΧΡΙΣΤΟΔΩΡΟΥ ποιητοῦ Θηβαίου Κοπτίτου ΕΚΦΡΑΣΙΣ Πιερικὴ δὲ μέλισσα, λιγύθροος ἔζητο Σαπφῶ Λεσβιάς ἡρεμέουσα, μέλος δ' εὐῦμνον ὑφαίνειν σιγαλέαις δοκέεσκεν ἀναψαμένη φρένα Μούσαις. .. Παρθενικὴ δ' Ἡριννα λιγύθροος ἔζητο κούρη, οὐ μίτον ἀμφαφώσασα πολὺπλοκον, ἀλλ' ἐνὶ σιγῇ Πιερικῆς ἀθάμιγγας ἀποσταλάουσα μελίσσης. .. Πιερικὴ δὲ μέλισσα περὶ στόμα θεῖον ἄλᾳτο, κηρίον ὠδίνουσα μελισταγές. ἀμφοτέρας δὲ χεῖρας ἐπ' ἀλλήλησι τιθεὶς ἐπερείδετο ἄβδω οἶᾳ περ ἐν ζωοῖσιν· ἐὴν δ' ἔκλινεν ἀκουὴν δεξιτερὴν, δόκεεν δὲ καὶ >Απόλλωνος ἀκούειν ἢ καὶ Πιερίδων τινὸς ἐγγύθεν. ἐν δ' ἄρα θυμῷ σκεπτομένῳ μὲν ἔικτο· νόος δὲ οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα ἐξ ἀδύτων πεφόρητο πολυστρέπτοιο μενοινῆς, Πιερικῆς Σειρήνος ἀρήιον ἔργον ὑφαίνων.

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ Γινώσκω, χαρίεσσα, φιλεῖν πάντῃ τὸν φιλέοντα, καὶ πάλι γινώσκω τὸν με δακόντα δακεῖν· μὴ λύπει με λίην στέργοντά σε μὴδ' ἐρεθίζειν τὰς βαρυοργήτους σοὶ θέλε Πιερίδας.

ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ Δαφνιακῶν βιβλίων >Αγαθιὰς ἐννεάς εἰμι· ἀλλὰ μ' ὁ τεκτὴνας ἄνθετο σοί, Παφίη. οὐ γὰρ Πιερίδεσσι τόσον μέλω ὅσων Ἑρωτι, ὄργια τοσσατίων ἀμφιέπουσα πόθων. αἰτεῖ δ' ἀντὶ πόνων, ἵνα οἱ διὰ σείῳ παρείη ἢ τινα μὴ φιλέειν ἢ ταχὺ πειθομένην.

ΦΑΝΙΟΥ Σμίλαν >Ακεστώνδας δονακογλύφον ὃν τ' ἐπὶ μισθῷ σπόγγον ἔχεν καλάμων ψαίστορ' ἀπὸ Κνιδίων καὶ σελίδων κανόνισμα φιλόρθιον ἔργμα τε λείας σαμοθέτω καὶ τὰν εὐμέλανον βροχίδα κάρκινά τε σπειροῦχα λεάντειράν τε κίσσηριν καὶ τὰν ἀδυφαῇ πλινθίδα καλλαῖναν, μάζας ἀνίκ' ἔκυρσε τελωνιάδος φιλολίχνω, Πιερίσιν πενίας ἄρμεν' ἀνεκρέμασεν.

ΑΝΤΙΠΙΑΤΡΟΥ ΣΙΔΩΝΙΟΥ Τὰν μερόπων Πειθῶ, τὸ μέγα στόμα, τὰν ἴσα Μούσαις φθεγξαμένην κεφαλάν, ᾧ ξένη, Μαιονίδεω ἄδ' ἔλαχον νασίτις Ἴου σπιλὰς· οὐ γὰρ ἐν ἄλλᾳ ἱερὸν, ἀλλ' ἐν ἐμοὶ πνεῦμα θανῶν ἔλιπεν, ᾧ νεῦμα Κρονίδαο τὸ παγκρατές, ᾧ καὶ Ὀλυμπον καὶ τὰν Αἴαντος ναύμαχον εἶπε βίαν καὶ τὸν >Αχιλλεῖοις Φαρσαλίσιν Ἑκτορα πῶλοις ὅστέα Δαρδανικῷ δρυπτόμενον πεδίῳ. εἰ δ' ὀλίγα κρύπτω τὸν ταλίκον, ἴσθ', ὅτι κεύθει καὶ Θέτιδος γαμέταν ἅ βραχύβωλος Ἴκος. Εἰ καὶ βαίς ὁ τύμβος, ὁδοιπόρε, μὴ με παρέλθης, ἀλλὰ καταστέψας ἴσα θεοῖσι σέβον· τὸν γὰρ Πιερίσιν τιμώμενον ἔξοχα Μούσαις ποιητὴν ἐπέων θεῖον Ὅμηρον ἔχω. >Ενθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα, θεῖον Ὅμηρον.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ >Ενθάδε Πιερίδων τὸ σοφὸν στόμα, θεῖον Ὅμηρον, κλεινὸς ἐπ' ἀγχιάλῳ τύμβος ἔχει σκοπέλῳ. εἰ δ' ὀλίγη γεγαυῖα τόσον χάδεν ἀνέρα νῆσος, μὴ τότε θαμβήσης, ὦ ξένη, δερκόμενος· καὶ γὰρ ἀλητεῦσά κασιγνήτη ποτὲ Δῆλος μητρὸς ἀπ' ὠδίνων δέξατο Λητοῖδην.

ΑΔΗΛΟΝ Ἄρτι λοχευομένην σε μελισσοτόκων ἔαρ ὕμνων, ἄρτι δὲ κυκνεῖω φθεγγομένην στόματι ἤλασεν εἰς >Αχέροντα διὰ πλατὺ κῦμα καμόντων Μοῖρα, λινοκλώστου δεσπότης ἡλακάτης· σὸς δ' ἐπέων, Ἥριννα, καλὸς πόνος οὐ σε γεγωνεῖ φθίσθαι, ἔχειν δὲ χοροὺς ἄμμιγα Πιερίσιν.

ΑΝΤΙΠΙΑΤΡΟΥ ΣΙΔΩΝΙΟΥ Σαπφώ τοι κεῦθεις, χθὼν Αἰολί, τὰν μετὰ Μούσαις ἀθανάταις θνατὰν Μοῦσαν ἀειδομένην, ἀν Κύπρις καὶ Ἔρως συνάμ' ἔτραφον, ἅς μετὰ Πειθῷ ἔπλεκ' ἀείζων Πιερίδων στέφανον, <Ελλάδι μὲν τέρψιν, σοὶ δὲ κλέος. ὦ τριέλικτον Μοῖραι δινεῦσαι νῆμα κατ' ἡλακάτας, πῶς οὐκ ἐκλώσασθε πανάφθιτον ἥμαρ ἁοιδῷ ἄφθιτα μησαμένῃ δῶρ' <Ελικωνιάδων;

ΛΕΩΝΙΔΟΥ Ἄρμενος ἦν ξείνοισιν ἀνὴρ ὅδε καὶ φίλος ἀστοῖς, Πίνδαρος, εὐφώνων Πιερίδων πρόπολος.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ Αἰσχύλον ἦδε λέγει ταφίη λίθος ἐνθάδε κεῖσθαι τὸν μέγαν, οἰκείης τῇλ' ἀπὸ Κεκροπίης, λευκὰ Γέλα Σικελοῖο παρ' ὕδατα. τίς φθόνος, αἰαῖ, Θησείδας ἀγαθὼν ἔγκοτος αἰὲν ἔχει; Ἄ μάκαρ, ἀμβροσίησι συνέστιε φίλτατε Μούσαις, χαῖρε καὶ εἰν >Αἰδεω δώμασι, Καλλίμαχε. Ἄ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ, ἦ· ἔτεδ' ἐκράων οὐδ' ἐλέφαντος ἔης. τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅτ' οὐ πάρος ἀνέρες ἴδμεν ἀμφὶ τε ἀθανάτους ἀμφὶ τε ἡμιθέους, εἰδὲ μιν ἐκ Λιβύης ἀναείρας εἰς <Ελικῶνα ἦγαγες ἐν μέσσαις Πιερίδεσσι φέρων· αἱ δὲ οἱ εἰρομένῳ ἀμφ' ὠγυγίων ἡρώων Αἴτια καὶ μακάρων εἶρον ἀμειβόμεναι.

ΙΩΝΟΣ Χαῖρε μελαμπετάλοις, Εὐριπίδη, ἐν γυάλοισι Πιερίας τὸν αἰὲ νυκτὸς ἔχων θάλαμον· ἴσθι δ' ὑπὸ χθονὸς ὦν, ὅτι σοὶ κλέος ἄφθιτον ἔσται ἴσον <Ομηρεῖαις ἀνάνοις χάρισιν. Εἰ καὶ δακρυόεις, Εὐριπίδη, εἴλέ σε πότμος, καὶ σε λυκορραΐσται δειπνον ἔθεντο κύνες, τὸν σκηνῇ μελίγηρυν ἀηδόνα, κόσμον >Αθηνῶν, τὸν σοφίῃ Μουσέων μιζάμενον χάριτα, ἀλλ' ἔμολες Πελλαῖον ὑπ' ἡρίον, ὥς ἂν ὁ λάτρις Πιερίδων ναίης ἀγχόθι Πιερίδων.

ΑΔΕΣΠΟΤΟΝ, οἱ δὲ ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ Δεξιτερὴν >Αἰδαο θεοῦ χέρα καὶ τὰ κελαινὰ ὄμνυμεν ἀρρήτου δέμνια Περσεφόνης, παρθένοι ὥς ἔτυμον καὶ ὑπὸ χθονί· πολλὰ δ' ὁ πικρὸς αἰσχρὰ καθ' ἡμετέρης ἔβλυσε παρθενίης >Αρχίλοχος· ἐπέων δὲ καλὴν φάτιν οὐκ ἐπὶ καλὰ ἔργα, γυναικεῖον δ' ἔτραπεν ἐς πόλεμον. Πιερίδες, τί κόρησιν ἐφ' ὕβριστήρας ἰάμβους ἐτράπετ', οὐχ ὅσιφ' φωτὶ χαριζόμεναι;

ΕΡΥΚΙΟΥ Εἰ καὶ ὑπὸ χθονὶ κεῖται, ὅμως ἔτι καὶ κατὰ πίσσαν τοῦ μιαρογλώσσου χεῦατε Παρθενίου, οὐνεκα Πιερίδεσσι ἐνήμεσε μυρία κεῖνα φλέγματα καὶ μυσαρῶν ἀπλυσίην ἐλέγων. ἤλασε καὶ μανίης ἐπὶ δὴ τόσον, ὥστ' ἀγορεῦσαι πηλὸν >Οδυσσεῖην καὶ πάτον >Ιλιάδα. τοιγὰρ ὑπὸ ζοφίαισιν >Ερινύσιν ἀμμέσον ἦπται Κωκυτοῦ κλοιῷ λαιμὸν ἀπαγχόμενος.

ΚΥΡΟΥ Αἴθε πατὴρ μ' ἐδίδαξε δασύτριχα μῆλα νομεύειν, ὥς κεν ὑπὸ πτελέησι καθήμενος ἢ ὑπὸ πέτρῃς συρίσδων καλάμοισιν ἐμὰς τέρπεσκον ἀνίας. Πιερίδες, φεύγωμεν ἐυκτιμένην πόλιν, ἄλλην πατρίδα μαστεύσωμεν· ἀπαγγελέω δ' ἄρα πᾶσιν, ὥς ὅλοοι κηφῆνες ἐδηλήσαντο μελίσσας.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΑΛΛΑΔΑ Ὅργανα Μουσῶν, τὰ πολύστονα βιβλία πωλῶ εἰς ἑτέρας τέχνης ἔργα μετερχόμενος. Πιερίδες, σφῶζοισθε· λόγοι, συντάσσομαι ὑμῖν· σύνταξις γὰρ ἐμοὶ καὶ θάνατον παρέχει.

ΑΝΤΙΦΙΛΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ Αἱ βίβλοι, τίνες ἐστέ; τί κεῦθετε; -Ἰουγατέρες μὲν Μαιονίδου, μύθων δ' ἱστορες >Ιλιακῶν· ἡ μία μὲν μνηθμὸν >Αχιλλέος ἔργα τε χειρὸς <Εκτορέας δεκέτους τ' ἄθλα λέγει πολέμου· ἡ δ' ἑτέρα μόχθον τὸν >Οδυσσεὺς ἀμφὶ τε

λέκτροις χηρείοις ἀγαθὰς δάκρυα Πηνελόπας. - Ἰλατε σὺν Μοῦσαισι· μεθ' ὑμετέρας γὰρ αἰοιδὰς εἶπεν ἔχειν αἰὼν ἔνδεκα Πιερίδας.

ΟΝΕΣΤΟΥ >Αμβαίνων <Ελικῶνα μέγαν κάμες, ἀλλ' ἐκορέσθης Πηγασίδος κρήνης νεκταρέων λιβάδων· οὕτως καὶ σοφίης πόρος ὄρθιος· ἦν δ' ἄρ' ἐπ' ἄκρον τέρμα μόλῃς, ἀρύσῃ Πιερίδων χάριτας.

ΛΕΟΝΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ Τοξότα, Πιερίδων μεδέων, ἑκατηβόλε Φοῖβε, εἰπέ κασιγνήτη, κρατεροὺς ἵνα θήρας ἐγείρῃ, ὅσσον ἐπιψαῦσαι μερόπων δέμας, ὅσσον ἀῦσαι λαῶν τερπομένων ἱερὸν στόμα, μηδὲ νοήσω Ζηνὸς Μειλιχίοιο λαχὼν θρόνον ἀνέρος οἴτον. >Αρμενίων τάδε φῦλα καὶ ἄλκιμον ἔθνος >Ιβήρων Χριστοῦ ζῆλον ἔχοντες ἐκούσιον ἐς ζυγὸν ἦλθον θεσμῷ ὑποδρήσσοντες ἀνικῆτων βασιλῆων.

ΑΡΓΕΝΤΑΡΙΟΥ Γῶβρυ, Διώνυσός σε καὶ ἡ φιλεράστρια Κύπρις τέρποι καὶ γλυκεραὶ γράμμασι Πιερίδες· ὧν μὲν γὰρ σοφίην ἀποδρέπτε· τῆς δ' ἐς ἔρωτας ἔρχεο· τοῦ δὲ φίλας λαβροπότευ κύλικας.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ Ὀλβιε Πυθαγόρη, Μουσέων <Ελικώνιον ἔρνος, εἰπέ μοι εἰρομένῳ, ὅποσοι σοφίης κατ' ἀγῶνα σοῖσι δόμοισιν ἔασιν ἀεθλεύοντες ἄριστα. - ἤτοιγάρ ἐγὼν εἵπομι, Πολύκρατες· ἡμίσεες μὲν ἀμφὶ καλὰ σπεύδουσι μαθήματα· τέτρατοι αὐτὲ ἀθανάτου φύσεως πεπονθήσονται· ἑβδομάτοις δὲ σιγὴ πᾶσα μέμλε καὶ ἄφθιτοι ἔνδοθι μῦθοι· τρεῖς δὲ γυναῖκες ἔασι, Θεανῶ δ' ἔξοχος ἄλλων. τόσσους Πιερίδων ὑποφήτορας αὐτὸς ἀγινῶ.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΙΦΟΙ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ Παλλὰς ἐγὼ χρυσὴ σφυρήλατος· αὐτὰρ ὁ χρυσὸς αἰζήνων πέλεται δῶρον αἰοιδοπόλων. ἥμισυ μὲν χρυσοῖο Χαρίσιος, ὀγδοάτην δὲ Θέσπις καὶ δεκάτην μοῖραν ἔδωκε Σόλων, αὐτὰρ ἑικοστήν Θεμίσων· τὰ δὲ λοιπὰ τάλαντα ἑννέα καὶ τέχνη δῶρον >Αριστοδίκου. <Α Κύπρις τὸν Ἔρωτα κατηφιόνοντα προσήδδα· τίπτε τοι, ὦ τέκος, ἄλγος ἐπέχραεν; ὅς δ' ἀπάμειπτο· Πιερίδες μοι μῆλα διήρπασαν ἄλλυδις ἄλλη αἰνύμεναι κόλποιο, τὰ δὲ φέρον ἐξ <Ελικῶνος. Κλειῶ μὲν μήλων πέμπτον λάβε, δωδέκατον δὲ Εὐτέρπη· ἀτὰρ ὀγδοάτην λάχε διὰ Θάλεια· Μελομένη δ' εἰκοστὸν ἀπαίνυτο, Τερψιχόρη δὲ τέτρατον· ἑβδομάτην δ' >Ερατῶ μετεκίαθε μοῖρην· ἡ δὲ τριηκόντων με Πολύμνια νόσφισε μήλων, Οὐρανίη δ' ἑκατὸν τε καὶ εἴκοσι· Καλλιόπη δὲ βριθομένη μῆλοισι τριηκοσίοισι βέβηκε. σοὶ δ' ἄρα κουφοτέρῃσιν ἐγὼ σὺν χερσὶν ἰκάνω πεντήκοντα φέρων τάδε λείψανα μῆλα θεῶων.

ΣΙΜΙΟΥ ΡΟΔΙΟΥ ΩΙΟΝ ΧΕΛΙΔΟΝΟΣ Κωτίλας ματέρος τῇ τόδ' ἄτριον νέον Δωρίας ἀηδόνο· πρόφρων δὲ θυμῷ δέξο· δὴ γὰρ ἀγνῶς λίγειά μιν κάμ' Ἴφι ματρὸς ὠδὶς· τὸ μὲν θεῶν ἐριβόας <Ερμῶς ἔκειξε κᾶρυξ φῦλ' ἐς βροτῶν ὑπὸ φίλας ἐλὼν πετροῖσι ματρὸς, ἄνωγε δ' ἐκ μέτρου μονοβάμονος μέγαν πάροιθ' ἀέξειν ἀριθμὸν εἰς ἄκραν δεκάδ' ἰχνίων, κόσμον νέμοντα ὑσμῶν, θοῶς δ' ὑπερθεν ὠκυλέχριον φέρων νεῦμα ποδῶν σποράδων πίφανυσκεν ἵχνει θενῶν ταν παναίολον Πιερίδων μονόδουπον αὐδάν,

ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ, οἱ δὲ ΠΟΣΕΙΔΩΠΠΟΥ Κύπριδος ἅδ' εἰκῶν· φέρ' ἰδόμεθα, μὴ Βερενίκας· διστάζω, ποτέρῃ φῇ τις ὁμοιότεραν. Ζήνωννα πολυίαρχος >Ιουλιανὸς βασιλῆα. Ζήνωνος παράκοιτιν >Ιουλιανὸς >Αριάδην. Οἶκον Ἄναξ <Ελικῶνος ἀννῆσαντα νοήσας κυδαλίμοις καμάτοισιν >Ιουλιανοῦ πολυίαρχου, Περικῶν προπάροιθε δόμων παγχρύσεος ἔσθῃ. Κῦδος >Ιουλιανοῦ παναοίδιμον, ὃς μετὰ κόσμον Πιερίδων χρυσέην στήσεν >Αναστασίου.

ΑΔΕΣΠΟΤΟΝ >Αρχέτυπον Διδόυς ἐρικυδέος, ὦ ξένη, λεύσσεις, εἰκόνα θεσπεσίῳ κάλλει λαμπομένην. τοίη καὶ γενόμεν, ἀλλ' οὐ νόον, οἶον ἀκούεις, ἔσχον ἐπ' εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη. οὐδὲ γὰρ Αἰνεΐαν ποτ' ἐσέδρακον, οὐδὲ χρόνοισι Τροίης περθομένης ἦλθον ἐς Λιβύην· ἀλλὰ βίας φεύγουσα >Ιαρβαίων ὑμεναίων πῆξα κατὰ κραδίης φάσγανον ἀμφίτομον. Πιερίδες, τί μοι αἰνὸν ἐφωπλίσσασθε Μάρωνα; οἷα καθ' ἡμετέρης ψεύσατο σωφροσύνης.

ΔΑΜΟΧΑΡΙΔΟΣ Αὐτὴ σοι πλάστειρα Φύσις παρέδωκε τυπῶσαι τὴν Μιτυληναίαν, ζωγράφε, Πιερίδα. πηγάζει τὸ διαφυγὲς ἐν ὄμμασι· τοῦτο δ' ἐναργῶς δηλοῖ φαντασίην ἔμπλεον εὐστοχίης. αὐτομάτως δ' ὁμαλή τε καὶ οὐ περίεργα κομῶσα σὰρξ ὑποδεικνυμένην τὴν ἀφέλειαν ἔχει. ἄμμιγα δ' ἐξ ἱλαροῦ καὶ ἐκ νοεροῦ προσώπου Μοῦσαν ἀπαγγέλλει Κύπριδι μιγνυμένην. >Οππιανὸς σελίδεσσιν ἀλίπλοα φῦλα συνάψας θήκατο πᾶσι νέοις ὅσων ἀπειρέσιον. Καλλιόπη βασιλεία Γεώργιον εἶπεν ἰδοῦσα· Ἰοῦτος ἐμὸς γενέτης γνήσιος, οὐ Κρονίδης.

[5] Scholia vetera στον Ησίοδο, Εργα και Ημέραι 1, 50

Ἐπίχαρμος δὲ ἐν τῷ τῆς Ἥβης Γάμφ' ἐπτὰ λέγει, θυγατέρας Πιέρου καὶ Πιμπληΐδος νύμφης· Νειλοῦν, Τριτώνην Ἀσωποῦν, Ἑπταπόλιν, Ἀχελώϊδα, Τιπόπλουν, καὶ Ῥοδίαν.

Παυσανίας 9 29 3 1

χρόνῳ δὲ ὕστερόν φασι Πίερον Μακεδόνα, ἀφ' οὗ καὶ Μακεδόσιν ὠνόμασται τὸ ὄρος, τοῦτον ἐλθόντα ἐς Θεσπιάς ἐννέα τε Μούσας καταστήσασθαι καὶ τὰ ὀνόματα τὰ νῦν μεταθέσθαι σφίσι ταῦτα δὲ ἐνόμιζεν οὕτως ὁ Πίερος ἢ σοφώτερά οἱ εἶναι φανέντα ἢ κατὰ τι μάντευμα ἢ παρὰ του διδασχθῆς τῶν Θρακῶν· δεξιώτερον γὰρ τά τε ἄλλα ἐδόκει τοῦ Μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι πάλαι τὸ Θράκιον καὶ οὐχ ὁμοίως ἐς τὰ θεῖα ὀλίγων. εἰσὶ δ' οἱ καὶ αὐτῷ θυγατέρας ἐννέα Πιέρῳ γενέσθαι λέγουσι καὶ τὰ ὀνόματα ἅπερ ταῖς θεαῖς τεθῆναι καὶ ταύταις, καὶ ὅσοι Μουσῶν παῖδες ἐκλήθησαν ὑπὸ <Ελλήνων, θυγατριδοῦς εἶναι σφῶς Πιέρου·

Παυσανίας 9 30 4 4

πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα πιστεύουσιν οὐκ ὄντα Ἑλλήνες καὶ δὴ καὶ >Ορφέα Καλλιόπης τε εἶναι Μούσης καὶ οὐ τῆς Πιέρου Scholia vetera στον Ησίοδο, Εργα και Ημέραι 1 193

Καὶ πραγματικῶς μὲν Πιερία καὶ Ἑλικῶν, ὄρη καὶ πόλεις Βοιωτίας. Καὶ ἡ μὲν Πιερία πρότερον ὑπὸ Πιέρου κτισθεῖσα τοῦ Μεθώνης ἀδελφοῦ, πατρὸς δὲ Λίνου, Πιερία ἐκέκλητο ὕστερον δὲ Λύγκος ἐκλήθη, ἥς καὶ τὴν ἀρχὴν ἔσχεν Ἀέροπος, ὁ πρεσβύτατος τῶν Ἡμαθίωνος παίδων, καθὰ Μελισσεὺς φησιν ὁ τὰ Δελφικὰ συνταξάμενος.

[6] Ευριπίδης Iphigenia Aulidensis 790

Τίς ἄρα μ' εὐπλοκάμου κόμας ἄμα δακρυόεν τανύσας πατρίδος ὀλλυμένας ἀπολωτιεῖ; διὰ σέ, τὰν κύκνου δολιχάυχενος γόνον, εἰ δὴ φάτις ἔτυμος ὥς ἔτυχεν, [Λήδα] ὄρνιθι πταμένῳ Διὸς ὅτ' ἠλλάχθη δέμας, εἴτ' ἐν δέλτοις Πιερίσιν μῦθοι τάδ' ἐς ἀνθρώπους ἤνεγκαν παρὰ καιρὸν ἄλλως.

Ψ. Πλούταρχος De musica 1131b-1147a 1131 F 6

Ηρακλείδης δ' ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ εὐδοκιμησάντων (φρ. 157 Ωερλι) τὴν κιθααρδίαν καὶ τὴν κιθααρδικὴν ποίησιν πρῶτόν φησιν >Αμφίονα ἐπινοῆσαι τὸν Διὸς καὶ >Αντιόπης, | τοῦ πατρὸς δηλονότι διδάξαντος αὐτόν. πιστοῦται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐν Σικυῶνι ἀποκειμένης (ΦΓρΗ 550 Φ 1), δι' ἥς τὰς τε ἱερείας τὰς ἐν Ἀργεὶ καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς μουσικοὺς ὀνομάζει. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν καὶ Λίνον τὸν ἐξ Εὐβοίας θρήνους πεποιηκέναι λέγει, καὶ Ἀνθὴν τὸν ἐξ >Ανθηδόνης τῆς Βοιωτίας ὕμνους, καὶ Πίερον τὸν ἐκ Πιερίας τὰ περὶ τὰς Μούσας ποιήματα· ἀλλὰ καὶ Φιλάμμωνα τὸν Δελφὸν Λητοῦς τε πλάνασ καὶ >Αρτέμιδος καὶ >Απόλλωνος γένεσιν δηλῶσαι ἐν μέλεσι, καὶ χοροὺς πρῶτον περὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν στῆσαι· Θάμυριν δὲ τὸ γένος Θράκα εὐφωνότερον καὶ ἐμμελέστερον πάντων τῶν τότε ᾄσαι, ὥς ταῖς Μούσαις κατὰ τοὺς ποιητὰς εἰς ἀγῶνα καταστήναι· πεποιηκέναι δὲ τοῦτον ἱστορεῖται Τιτάνων πρὸς τοὺς θεοὺς πόλεμον

[7] Στράβων 9 2 25 29

ὁ μὲν οὖν <Ελικῶν οὐ πολὺ διεστηκῶς τοῦ Παρνασσοῦ ἐνάμιλλός ἐστιν ἐκείνῳ κατὰ τε ὕψος καὶ περίμετρον· ἄμφω γὰρ χιονόβολα τὰ ὄρη καὶ πετρώδη, περιγράφεται δ' οὐ πολλῇ χώρᾳ. ἐνταῦθα δ' ἐστὶ τό τε τῶν Μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ Ἴππου κρήνη καὶ τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον· ἐξ οὗ τεκμαίροιτ' ἂν τις Θρᾶκας εἶναι τοὺς τὸν <Ελικῶνα ταῖς Μούσαις καθιερώσαντας, οἱ καὶ τὴν Πιερίδα καὶ τὸ Λεῖβηθρον καὶ τὴν Πίμπλειαν ταῖς αὐταῖς θεαῖς ἀνέδειξαν· ἐκαλοῦντο δὲ Πίερες· ἐκλιπόντων δ' ἐκείνων Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. εἴρηται δ' ὅτι τὴν Βοιωτίαν ταύτην ἐπώκησάν ποτε Θρᾶκες βιασάμενοι τοὺς Βοιωτοὺς καὶ Πελασγοὶ καὶ ἄλλοι βάρβαροι.

Στράβων 7a 1 17 1

Ὅτι τὸ Δῖον ἡ πόλις οὐκ ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐστὶν ἐν ταῖς ὑπαρείαις τοῦ >Ολύμπου, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τὰ ἀπέχει σταδίου· ἔχει δ' ἡ πόλις τὸ Δῖον κώμην πλησίον Πίμπλειαν, ἐνθα >Ορφεὺς διέτριβεν. Epit. 7a 1 18 1 Ὅτι ὑπὸ τῷ >Ολύμῳ πόλις Δῖον. ἔχει δὲ κώμην πλησίον Πίμπλειαν· ἐνταῦθα τὸν >Ορφέα διατρίψαι φησι τὸν Κίκονα, ἄνδρα γόητα, ἀπὸ μουσικῆς ἅμα καὶ μαντικῆς καὶ τῶν περὶ τὰς τελετὰς ὀργιασμῶν ἀγυρτεύοντα τὸ πρῶτον, εἴτ' ἤδη καὶ μειζόνων ἀξιοῦντα ἑαυτὸν καὶ ὄχλον καὶ δύναμιν κατασκευαζόμενον· τοὺς μὲν οὖν ἐκουσίως ἀποδέχεσθαι, τινὰς δ' ὑπιδομένους ἐπιβουλὴν καὶ βίαν ἐπισυστάντας διαφθεῖραι αὐτόν. ἐνταῦθα πλησίον καὶ τὰ Λεῖβηθρα. E. 7a 1 19 1 Ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ μάντιες καὶ μουσικὴν εἰργάζοντο. Epit.

[8] Βλ. πχ. σχέση Ορφέα-Καδμείων Διοδ. 1 23 ἀλλὰ καὶ ἀναφορὰ γιὰ Καδμείους στὸν Ολύμπο ἀπὸ Ηρόδοτο 1 56· τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. Ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἔοντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλόκητον κάρτα. Ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείας οἴκεε γῆν τὴν φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν Ὀλύμπου χώρην, καλεομένην δὲ Ἰστιαίωτιν· ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ, Μακεδὼν καλεόμενον· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν ἐκλήθη.

[9] Θουκυδίδης Β, 99 τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἑλιμιῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ζύμμαχα μὲν ἐστὶ τοῦτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὐτά. τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἀργούς, πρῶτοι ἐκτῆσαντο καὶ ἐβασίλευσαν ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πιερίας Πίερας, οἱ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ὤκησαν Φάγρητα καὶ ἄλλα χωρία (καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ), ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης Βοττιαίους, οἱ νῦν ὁμοροὶ Χαλκιδέων οἰκοῦσιν

[10] Πausanias 9 30 6

λέγουσι δὲ οἱ Θρᾶκες, ὅσαι τῶν ἀηδόνων ἔχουσι νεοσσιὰς ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ >Ορφέως, ταύτας ἦδιον καὶ μεῖζόν τι ᾄδειν. Μακεδόνων δὲ οἱ χώραν τὴν ὑπὸ τὸ ὄρος τὴν Πιερίαν ἔχοντες καὶ πόλιν Δῖον, φασὶν ὑπὸ τῶν γυναικῶν γενέσθαι τὴν τελευταίην ἐνταῦθα τῷ >Ορφεῖ· ἰόντι δὲ ἐκ Δίου τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος καὶ στάδια προελθυθότι εἴκοσι κίων τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ καὶ ἐπίθημα ἐπὶ τῷ κίονι ὑδρία λίθου, ἔχει δὲ τὰ ὀστά τοῦ >Ορφέως ἡ ὑδρία, καθὰ οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. εἰ δὲ καὶ ποταμὸς <Ελικῶν· ἄχρι σταδίων ἑβδομήκοντα πέντε προελθόντι τὸ εὔμα ἀφανίζεται τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τῆς γῆς· διαλιπὼν δὲ μάλιστα δύο καὶ εἴκοσι στάδια ἄνεισι τὸ ὕδωρ αὐθις, καὶ ὄνομα Βαφύρας ἀντὶ <Ελικῶνος λαβὼν κάτεισιν ἐς θάλασσαν ναυσίπορος. τοῦτον οἱ

Διασται τὸν ποταμὸν ἐπιρρεῖν διὰ παντὸς τῇ γῇ τὰ ἐξ ἀρχῆς φασί· τὰς γυναῖκας δὲ αἱ τὸν >Ορφέα ἀπέκτειναν ἐναπονίψασθαι οἱ θελήσαι τὸ αἷμα, καταδύναί τε ἐπὶ τούτῳ τὸν ποταμὸν ἐς τὴν γῆν, ἵνα δὴ μὴ τοῦ φόνου καθάρσια τὸ ὕδωρ παράσχηται. ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλον ἐν Λαρίσῃ λόγον, ὡς ἐν τῷ >Ολύμπῳ, πόλις οἰκοῖτο Λιβηθρα, ἥ ἐπὶ Μακεδονίας τέτραπται τὸ ὄρος, καὶ εἶναι οὐ πόρρω τῆς πόλεως τὸ τοῦ >Ορφέως μνήμα· ἀφικέσθαι δὲ τοῖς Λιβηθρίοις παρὰ τοῦ Διονύσου μάντευμα ἐκ Θράκης, ἐπειδὴν ἴδη τὰ ὅστ' αὐτοῦ >Ορφέως ἦλιος, τηνικαῦτα ὑπὸ συὸς ἀπολείσθαι Λιβηθρίοις τὴν πόλιν. οἱ μὲν δι' οὐ πολλῆς φροντίδος ἐποιοῦντο τὸν χρησμόν, οὐδὲ ἄλλο τι θηρίον οὕτω μέγα καὶ ἄλκιμον ἔσεσθαι νομίζοντες ὡς ἐλεῖν σφισι τὴν πόλιν, σὺ δὲ θρασύτητος μετεῖναι μᾶλλον ἢ ἰσχύος. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει τῷ θεῷ, συνέβαινέ σφισι τοιάδε. ποιμὴν περὶ μεσοῦσαν μάλιστα τὴν ἡμέραν ἐπικλίνων αὐτὸν πρὸς τοῦ >Ορφέως τὸν τάφον, ὁ μὲν ἐκάθευδεν ὁ ποιμὴν, ἐπῆει δὲ οἱ καὶ καθεύδοντι ἔπη τε ᾄδων τῶν >Ορφέως καὶ μέγα καὶ ἥδυν φωνεῖν. οἱ οὖν ἐγγύτατα νέμοντες ἢ καὶ ἀροῦντες ἕκαστοι τὰ ἔργα ἀπολείποντες ἡθορίζοντο ἐπὶ τοῦ ποιμένου τὴν ἐν τῷ ὕπνῳ ᾠδὴν· καὶ ποτε ὠθοῦντες ἀλλήλους καὶ ἐρίζοντες ὅστις ἐγγύτατα ἔσται τῷ ποιμένι ἀνατρέπουσι τὸν κίονα, καὶ κατεάγη τε ἅπ' αὐτοῦ πεσοῦσα ἡ θήκη καὶ εἶδεν ἥλιος ὅτι ἦν τῶν ὁστών τοῦ >Ορφέως λοιπόν. αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ ὅτε θεὸς κατέχει πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Σῦς-τῶν δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπον χειμάρρων καὶ ὁ Σῦς ἐστι-, τότε οὖν οὗτος ὁ ποταμὸς κατέβαλε μὲν τὰ τεῖχη Λιβηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ οἴκους ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῶα ὁμοίως τὰ πάντα. ἀπολλυμένων δὲ ἤδη Λιβηθρίων, οὕτως οἱ ἐν Δίῳ Μακεδόνες κατὰ γε τὸν λόγον τοῦ Λαρισαίου ξένου ἐς τὴν ἑαυτῶν τὰ ὅστ' αὐτοὶ κομίζουσι τοῦ >Ορφέως. ὅστις δὲ περὶ ποιήσεως ἐπολυπραγμόνησεν ἤδη, τοὺς >Ορφέως ὕμνους οἶδεν ὄντας ἕκαστον τε αὐτῶν ἐπὶ βραχύτατον καὶ τὸ σύμπαν οὐκ ἐς ἀριθμὸν πολὺν πεποιημένους· Λυκομίδαι δὲ ἴσασι τε καὶ ἐπᾶδουσι τοῖς δρωμένοις. κόσμῳ μὲν δὴ τῶν ἐπῶν δευτερεῖα φέροντο ἂν μετὰ γε <Ομήρου τοὺς ὕμνους,

[11] Πausanias 9 30 4 9

ὁ δὲ >Ορφεὺς ἐμοὶ δοκεῖν ὑπερεβάλετο ἐπῶν κόσμῳ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ μέγα ἦλθεν ἰσχύος οἷα πιστευόμενος εὐρηκέναι τελετὰς θεῶν καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς νόσων τε ἰάματα καὶ τροπὰς μνημάτων θεῶν. τὰς δὲ γυναῖκας φασὶ τῶν Θρακῶν ἐπιβουλεύειν μὲν αὐτῷ θάνατον, ὅτι σφῶν τοὺς ἄνδρας ἀκολουθεῖν ἐπεισεν αὐτῷ πλανωμένῳ, φόβῳ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐ τολμᾶν· ὡς δὲ ἐνεφορήσαντο οἶνου, ἐξεργάζονται τὸ τόλμημα, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἀπὸ τούτου κατέστη μεθυσκομένους ἐς τὰς μάχας χωρεῖν. εἰσὶ δὲ οἱ φασὶ κεραυνωθέντι ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτὴν >Ορφεῖ· κεραυνωθῆναι δὲ αὐτὸν τῶν λόγων ἕνεκα ὧν ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις οὐ πρότερον ἀκηκούτας ἀνθρώπους. ἄλλοις δὲ εἰρημένον ἐστὶν ὡς προαποθανούσης οἱ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὸ Ἄορνον δι' αὐτὴν τὸ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι ἀφίκετο· εἶναι γὰρ πάλαι νεκυομαντεῖον αὐτόθι· νομίζοντα δὲ οἱ ἔπεσθαι τῆς Εὐρυδίκης τὴν ψυχὴν καὶ ἁμαρτόντα ὡς ἐπεστράφη, αὐτόχειρα αὐτὸν ὑπὸ λύπης αὐτοῦ γενέσθαι. λέγουσι δὲ οἱ Θράκες, ὅσαι τῶν ἀηδόνων ἔχουσι νεοσσιὰς ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ >Ορφέως, ταύτας ἥδιον καὶ μεῖζόν τι ᾄδων.

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 5 7

τοῦτον δὲ ὁ μὲν μῦθος ὑπὸ γυναικῶν ἀπολέσθαι φησὶ τὸ δ' ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας ἐπίγραμμα, κεραυνωθῆναι αὐτόν, λέγον οὕτως (. Pal. vii. '617)· Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' >Ορφέα Μοῦσαι ἔθαψαν, ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς πολόεντι βέλει.

[12] Φωτίου Βιβλιοθήκη 186 140a 20

[13] Ο θάνατος του Ορφέα συνετέλεσε σε μεταγενέστερη δυσφήμιση των Λειβηθρίων, παρόλο που η παραολύμπια περιοχή του Δίου αναφέρεται ως χώρος του φονικού:

Zenob. prov. (coll. Milleri 3, 1: Mél. p. 369) s.

ἀμουσώτερος Λειβηθρίων: Λειβήθριοι ἔθνος ἐστὶ Πιερικόν, οὗ καὶ Ἀριστοτέλης μέμνηται ἐν τῇ Μεθωναίων πολιτείᾳ. λέγονται δὲ ἀμουσώτατοι εἶναι οἱ Λειβήθριοι, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἐγένετο ὁ τοῦ Ὀρφέως θάνατος.

Zenob. prov. (coll. vulg. alphabet.) 1, 79 (Ps.–Diog. 2, 26. DV. 1, 37) s.

ἀμουσώτερος Λειβηθρίων: ἐπὶ τῶν ἀμούσων καὶ ἀπαιδεύτων. Λειβήθριοι γὰρ ἔθνος Πιερικόν ἐστὶν οὔτε μέλους ἀπλῶς οὔτε ποιήματος ἔννοιαν λαμβάνον. λέγονται δὲ ἀμουσώτατοι εἶναι, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ὁ τοῦ Ὀρφέως ἐγένετο θάνατος.

Thugnides Fragmenta ΑΔΗΛΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ

ἤτησεν εἰς ὁψώνιον τριώβολον. μὴ νόμισον Λειβηθρίων ἀνοητότεροι

[14] Πλούταρχος Αλέξανδρος 14 8 Ἐπεὶ δ' ὥρμησε πρὸς τὴν στρατείαν, ἄλλα τ' ἐδόκει σημεῖα παρὰ τοῦ δαιμονίου γενέσθαι, καὶ τὸ περὶ Λειβηθρα τοῦ Ὀρφέως ξόανον (ἦν δὲ κυπαρίττινον) ἰδρῶτα πολὺν ὑπὸ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀφήκε. φοβουμένων δὲ πάντων τὸ σημεῖον, Ἀρίστανδρος ἐκέλευε θαρρεῖν, ὥς αἰοιδίμους καὶ περιβοήτους κατεργασόμενον πράξεις, αἱ πολὺν ἰδρῶτα καὶ πόνον ὑμνοῦσι ποιηταῖς καὶ μουσικοῖς παρέξουσιν.

[15] Ἰβυκος, απ. 25 ἄμος ἄυπνος κλυτὸς ὄρθρος ἐγείρησιν ἀηδόνας ὀνομάκλυτον Ὀρφήν δεδοικα μή τι παρ θεοῖς ἀμβλακῶν τιμὰν πρὸς ἀνθρώπων ἀμείψω.

[16] Βλ. πχ. Anthologia Graeca 148 Μουσάων πρόπολον τῇδ' Ὀρφέα Θρήκες ἔθηκαν, ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει, Οἰάγρου φίλον υἱόν, ὃς Ἑρακλῆν ἐδίδαξεν, εὐρὼν ἀνθρώποις γράμματα καὶ σοφίην.

Πausanías 10 30 ἔστιν ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἶα ἐπὶ λόφου τινὸς Ὀρφεὺς καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἀριστερᾷ κιθάρας, τῇ δὲ ἐτέρᾳ χειρὶ ἰτέας ψαύει· κλώνες εἰσιν ὧν ψαύει, προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ. τὸ δὲ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς Περσεφόνης, ἔνθα αἰγυριοὶ καὶ ἰτέαι δόξη τῇ Ὀμήρου πεφύκασιν· Ἑλληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστι τῷ Ὀρφεῖ, καὶ οὔτε ἡ ἐσθὴς οὔτε ἐπίθημά ἐστιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θράκιον. τῷ δένδρῳ δὲ τῇ ἰτέᾳ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος προσανακεκλιμένος ἐστὶν αὐτῇ Προμέδων. εἰσὶ μὲν δὴ οἱ νομίζουσι καθάπερ ἐς ποίησιν ἐπεσῆσθαι τὸ Προμέδοντος ὄνομα ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου· τοῖς δὲ εἰρημένον ἐστὶν ἄνδρα Ἑλληνα ἕς τε τὴν ἄλλην ἅπασαν γενέσθαι φιλήκοον μουσικὴν καὶ ἐπὶ τῇ ᾠδῇ μάλιστα τῇ Ὀρφέως. κατὰ τοῦτο τῆς γραφῆς Σχεδῖος ὁ Φωκεὺς ἡγησάμενος ἐς Τροίαν καὶ μετὰ τοῦτον Πελίας ἐστὶν ἐν θρόνῳ καθεζόμενος, τὰ γένεια ὁμοίως καὶ τὴν κεφαλὴν πολιός, ἐνορᾷ δὲ ἐς τὸν Ὀρφέα· ὁ δὲ Σχεδῖος ἐγχειρίδιόν τε ἔχων καὶ ἄγρωστὴν ἐστὶν ἐστεφανωμένος.

Πausanías 3 20 5 Ταλετοῦ δὲ τὸ μεταξὺ καὶ Εὐόρα Θήρας ὀνομάζοντες Λητῶ φασιν ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ Ταυγέτου *** Δήμητρος ἐπὶ κλησιν Ἐλευσινίας ἐστὶν ἱερόν· ἐνταῦθα Ἑρακλέα Λακεδαιμόνιοι κρυφθῆναί φασιν ὑπὸ Ἀσκληπιοῦ τὸ τραῦμα ἰώμενον· καὶ Ὀρφέως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ξόανον, Πελασγῶν ὥς φασιν ἔργον. καὶ τότε δὲ ἄλλο δρώμενον ἐνταῦθα οἶδα· ἐπὶ θαλάσῃ πόλισμα Ἔλος ἦν, οὗ δὴ καὶ Ὀμηρος ἐμνημόνευκεν ἐν καταλόγῳ Λακεδαιμονίων·

Διόδωρος 3 67 Φησὶ τοῖνυν παρ' Ἑλλήσι πρῶτον εὐρετὴν γενέσθαι Λίνον ὕμνων καὶ μέλους, ἔτι δὲ Κάδμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον, καὶ τὰς προσηγορίας ἐκάστῳ τάξει καὶ τοὺς χαρακτηρὰς διατυπῶσαι. κοινῇ μὲν οὖν τὰ γράμματα Φοινίκεια κληθῆναι διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἑλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι, ἰδίᾳ δὲ τῶν Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθείσι χαρακτηρῶσι Πελασγικά προσαγορευθῆναι. τὸν δὲ Λίνον ἐπὶ ποιητικῇ καὶ μελωδίᾳ θαυμασθέντα μαθητὰς σχεῖν πολλοὺς, ἐπιφανεστάτους δὲ τρεῖς, Ἑρακλέα, Θαμύραν, Ὀρφέα.περὶ δὲ Ὀρφέως τοῦ τρίτου μαθητοῦ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράψομεν, ὅταν τὰς πράξεις αὐτοῦ διεξίωμεν. τὸν δ' οὖν

Λίνον φασὶ τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι συνταξάμενον τὰς τοῦ πρώτου Διονύσου πράξεις καὶ τὰς ἄλλας μυθολογίας ἀπολιπεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. ὁμοίως δὲ τούτοις χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὀρφέα καὶ Προναπίδην τὸν Ὀμήρου διδάσκαλον, εὐφυῆ γεγονότα μελοποιόν· πρὸς δὲ τούτοις θυμοίτην τὸν θυμοίτου τοῦ Λαομέδοντος, κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγονότα τὴν Ὀρφῆως, πλανηθῆναι κατὰ πολλοὺς τύπους τῆς οἰκουμένης, καὶ παραβαλεῖν τῆς Λιβύης εἰς τὴν πρὸς ἑσπέραν χώραν ἕως ὥκεανοῦ θεάσασθαι δὲ καὶ τὴν Νῦσαν, ἐν ἣ μυθολογοῦσιν οἱ ἐγγχώριοι ἀρχαῖοι τραφῆναι τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς κατὰ μέρος τοῦ θεοῦ τούτου πράξεις μαθόντα παρὰ τῶν Νυσσῶν συντάξασθαι τὴν Φρυγίαν ὀνομαζομένην ποίησιν, ἀρχακοῖς τῇ τε διαλέκτῳ καὶ τοῖς γράμμασι χρησάμενον. φησὶ δ' οὖν Ἀμμωνα βασιλεύοντα τοῦ μέρους τῆς Λιβύης Οὐρανοῦ γῆμαι θυγατέρα τὴν προσαγορευομένην Ῥέαν, ἀδελφὴν οὖσαν Κρόνου τε καὶ τῶν ἄλλων Τιτάνων.

Διόδωρος XIV 2, 4. Καὶ ὁ Ὀρφεὺς ἰσόχρονος τῷ Ἡρακλεῖ ὑπῆρχε, πρὸ χρόνων ὄντες ἑκατὸν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὥς δὲ Ὀρφεὺς ἐν Λιθικοῖς περὶ αὐτοῦ μοι λέγει, Ἐλένου τι βραχύτερον ὕστερον εἶναι λέγει, τοῦτου μὲν δὲ γενεᾶ Ὀμηρος ὕστερίζει, ὁ κατὰ Διονύσιον ἄνδρα τὸν κυκλογράφον ἐπὶ τῶν δύο στρατειῶν λεγόμενος ὑπάρχειν, Θηβαΐκης Ἑλλήνων τε τῆς διὰ τὴν Ἐλένην. Διόδωρός τε σύντροχα λέγει Διονυσίῳ, καὶ ἕτεροι μυριοὶ δέ. [Tzetzes Hist. 12, 179.] Διόδωρος ἀποδείκνυσι τοῦτον (Homērum) πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου τετελευτηκότα. [Cramer Anecd. Paris. II p. 227; cf. Muller frag. II p. 10.]

Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία 8 6 Τῶν ἀρχαίων φασὶ Θρακῶν μηδὲν ἐπίστασθαι γράμματα· ἀλλὰ καὶ ἐνόμιζον αἰσχιστον εἶναι πάντες οἱ τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντες βάρβαροι χρῆσθαι γράμμασιν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὥς λόγος ἐχρῶντο αὐτοῖς μάλλον. ἔνθεν τοι καὶ τολμῶσι λέγειν μηδὲ τὸν Ὀρφέα σοφὸν γεγονέναι, Θρακὰ ὄντα, ἀλλ' ἄλλως τοὺς μύθους αὐτοῦ καταψεύσασθαι. ταῦτα Ἀνδροτίων λέγει, εἴ τῳ πιστὸς ὑπὲρ τῆς ἀγραμματοσύνης καὶ ἀπαιδευσίας Θρακῶν τεκμηριῶσαι.

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 4 10 Μούσης Οὐρανίης υἱὸν ἐϋστεφάνου. καὶ ὧδε μὲν ἀφ' Ἑλλήνων ἦρξε φιλοσοφία, ἥς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὴν βάρβαρον ἀπέστραπται προσηγορίαν. Οἱ δὲ τὴν εὐρεσιν διδόντες ἐκείνοις παράγουσι καὶ Ὀρφέα τὸν Θρακᾶ, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι καὶ εἶναι ἀρχαιότατον.

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 40 περὶ δὴ τῶν ἑπτὰ (ἄξιον γὰρ ἐνταῦθα καθολικῶς κἀκείνων ἐπιμνησθῆναι) λόγοι φέρονται τοιοῦτοι. Δάμων ὁ Κυρηναῖος γεγραφώς Περὶ τῶν φιλοσόφων [FHG Iη 277] πᾶσιν ἐγκαλεῖ, μάλιστα δὲ τοῖς ἑπτὰ. Ἀναξιμένης δὲ φησὶ πάντας ἐπιθέσθαι ποιητικῇ· ὁ δὲ Δικαίάρχος [fr. 28 FHG II 243 vgl. Hermes 27 (1892) 120. 126] οὔτε σοφοῦς οὔτε φιλοσόφους φησὶν αὐτοὺς γεγονέναι, συνετοὺς δὲ τινὰς καὶ νομοθετικούς. ἰ.. Ἰππόβοτος δὲ ἐν τῇ τῶν Φιλοσόφων ἀναγραφῇ· Ὀρφέα, Λίνον, Σόλωνα, Περικλῆν, Ἀνάχαρσιν, Κλεόβουλον, Μύσωνα, Θαλῆν, Βίαντα, Πιττακόν, Ἐπίχαρμον [23 A 6c], Πυθαγόραν.

" Αλκιδάμας, Οδυσσεύς 24 "γράμματα πρῶτος ἐξήνεγκε παρά μουσῶν μαθών"

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΡΟΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 147 2 Μετὰ δὲ Σαμεγὰρ γέγονε κριτῆς Βαράκ, μεθ' οὗ καὶ Δεβώρα ἡ προφῆτις καὶ γυνὴ Ἀφιάδωκ, ἔτη μ' πολεμήσας καὶ τὸν Ἰαβὶν καὶ τὸν Σισάρα θλίψαντα τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ. ὅτε καὶ τὸν Σισάρα Ἰαὴλ ἀπέκτεινε ἐν πασσάλῳ γυνὴ Χαβὲρ τοῦ Κιναίου. ἐφ' οὗ Προμηθεὺς καὶ Ὀρφεὺς ὁ Θρακῆς οἱ σοφώτατοι παρ' Ἑλλήσιν, καὶ Ἀσκληπιὸς ὁ ἰατρὸς καὶ Λυκοῦργος ὁ Σπαρτιάτης καὶ νομοθέτης τῶν Ἑλλήνων ἐγνωρίζοντο.

Ἰάμβλιχος Περὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ βίου 34 242 ἐν δὲ τοῖς Βαβυλωνίων ἀκούειν ἱεροῖς Ἑλλήνα γεγονέναι Διός, τοῦ δὲ Δῶρον καὶ Εὐδοκίαν καὶ Αἰόλον, αἷς ὑφηγήσεσιν ἀκολουθήσασθαι καὶ αὐτὸν Ἡσίοδον. ὁποτέρως μὲν οὖν ἔχει, περὶ τῶν ἀρχαίων οὐκ εὐμαρὲς δέχεσθαι τὰ κριβὲς τοῖς νεωτέροις ἢ καταμαθεῖν, ὁμολογοῦμενον δὲ δι' ἑκατέρας τῶν ἱστοριῶν συνάγεσθαι τὸ πρεσβυτάτην

εἶναι τῶν διαλέκτων τὴν Δωρίδα, μετὰ δὲ ταύτην γενέσθαι τὴν Αἰολίδα, λαχοῦσαν ἀπὸ Αἰόλου τοῦνομα, τρίτην δὲ τὴν Ἀτθίδα, κληθεῖσαν ἀπὸ Ἀτθίδος τῆς Κραναιοῦ, τετάρτην δὲ τὴν Ἰάδα, λεγομένην ἀπὸ Ἰώνος τοῦ Ξούθου καὶ Κρεούσης τῆς Ἐρεχθέως, τεθειμένην δὲ τρισὶ γενεαῖς ὕστερον τῶν πρότερον κατὰ Θρᾶκας καὶ τὴν Ὠρειθυίας ἀρπαγὴν, ὥς οἱ πλείους τῶν ἱστορικῶν ἀποφαίνουσι. κεχρῆσθαι δὲ τῇ Δωρικῇ διαλέκτῳ καὶ τὸν Ὀρφέα, πρεσβύτατον ὄντα τῶν ποιητῶν. τῆς δὲ ἱατρικῆς μάλιστά φα-
σιν αὐτοὺς ἀποδέχεσθαι τὸ διαιτητικὸν εἶδος

Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Στρώματα, 1 21 131 Ναὶ μὴν Ὀνομάκριτος ὁ Ἀθηναῖος, οὗ τὰ εἰς Ὀρφέα φερόμενα ποιήματα λέγεται εἶναι, κατὰ τὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν περὶ τὴν πεντηκοστὴν ὀλυμπιάδα εὐρίσκεται, Ὀρφεὺς δὲ, ὁ συμπλεύσας Ἡρακλεῖ, Μουσαίου διδάσκαλος· Ἀμφίων γὰρ δυσὶ προάγει γενεαῖς τῶν Ἰλιακῶν, Δημόδοκος δὲ καὶ Φήμιος μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν ὁ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Φαίαισιν, ὁ δὲ παρὰ τοῖς μνηστήρεσσι κατὰ τὸ κιθαρίζειν εὐδοκίμουν. καὶ τοὺς μὲν ἀναφερομένους εἰς Μου-
σαῖον χρησμοὺς Ὀνομακρίτου εἶναι λέγουσι, τὸν Κρατῆρα δὲ τὸν Ὀρφέως Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου τὴν τε Εἰς Ἄιδου κατάβασιν Προδίκου τοῦ Σαμίου. Ἴων δὲ ὁ Χίος ἐν τοῖς Τριαγμοῖς καὶ Πυθαγόραν εἰς Ὀρφέα ἀνενεγκεῖν τινα ἱστορεῖ. Ἐπιγένης δὲ ἐν τοῖς Περί τῆς εἰς Ὀρφέα ποιήσεως Κέρκωπος εἶναι λέγει τοῦ Πυθαγορείου τὴν Εἰς Ἄιδου κατάβασιν καὶ τὸν Ἰερὸν λόγον, τὸν δὲ Πέπλον καὶ τὰ Φυσικὰ Βροντίου. ναὶ μὴν καὶ Τέρπανδρον ἀρχαΐζουσιν τινες· Ἑλλάνικος γοῦν τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ Μίδαν γεγονέναι, Φανίας δὲ πρὸ Τερπάνδρου τιθεὶς Λέσχην τὸν Λέσβιον Ἀρχιλόχου νεώτερον φέρει τὸν Τέρπανδρον, διημιλλῆσθαι δὲ τὸν Λέσχην Ἀρκτίνῳ καὶ νενικηκέναι·

Κλήμης Αλεξανδρεὺς Stromata 1 14 59 1 Φασὶ δὲ Ἕλληνες μετὰ γε Ὀρφέα καὶ Λίνον καὶ τοὺς παλαιοτάτους παρὰ σφίσι ποιητὰς ἐπὶ σοφίᾳ πρῶτους θαυμασθῆναι τοὺς ἐπτά τοὺς ἐπικληθέντας σοφοὺς, ὧν τέσσαρες μὲν ἀπὸ Ἀσίας ἦσαν, Θαλῆς τε ὁ Μιλήσιος καὶ Βίας ὁ Πριηνεὺς καὶ Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος, δύο δὲ ἀπὸ Εὐρώπης, Σόλων τε ὁ Ἀθη-
ναῖος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, τὸν δὲ ἑβδομον οἱ μὲν Περίανδρον εἶναι λέγουσιν τὸν Κροίνθιον, οἱ δὲ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην, οἱ δὲ Ἐπιμενίδην τὸν Κρήτα· ([ὄν Ἑλληνικὸν οἶδε προφήτην,] οὗ μέμνηται ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ, λέγων οὕτως· ἀεὶπὲν τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος προφήτης οὕτως·

Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου Περί ἀρετῆς καὶ κακίας 1 208 9. (‘4, 25, 2). Ὅτι Ὀρφεὺς Οἰάγρου ἦν υἱός, Θρᾶξ δὲ τὸ γένος, παιδείᾳ καὶ μελωδίᾳ καὶ ποιήσει πολὺν προέχων. ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προέβη δόξῃ, ὥστε δοκεῖν τῇ μελωδίᾳ θέλγειν τὰ θηρία καὶ τὰ δένδρη. περὶ δὲ παιδείαν ἀσχοληθεὶς καὶ τὰ περὶ τῆς θεολογίας μυθολογούμενα καλῶς ἐκμαθὼν ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον κάκει πολλὰ προσεπιμαθὼν μέγιστος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων ἐν τε ταῖς τελεταῖς καὶ θεολογίαις καὶ ποιήμασι καὶ μελωδίαις. συνεστρατεύσατο δὲ τοῖς Ἀργοναύταις.

ΠΡΟΚΛΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ 5 33 ὥς οἱ τε βάρβαροί φασι καὶ ὁ τῶν Ἑλλήνων θεολόγος Ὀρφεὺς

Σχολία Αἰσχύλου Βασσάραι

Κατάλογ. 11: Βασσάραι. «Eratosth. « Ἀστροθεσίαι ζωιδίων 24 p. 29, 6 Olivieri: ... τὸν μὲν Διόνυσον οὐκ ἐτίμα (sc. Orpheus) ..., τὸν δὲ Ἥλιον μέγιστον τῶν θεῶν ἐνόμιζεν εἶναι, ὃν καὶ Ἀπόλλωνα προσηγόρευσεν· ἐπεχειρόμενός τε τῆς νυκτὸς κατὰ τὴν ἑωθινὴν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Πάγγαιον ἄνιων προσέμενε τὰς ἀνατολάς, ἵνα ἴδῃ τὸν Ἥλιον πρῶτον. ὅθεν ὁ Διόνυσος ὀργισθεὶς αὐτῷ ἐπεμψε τὰς Βασσαρίδας, ὥς φησιν Αἰσχύλος ὁ τῶν τραγωιδιῶν ποιητής, αἵτινες αὐτὸν διέσπασαν καὶ τὰ μέλη διέρριψαν χωρὶς ἕκαστον. αἱ δὲ Μοῦσαι συναγαγοῦσαι ἔθαψαν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις Λειβήθοις ...

Σχολ. ἈΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΝΕΦΕΛΩΝ. ὙΠΟΘΕΣΙΣ 768 3 [sch. Recent. Tzetzae] φαρμακοπῶλαισ· φαρμακοπῶλαι κυρίως οἱ τὰ φάρμακα πιπράσκοντες τὰ τε λυσιτελοῦντα καὶ τὰ θανάσιμα, τοῖς παλαιοῖς δὲ καὶ οἱ τοὺς τιμαλφεῖς λίθους πιπράσκοντες φαρμακοπῶλαι ἐλέγοντο· οὐδείς γὰρ τῶν τοιούτων λίθων ὡς οὐκ ἔχει ξενωτέρας δυνάμεις. τὴν λίθον] τὴν κρύσταλον. ἀφ' ἧς τὸ πῦρ ἄπτουσι· τὴν κρύσταλον λέγει, ἢ προσβαλλούσης ἀκτίνος ἡλίου πρῶτα μὲν προπέμπει καπνόν. περὶ ταύτης Ὀρφεύς τε φησὶ καὶ τὰ πράγματα σαφέστερον δείκνυσιν.

Σχολ. Vetera Ail. Αριστ. 165 4 ἀρχαιότατος δὲ ἐστὶν ὁ Ὅμηρος, ὡς ἴσμεν. εἰ δέ τις εἴποι· καὶ μὴν πρὸ αὐτοῦ γέγονεν Ὀρφεύς· λέγομεν ὅτι ὁ Ὀρφεύς πρὸ αὐτοῦ γέγονε, τὰ δὲ δόγματα Ὀρφέως Ὀνομάκριτος μετέβαλε δι' ἐπὼν, χρόνῳ ὕστερον Ὀμήρου γενόμενος. καὶ Αἰσχίνης

Τζέτζης, Σχολ. Ἔργα καὶ Ἡμέραι Ησίοδ. 568 1 ΟΙΝΑΣ ΠΕΡΙΤΑΜΝΕΜΕΝ. Τὰς ἀμπέλους κλαδεύειν λέγει πρὸ ἐπιφανείας χελιδόνος. Καὶ οὕτως μὲν ὁ Ἡσίοδος τυχαίως καὶ ἀπλῶς φησὶν ἀροτριᾶν τε καὶ φυτεύειν, καὶ σπείρειν, καὶ κλαδεύειν, καὶ πλεῖν, καὶ γαμῖν, καὶ τὰ ὅμοια. Ὀρφεύς δὲ μαθηματικῶς πάντα παρακελεύεται δρᾶν· οἶον, σελήνης τρεχούσης περὶ παρθένον πάντα φυτεύειν πλὴν μόνων ἀμπέλων μισεῖ γὰρ ἡ παρθένος τὴν ἄμπελον διὰ τὸν πατέρα Ἰκάριον. Διὸς ὑδροχόου περιπολεύοντος μὴ πλεύσης· χαλεπὴ γὰρ τότε λίαν ἐστὶν ἡ θάλασσα. Τοῦ αὐτοῦ Διὸς ἐν Ἰχθύσιν ὄντος καλὸν γάμους ποιεῖν καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Schol. vetera Ω Πυθ. 4 313α 13 οὕτω δὴ καὶ Ὀρφέα, διὰ τὸ Ἀπόλλωνος εἶναι υἱὸν γόνῳ. παρατίθεται δὲ καὶ χρησμόν τινα, ὃν φησι Μέναιχμον ἀναγράφειν ἐν τῷ Πυθικῷ (scr. rer. Alex. p. 146). ἔχει δὲ οὕτως·

Πιέρες αἰνοπαθεῖς, στυγνὴν ἀποτίσετε λῶβην Ὀρφέ' ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.

καὶ Ἀσκληπιάδης (ΦΗΓ III π. 303) ἐν ἔκτῳ Τραγωδουμένων ἱστορεῖ Ἀπόλλωνος καὶ Καλλιόπης Ὑμέναιον, Ἰάλεμον, Ὀρφέα. 316B 310E

[17] Διόδωρος 3 65.

[18] Τα Ορφικά, διατριβὴ Κ. Χασάπη, 1965 [Γενικὴ Εἰσαγωγή Ι. Δ. Πασσά] Εκδόσεις Εγκυκλοπαιδείας του Ηλίου, 44

[19] Jacoby, Die Fragmente der Griechischer Historiker, Zweiter Teil, B, 239, 995, 14.

[20] Βλ. πχ.

Ορφεύς καὶ ἐλληνικὴ πολιτιστικὴ παράδοση

Παυσανίας . Χ 30, 6

ἀποβλέψαντι δὲ αὖθις ἐς τὰ κάτω τῆς γραφῆς ἐστὶν ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἷα ἐπὶ λόφου τινὸς >Ορφεύς καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἀριστερᾷ κιθάρας, τῇ δὲ ἐτέραι χειρὶ ἰτέας κλώνες εἰσὶν ὧν ψαύει, προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ· τὸ δὲ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς Περσεφόνης, ἐνθα αἰγυριοὶ καὶ ἰτέαι δόξῃ τῇ <Ομήρου [κ 509] πεφύκασιν. <Ελληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστι τῷ >Ορφεὶ καὶ οὕτε ἡ ἐσθὴς οὕτε ἐπίθημά ἐστὶν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θράκιον.

Παυσανίας 3 20 5 6

καὶ >Ορφέως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ξόανον, Πελασγῶν < ὡς φασιν ἔργον.

ο πρῶτος μύστης καὶ θεολόγος

Αριστοφάνης, Βάτραχοι 1030

Ταῦτα γὰρ ἄνδρας χρή ποιητὰς ἀσκεῖν. Σκέψαι γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγέννηται. >Ορφεὺς μὲν γὰρ τελετὰς θ' ἡμῖν κατέδειξε φόνων τ' ἀπέχεσθαι, Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων καὶ χρησμούς, <Ἡσίοδος δὲ γῆς ἐργασίας, καρπῶν ὥρας, ἀρότους· ὁ δὲ θεὸς Ὅμηρος ἀπὸ τοῦ τιμῆν καὶ κλέος ἔσχεν πλὴν τοῦδ' ὅτι χρήστ' ἐδίδαξεν, τάξεις, ἀρετὰς, ὀπλίσεις ἀνδρῶν;

Ευριπίδης, Ρήσος 943

μυστηρίων τε τῶν ἀπορρήτων φανὰς ἔδειξεν >Ορφεύς

Διόδωρος 1 23 6

Σεμέλη τέτοκεν ἐκ Διὸς Ὅσιριν. ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις >Ορφέα, μεγάλην ἔχοντα δόξαν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐπὶ μελωδία καὶ τελεταῖς καὶ θεολογίαις, ἐπιξενωθῆναι τοῖς Καδμείοις καὶ διαφερόντως ἐν ταῖς Θήβαις τιμηθῆναι.

Διόδωρος 5 64 4

καὶ τὸν >Ορφέα, φύσει διαφόρῳ κεχορηγημένον πρὸς ποίησιν καὶ μελωδίαν, μαθητὴν γενέσθαι τούτων, καὶ πρῶτον εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐξενεγκεῖν τελετὰς καὶ μυστήρια.

Διόδωρος 5 77 3

τὴν τε γὰρ παρ' >Αθηναίοις ἐν >Ελευσίνι γινομένην τελετὴν, ἐπιφανεστάτην σχεδὸν οὐδὲν ἀπασῶν, καὶ τὴν ἐν Σαμοθράκῃ καὶ τὴν ἐν Θράκῃ ἐν τοῖς Κίκοσιν, ὅθεν ὁ καταδείξας >Ορφεὺς ἦν, μυστικῶς παραδίδοσθαι,

Παυσανίας 9 30 4

ὁ δὲ >Ορφεὺς ἐμοὶ δοκεῖν ὑπερεβάλετο ἐπὶ κόσμῳ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ μέγα ἦλθεν ἰσχύος οἷα πιστευόμενος εὐρηκέναι τελετὰς θεῶν καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς νόσων τε ἰάματα καὶ τροπὰς μηνιμάτων θείων.

Παυσανίας 9 30 5

εἰσὶ δὲ οἱ φασὶ κεραυνωθέντι ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτὴν >Ορφεῖ· κεραυνωθῆναι δὲ αὐτὸν τῶν λόγων ἕνεκα ὧν ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις οὐ πρότερον ἀκηκοότας ἀνθρώπους.

Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, Προτρεπτικός 2 21

Ταῦτ' ἔστι τὰ κρύφια τῶν Ἀθηναίων μυστήρια. Ταῦτά τοι καὶ >Ορφεὺς ἀναγράφει. Παραθήσομαι δέ σοι αὐτὰ τοῦ >Ορφέως τὰ ἔπη

Διογένης Λαέρτιος, Vitae philosophorum 8 8 rv.

φησὶ δὲ καὶ >Αριστόξενος τὰ πλεῖστα τῶν ἠθικῶν δογμάτων λαβεῖν τὸν Πυθαγόραν παρὰ Θεμιστοκλείας τῆς ἐν Δελφοῖς. Ἴων δὲ ὁ Χίος ἐν τοῖς Τριαγμοῖς φησιν αὐτὸν ἔνια ποιήσαντα ἀνενεγκεῖν εἰς >Ορφέα.

Iamblichus Chalcidensis De vita Pythagorica 28 145 14

εἴ τις βούλοιτο μαθεῖν, ἥτεον ὡς τῆς Πυθαγορικῆς κατ'ἀριθμὸν θεολογίας παράδειγμα ἐναργὲς ἔκειτο παρὰ >Ορφεῖ. οὐκέτι δὴ οὖν ἀμφίβολον γέγονε τὸ τὰς ἀφορμὰς παρὰ >Ορφέως λαβόντα Πυθαγόραν συντάξαι τὸν περὶ θεῶν λόγον, ὃν καὶ ἱερὸν διὰ τοῦτο ἐπέγραψεν, ὡς ἂν ἐκ τοῦ μυστικωτάτου ἀπηνθισμένον παρὰ >Ορφεῖ τόπου, εἴτε ὄντως τοῦ ἀνδρός, ὡς οἱ πλεῖστοι λέγουσι, σύγγραμμά ἐστιν,

Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς Stromata 1 21 131

Ναὶ μὴν >Ονομάκριτος ὁ >Αθηναῖος, οὗ τὰ εἰς >Ορφέα φερόμενα ποιήματα λέγεται εἶναι, κατὰ τὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα εὐρίσκεται, >Ορφεὺς δὲ, ὁ συμπλεύσας <Ηρακλεῖ, Μουσαίου διδάσκαλος· >Αμφίων γὰρ δυσὶ προάγει γενεαῖς τῶν >Ιλιακῶν, Δημόδοκος δὲ καὶ Φήμιος μετὰ τὴν >Ιλίου ἄλωσιν ὃ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Φαίαιξιν, ὃ δὲ παρὰ τοῖς μνηστῆρσι) κατὰ τὸ κιθαρίζειν εὐδοκίμουν. καὶ τοὺς μὲν ἀναφερομένους εἰς Μουσαῖον χρησμούς >Ονομακρίτου εἶναι λέγουσι, τὸν Κρατῆρα δὲ τὸν >Ορφέως Ζωπύρου τοῦ <Ηρακλεώτου τὴν τε Εἰς ᾧ Αἶδου κατὰβασιν Προδίκου τοῦ Σαμίου. Ἰὼν δὲ ὁ Χίος ἐν τοῖς Τριαγμοῖς καὶ Πυθαγόραν εἰς >Ορφέα ἀνενεγκεῖν τινα ἱστορεῖ. >Επιγένης δὲ ἐν τοῖς Περὶ τῆς εἰς >Ορφέα ποιήσεως Κέρκωπος εἶναι λέγει τοῦ Πυθαγορείου τὴν Εἰς ᾧ Αἶδου κατὰβασιν καὶ τὸν <Ιερὸν λόγον, τὸν δὲ Πέπλον καὶ τὰ Φυσικὰ Βροντίνου. ναὶ μὴν καὶ Τέρπανδρον ἀρχαῖζουσὶ τινες· <Ελλάνικος γοῦν τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ Μίδαν γεγονέναι, Φανίας δὲ πρὸ Τερπάνδρου τιθεὶς Λέσχην τὸν Λέσβιον >Αρχιλόχου νεώτερον φέρει τὸν Τέρπανδρον, διημιλλῆσθαι δὲ τὸν Λέσχην >Αρκτίνῳ καὶ νενικηκέναι·

Μουσικὴ – ποίηση - σοφία

Πλάτων, Ἰων, 536 Β

ἐκ δὲ τούτων τῶν πρώτων δακτυλίων, τῶν ποιητῶν, ἄλλοι ἐξ ἄλλου αὐτῷ ἡρτημένοι εἰσὶ καὶ ἐνθουσιάζουσιν, οἱ μὲν ἐξ >Ορφέως, οἱ δ' ἐκ Μουσαίου, οἱ δὲ πολλοὶ ἐξ <Ομήρου κατέχονταί τε καὶ ἔχονται.

Αθήναιος 14 32

τὸ δ' ὅλον ἔοικεν ἢ παλαιὰ τῶν <Ελλήνων σοφία τῇ μουσικῇ μάλιστ' εἶναι δεδομένη. καὶ διὰ τοῦτο τῶν μὲν θεῶν >Απόλλωνα, τῶν δὲ ἡμιθέων >Ορφέα μουσικώτατον καὶ σοφώτατον ἔκρινον·

Πλάτων, Κρατύλος 402 b 4

·ευμάτων ὀνόματα θέσθαι; ὥσπερ αὖ Ὅμηρος >Ωκεανὸν τε θεῶν γένεσιν φησιν καὶ μητέρα Τηθύν· οἶμαι δὲ καὶ <ΗΣίοδος. λέγει δὲ πού τις καὶ >Ορφεὺς ὅτι Ωκεανὸς πρῶτος καλλίρροος ἦρξε γάμοιο, ὅς ᾧ κασιγνήτην ὁμομήτορα Τηθὺν ὕπνιεν. ταῦτ' οὖν σκόπει ὅτι καὶ ἀλλήλοις συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ τοῦ <Ηρακλείτου πάντα τείνει.

Αριστοτέλης De generatione animalium 734a 16

Τὰ οὖν ἄλλα πῶς; ἢ γάρ τοι ἅμα πάντα γίγνεται τὰ μόρια οἷον καρδίᾳ πνεύμων ἥπαρ ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἢ ἐφεξῆς ὥσπερ ἐν τοῖς καλουμένοις >Ορφέως ἔπεσιν· ἐκεῖ γὰρ ὁμοίως φησὶ γίνεσθαι τὸ ζῶον τῇ τοῦ δικτύου πλοκῇ.

Ψ.Λουκιανός, Περὶ Αστρολογίας, 10:

Ἑλληνες δὲ οὔτε παρ' Αἰθιοπῶν οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ σφίσιν Ὀρφεὺς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο, οὐ μάλα ἐμφανέως, οὐδὲ ἐς φάος τὸν λόγον προήνεγκεν, ἀλλ' ἐς γοητεῖαν καὶ ἱερολογίην, οἷη διανοίη ἐκείνου. πηξάμενος γὰρ λύρην ὄργιά τε ἐποίεετο καὶ τὰ ἱερὰ ἤειδεν· ἢ δὲ λύρη ἐπτάμιτος ἐοῦσα τὴν τῶν κινεομένων ἀστέρων ἀρμονίην συνεβάλλετο. ταῦτα Ὀρφεὺς διζήμενος καὶ ταῦτα ἀνακινέων πάντα ἔθελγεν καὶ πάντων ἐκράτεεν· οὐ γὰρ ἐκείνην τὴν λύρην ἔβλεπεν οὐδέ οἱ ἄλλης ἔμελε μουσουργίης, ἀλλ' αὕτη Ὀρφέος ἡ μεγάλη λύρη, Ἑλληνέες τε τάδε τιμέοντες μοίρην ἐν τῷ οὐρανῷ ἀπέκριναν καὶ ἀστέρες πολλοὶ καλέονται λύρη Ὀρφέος.

" Αλκιδάμας, Οδυσσεύς 24,

Γράμματα πρῶτος ἐξήνεγκε παρὰ μουσῶν μαθῶν

σοφός

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 42

<Ιππόβοτος δὲ ἐν τῇ τῶν φιλοσόφων ἀναγραφῇ >Ορφέα, Λίνον, Σόλωνα, Περίανδρον, >Ανάχαρσιν, Κλεόβουλον, Μύσωνα, Θαλήν, Βίαντα, Πιττακόν, >Επίχαρμον, Πυθαγόραν.

Κλήμης Αλεξανδρεὺς Stromata 1 14 59 1

Φασὶ δὲ Ἕλληνες μετὰ γε >Ορφέα καὶ Λίνον καὶ τοὺς παλαιοτάτους παρὰ σφίσι ποιητὰς ἐπὶ σοφίᾳ πρώτους θαυμασθῆναι τοὺς ἑπτὰ τοὺς ἐπικληθέντας σοφοὺς, ὧν τέσσαρες μὲν ἀπὸ >Ασίας

Κλήμης Αλεξανδρεὺς Stromata 5 4 24 1

>Αλλὰ καὶ οἱ παρὰ τούτων τῶν προφητῶν τὴν θεολογίαν δεδιδαγμένοι ποιηταὶ δι' ὑπονοίας πολλὰ φιλοσοφοῦσι, τὸν >Ορφέα λέγω, τὸν Λίνον, τὸν Μουσαῖον, τὸν Ὅμηρον καὶ <Ἡσίοδον καὶ τοὺς ταύτῃ σοφοὺς. παραπέτασμα δὲ αὐτοῖς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἡ ποιητικὴ ψυχαγωγία· ὄνειροί τε καὶ σύμβολα ἀφανέστερα πάντα τοῖς ἀνθρώποις οὐ φθόνῳ (οὐ γὰρ θέμις ἐμπαθεῖ νοεῖν τὸν θεόν), ἀλλ' ὅπως εἰς τὴν τῶν αἰνιγμάτων ἔννοιαν ἡ ζήτησις παρεισδύουσα ἐπὶ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἀναδράμῃ. ταύτῃ τοι Σοφοκλῆς, ὁ τῆς τραγωδίας ποιητής, φησὶ πού· καὶ τὸν θεὸν τοιοῦτον ἐξεπίσταμαι· σοφοῖς μὲν αἰνικτῆρα θεσφάτων ἀεὶ, σκαιοῖς δὲ φαῦλον κἂν βραχεὶ διδάσκαλον,

[21] Ευριπίδης Αλκ. 357

εἰ δ' >Ορφέως μοι γλῶσσα καὶ μέλος παρῆν, ὥστ' ἡ κόρην Δήμητρος ἡ κείνης πόσιν ὕμνοισι κηλήσαντά σ' ἐξ Ἄιδου λαβεῖν, κατήλθον ἄν. - -962 ἐγὼ καὶ διὰ μούσας καὶ μετάρσιος ἦιξα καὶ πλείστων ἀψάμενος λόγων κρεῖσσον οὐδὲν >Ανάγκας Θρήισσαις ἐν σανίσιν, τὰς >Ορφεῖα κατέγραψεν γῆρυς, οὐδ' ὅσα Φοῖβος >Ασκληπιάδαις ἔδωκε φάρμακα πολυπόνοις ἀντιτεμὼν βροτοῖσιν.

Ευριπ.. Cycl. 646

ἀλλ' οἶδ' ἐπωιδὴν >Ορφέως ἀγαθὴν πάνυ, ὡς αὐτόματον τὸν δαλὸν εἰς τὸ κρανίον στεῖχονθ' ὑφάπτειν τὸν μονῶπα παῖδα γῆς. 9α 1 - Ὑψιπύλη [OX. Pap. VI v. 852 fr. 1 col. 3, 8 p. 36 Hunt 9α 2 `51 Arnim] ΥΨ(ιπύλη) ... μέσσω δὲ παρ' ἰστώϊ >Ασιὰς ἔλεγον ἰήιον Θρήισσ' ἐβόα κίθαρις >Ορφέως μακροπόδων πιτύλων ἐρέτησι κελεύσματα μελπομένα, τοτὲ μὲν ταχύπλουν τοτὲ δ' εἰλατίνας ἀνάπαυμα πλάτας.

Διόδωρος 4 25 2

>Επεὶ δ' >Ορφέως ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειόν ἐστι παρεκβάντας βραχεὰ περὶ αὐτοῦ διελθεῖν. οὗτος γὰρ ἦν υἱὸς μὲν Οἰάγρου, Θρῶξ δὲ τὸ γένος, παιδεῖα δὲ καὶ μελωδία καὶ ποιήσει πολὺν προέχων τῶν μνημονευομένων· καὶ γὰρ ποίημα συνετάξατο θαυμαζόμενον καὶ τῇ κατὰ τὴν ᾠδὴν εὐμελεῖα διαφέρον. ἐπὶ τοσούτῳ δὲ προέβη τῇ δόξῃ ὥστε δοκεῖν τῇ μελωδίᾳ θέλγειν τὰ τε θηρία καὶ τὰ δένδρα. περὶ δὲ παιδεῖαν ἀσχοληθεὶς καὶ τὰ περὶ τῆς θεολογίας μυθολογούμενα μαθὼν, ἀπεδήμησε μὲν εἰς Αἴγυπτον, κάκει πολλὰ προσεπιμαθὼν μέγιστος ἐγένετο τῶν <Ελλήνων ἐν τε ταῖς θεολογίαις καὶ ταῖς τελεταῖς καὶ ποιήμασι καὶ μελωδίαις. συνεστρατεύσατο δὲ καὶ τοῖς >Αργοναύταις,

Απολλώνιος Ρόδιος, Αργοναυτικά 1 23

Πρώτᾳ νυν >Ορφῆος μνησώμεθα, τὸν ἄ ποτ' αὐτὴ Καλλιόπη Θρήικι φατίζεται εὐνηθεῖσα Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληίδος ἄγχι τεκέσθαι. αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας θέλξαι ἁοιδῶν ἐνοπῇ ποταμῶν τε ἑέθρα· φηγοὶ δ' ἄγριάδεις κείνης ἔτι

σήματα μολπῆς ἀκτῇ Θρηκίῃ Ζώνῃς ἐπι τηλεθώσαι ἐξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὄγ' ἐπιπρό θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίθεν.

Στράβων 1 0 3 17

>Απὸ δὲ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ὕμνου καὶ τῶν ὀργάνων καὶ ἡ μουσικὴ πᾶσα Θρακία καὶ >Ασιᾶτις νενόμισται. δῆλον δ' ἐκ τῶν τόπων ἐν οἷς αἱ Μοῦσαι τετίμηνται· Πιερία γὰρ καὶ Ὀλυμπος καὶ Πίμπλα καὶ Λεῖβηθρον τὸ παλαιὸν ἦν Θράκεια χωρία καὶ ὄρη, νῦν δὲ ἔχουσι Μακεδόνες· τὸν τε <Ελικῶνα καθιέρωσαν ταῖς Μούσαις Θράκες οἱ τὴν Βοιωτίαν ἐποικήσαντες, οἵπερ καὶ τὸ τῶν Λειβηθριάδων νυμφῶν ἄντρον καθιέρωσαν. οἱ τ' ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς Θράκες λέγονται, >Ορφεύς τε καὶ Μουσαῖος καὶ Θάμυρις, καὶ τῷ Εὐμόλῳ δὲ τοῦνομα ἐνθένδε, καὶ οἱ τῷ Διονύσῳ τὴν >Ασίαν ὅλην καθιέρωσαντες μέχρι τῆς >Ινδικῆς ἐκείθεν καὶ τὴν πολλὴν μουσικὴν μεταφέρουσι· καὶ ὁ μὲν τίς φησιν ἠκιθάραν >Ασιᾶτιν ἄσσωσαν, ὃ δὲ τοὺς αὐλοὺς Βερεκυντίους καλεῖ καὶ Φρυγίους· καὶ τῶν ὀργάνων ἓν βαρβάρως ὠνόμασται νάβλας καὶ σαμβύκη καὶ βάρβιτος καὶ μαγάδις καὶ ἄλλα πλείω.

Σουίδα,

Θρησκεύει· αἰτιατικῇ. θεοσεβεῖ, ὑπηρετεῖ τοῖς θεοῖς. λέγεται γὰρ ὡς Ὀρφεὺς Θράξ πρῶτος τεχνολογήσαι τὰ Ἑλλήνων μυστήρια. καὶ τὸ τιμᾶν θεὸν θρησκεύειν ἐκάλεσαν, ὡς Θρακίας οὔσης τῆς εὐρέσεως. ἢ ἀπὸ τοῦ θεοῦ δερκεύειν, ὃ ἐστὶν ὄραν.

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 4 10

Μούσης Οὐρανίης υἱὸν ἐϋστεφάνου. καὶ ὧδε μὲν ἀφ' <Ελλήνων ἤρξε φιλοσοφία, ἥς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὴν βάρβαρον ἀπέστραπται προσηγορίαν. Οἱ δὲ τὴν εὐρεσιν διδόντες ἐκείνοις παράγουσι καὶ >Ορφέα τὸν Θράκα, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι καὶ εἶναι ἀρχαιότατον.

Διογένης Λαέρτιος Vitae philosophorum 1 5 7

τοῦτον δὲ ὁ μὲν μῦθος ὑπὸ γυναικῶν ἀπολέσθαι φησὶ τὸ δ' ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας ἐπίγραμμα, κεραυνωθῆναι αὐτόν, λέγον οὕτως (Παλ. αἰ. '617)· Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' >Ορφέα Μοῦσαι ἔθαψαν, ὃν κτάνεν ὕψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.

Ευστάθιος, Σχολ. Ιλ. 1 462 19

καὶ ὅτι Θράκες ἦσαν οἱ ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, >Ορφεύς, Μουσαῖος καὶ Θάμυρις· καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ περὶ τὸν Ἄθων Θάμυρις ὁ Θράξ ἐβασίλευσε τῶν αὐτῶν ἐπιτηδευμάτων γενόμενος, ὦν καὶ ὁ Κίκων >Ορφεύς, ὃς >Ορφεὺς τὰ πρῶτα μὲν ἀγυρτεῶν διέζη, εἶτα καὶ μειζόνων ἀξίων ἑαυτὸν καὶ ὄχλον καὶ δύναμιν περιποιούμενος διεφθάρη ἐξ ἐπισυστάσεως, ἀνήργος ἀπὸ μουσικῆς τε καὶ μαντικῆς καὶ τῶν περὶ τὰς τελετὰς ὀργιασμῶν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Προτρεπτικός 7 74 2 12

Οὕτως μὲν ἤδη καὶ παρακεκινδυνευμένως ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν ἀλήθειαν τοῖς θεαταῖς παρεισήγαγεν. <Ο δὲ Θράκιος ἱεροφάντης καὶ ποιητὴς ἅμα, ὁ τοῦ Οἰάγρου >Ορφεύς, μετὰ τὴν τῶν ὀργίων ἱεροφαντίαν καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεολογίαν, παλινφθίαν ἀληθείας εἰσάγει, τὸν ἱερὸν ὄντως ὁπῆ ποτε, ὅμως δ' οὖν ἄδων λόγον·

Κλήμης Αλεξανδρεὺς, Protrepticus 1 3 1 1

>Εμοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν ὁ Θράκιος ἐκεῖνος >Ορφεύς καὶ ὁ Θηβαῖος καὶ ὁ Μηθυμναῖος, ἄνδρες τινὲς οὐκ ἄνδρες, ἀπατηλοὶ γεγονέναι, προσχῆματι μουσικῆς λυμνηνάμενοι τὸν βίον, ἐντέχνῳ τινὶ γοητείᾳ δαιμονῶντες εἰς διαφθοράς, ὕβρεις ὀργιάζοντες, πένθη ἐκθειάζοντες, τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ εἶδωλα χειραγωγῆσαι πρῶτοι, ναὶ μὴν λίθοις καὶ ξύλοις, τουτέστιν ἀγάλμασι καὶ

σκιαγραφίαις, ἀνοικοδομήσαι τὴν σκαλιότητα τοῦ ἔθνους, τὴν καλὴν ὄντως ἐκείνην ἐλευθερίαν τῶν ὑπ' οὐρανὸν πεπολιτευμένων ὠδαῖς καὶ ἐπωδαῖς ἐσχάτῃ δουλείᾳ καταζεύξαντες.

[22] Πανσανίας . Χ 30, 6

ἀποβλέψαντι δὲ αὐθις ἐς τὰ κάτω τῆς γραφῆς ἔστιν ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἷα ἐπὶ λόφου τινὸς >Ορφεὺς καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἁριστερᾷ κιθάρας, τῇ δὲ ἐτέρᾳ χειρὶ ἰτέας κλώνες εἰσιν ὧν ψαύει, προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ· τὸ δὲ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς Περσεφόνης, ἔνθα αἵγειροι καὶ ἰτέαι δόξῃ τῇ <Ομήρου [κ 509] πεφύκασιν. <Ελληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστι τῷ >Ορφεὶ καὶ οὕτε ἡ ἐσθὴς οὕτε ἐπίθημά ἐστιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θράκιον.

[23] Αἰλιανός, Ποικίλη Ιστορία, 8,6. βλ. καὶ Ησύχιος "Θρηϊκία χελιδόνων, ἀντί του ἀπαιδευσία"

[24] Βλ. πχ.

Θράκη

Στέφανος Βυζάντιος

Θράκη, ἡ ἀπὸ Θρακὸς βασιλέως τοῦ πάλαι ἐν αὐτοῖς τελευτήσαντος, ἢ ἀπὸ Θράκης νύμφης Τιτανίδος, ἀφ' ἧς καὶ Κρόνου Δόλογκος. ἔστι δὲ ἡ Θράκη χώρα, ἡ Πέρκη ἐκαλεῖτο καὶ Ἀρία. τὸ ἐθνικὸν Θράξ καὶ Θράσσα. καὶ Θράττα ἀττικῶς, αἱ ἡ ἀπὸ Θράκης δούλη καὶ εἶδος ἰχθύος καὶ ὀρνέου. τὸ θηλυκὸν Θρακία ἀπὸ τοῦ Θράκιος καὶ Θράκιον. τὸ δὲ Θραΐκιος λέγεται καὶ διὰ μακροῦ τοῦ ἰ ἀνέρα δὲ Τροίῃ Θρηϊκίον οὕτε φορήσει". τὸ ἐθνικὸν φασὶ καὶ Θρέικες, καὶ θηλυκῶς Θρέισσα. καὶ θρακιστὶ τὸ ἐπίρρημα, ὡς ἀπὸ τοῦ θρακίζω.

Ανέμων οικητήριον

Ιλιάδος 9 4

ὥς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα βορέης καὶ Ζέφυρος, τῷ τε Θρήκηθεν ἄητον ἐλθόντ' ἐξαπίνης· ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲς ἄλλα φῦκος ἔχευεν· ὥς ἐδαΐζετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν.

Ησιόδου "Ἔργα καὶ Ημέραι" 505

Μῆνα δὲ Ληναίων, κάκ' ἤματα, βουδόρα πάντα, τοῦτον ἀλεύασθαι καὶ πηγάδας, αἱ τ' ἐπὶ γαῖαν πνεύσαντος Βορέας δυση-
λεγέες τελέθουσιν, ὅς τε διὰ Θρήκης ἵπποτρόφου εὐρεῖ πόντῳ ἐμπνεύσας ὥρινε, μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη·

Ησιόδου "Ἔργα καὶ Ημέραι" 550

ὅς τε ἀρυσσάμενος ποταμῶν ἀπὸ αἰεναόντων, ὑψοῦ ὑπὲρ γαίης ἀρθεῖς ἄνεμοιο θυέλλῃ, ἄλλοτε μὲν θ' ὕει ποτὶ ἔσπερον, ἄλλοτ' ἄησι, πυκνὰ Θρηϊκίου Βορέω νέφεα κλονέοντος.

Σούδα

Θρασκέας: ὁ ἄνεμος.

Ευστάθιος, Σχολ. Ιλ. 2 644 17

ἢ ὥς ἀπὸ τοῦ ζόφου οὖρος, ἥτοι ἐκ τῶν πρὸς δύσιν ἄνεμος. Θρήκηθεν δὲ πνέειν λέγει τὸν Ζέφυρον καὶ τὸν Βορρᾶν Ὅμηρος ἢ διὰ τὸ τὴν Θράκην κοινὸν οικητήριον ἀνέμων μυθολογεῖσθαι ἢ διότι δι' αὐτῆς τῇ καθ' ἡμᾶς ἐμπίπτουσι θαλάσση, οὐ μὴν ἐξ αὐτῆς ἐκείνης.

scholia vetera II. 9 5-6

Βορέης καὶ Ζέφυρος, τῷ τε Θρήκηθεν ἄητον ἐλθόντ' ἐξαπίνης· ἦτοι συναπτέον ἄητον ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἢ ὑποστικτέον ἀνυποκρίτως ἐπὶ τὸ ἄητον, ἵν' ἢ τὸ ἐξῆς Βορέης καὶ Ζέφυρος ἐξελθόντες ἐξαπίνης πῶς δὲ ἀμφοτέρους ἀπὸ Θράκης πνεῖ. ... οἱ δὲ ὅτι οἰκητήριον τῶν ἀνέμων ἡ Θράκη· εὐωχοῦνται γοῦν παρὰ Ζεφύρῳ ἐν Θράκῃ [Ψ 200¹] ὅ ἔστιν οὖν ἐλθόντε ἀπὸ Θράκης ἄητον, ὅθεν ἐκάτερος εἴωθε πνεῖν. ἢ ὅτι ἡ τῶν Θρακῶν γῆ σιγματοειδῶς κεῖται καὶ ἐπὶ πολὺ διήκει μέχρι τῆς δύσεως ἅφ' ἐκατέρου οὖν μέρους τῶν ἀνέμων ἔχει ἐκάτερον.

sschol. vetera il. 9 5

τῷ τε Θρήκηθεν ἄητον ἐλθόντ' ἐξαπίνης· οἱ μὲν συνεκδοχικῶς, ὥς ὅσοι βεβλήατο χαλκῷ). οἱ δὲ ὅτι οἰκητήριον τῶν ἀνέμων ἡ Θράκη· εὐωχοῦνται ἄφ' οὖν παρὰ Ζεφύρῳ ἐν Θράκῃ ἔστιν οὖν ἐλθόντε ἀπὸ Θράκης ἄητον, ὅθεν ἐκάτερος εἴωθε πνεῖν. ἢ ὅτι ἡ τῶν Θρακῶν γῆ σιγματοειδῶς κεῖται καὶ ἐπὶ πολὺ διήκει μέχρι τῆς δύσεως· ἅφ' ἐκατέρου οὖν μέρους τῶν ἀνέμων ἔχει ἐκάτερον.

sschol. Vetera Απολ. Ροδ. 1 826 b `826a

Θρηκίης ἄροσιν· περιφραστικῶς τὴν Θράκην.

χιονώδεα· οἱ μὲν, ὅτι λευκόγεως ἡ Θράκη, οἱ δὲ τὴν συνεχῶς ἰονιζομένην παρὰ τὸ δυσχεύμερον εἶναι· ὃ καὶ βέλτιον, ψυχρὰ γάρ ἐστιν ἡ χώρα· διὸ κἀκεῖθεν τοὺς ἀνέμους πνεῖν ἐμυθεύσαντο. Διοφάνης δὲ βόθρον φασὶν εἶναι ἐν τῇ Θράκῃ, ἐξ οὗ φυσήματα ἀνέμων γίνεσθαι, καὶ μυθευθῆναι οὕτω Θράκην ἀνέμων οἰκητήριον.

θράσσω-ταράσσω-σαλάσσω

Ἡσύχιος

θράττειν· ἐνοχλεῖν, ταραττειν

θραχθεῖς· ταραχθεῖς

σαλαχθέν· σεισθέν

σαλάξαι· κατακλύσαι· κινήσαι

κατασεσαλαγμένα· κατασεσεισμένα

σάλος· φροντίς, ταραχή· κλύδων, καὶ ἡ τῆς θαλάσσης κλύδωνος κίνησις

Σοῦδα

Θράττειν· ταρασσεῖν, ἐνοχλεῖν, νύσσειν, κινεῖν, δυσωπεῖσθαι καὶ ὑφορᾶσθαι. ὥστε μὴ θράττεσθαι τὴν ἀκοὴν ἐκ τῶν ἀπεμφαινόντων θρήνων.

Anthologia palatina

Scholia vetera Πλ. Φαίδων, 86 e 5

θράττον· ταραττον, ἐνοχλοῦν.

Scholia vetera, Πλ. ΘΕΑΙ 187 d 4

θράττει· ταραττεῖς, νοχλεῖς· πῶς οὖν κτλ.

Scholia vetera, Αἰσχύλος, Πρ. Δεσμ. 628 B

θράξαι Ταράξαι. PPd: θράξαι· Ἦγουν ταράξαι, τροπὴ τοῦ τ εἰς θ καὶ ἐκβολῇ τοῦ α. θράξαι] ταράξαι φρένας] τὸν νοῦν Ἀπὸ τοῦ ταράξω γίνεται τὸ θράξω κατὰ συγκοπὴν καὶ τροπὴν τοῦ τ εἰς θ διὰ τὸ κακόφημον

Οππιανός, Κυνηγετικά, 4, 76

ἀντιπέρην ἀνέμοιο βολῆς· ὅπιθεν δ' ἐλάοιεν ἐς Νότον αἰθρήεντος ἐγειρομένου Βορέαο· ἐς δὲ Βορῆν σαλαγεῦντος ἐπὶ δροσεροῖο Νότοιο· Εὐρου δ' ἵσταμένοιο θέειν Ζεφυρίτισιν αὔραις· κινυμένου Ζεφύρου δὲ θοῶς εἰς Εὐρον ἐλαύνειν.

scholia vetera Οπ. Κυνηγετικά, 4, 76.

Σαλαγεῦντος· πνεύοντος.

[25] Βλ. πχ.

Εν Θρήκη, η νυν Μακεδονία καλεῖται

schol. vetera Il. 14 225.

Πιερίην δ' ἐπιβάσα καὶ Ἡμαθίην ἐρατεινήν· ὅτι Μακεδονικὸς Ὀλύμπος θεῶν οἰκητήριον· ἡ γὰρ Πιερία τούτου ἀκρόρεια, καὶ Ἡμαθία τὸ πρότερον ἡ Μακεδονία ἐκαλεῖτο. παράκειται δὲ καὶ ἡ Θράκη. καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ Πιερίην δ' ἐπιβάς ἐξ αἰθέρος ἔμπεσε πόντω.

Πιερίην δ' ἐπιβάσα καὶ Ἡμαθίην· Μακεδὼν ὁ Διὸς καὶ αἰθυΐας κατέχων χώραν περὶ Θράκην Μακεδονίαν ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν. ἴσχει δὲ παῖδας δύο, Ἄμαθον καὶ Πίερον, ὧν αἱ πόλεις ἐν Μακεδονίᾳ. Πιερίην· οἱ μὲν μέρος Ὀλύμπου, οἱ δὲ χώραν ἀπὸ νύμφης ἡ Πίερος τοῦ Ἐλευθῆρος. Ἡμαθία δὲ πρῶν ἡ Μακεδονία.

Πιερίην δ' ἐπιβάσα ἐφ' ἵπποπόλων Θρηκῶν ὄρεα νιφόντα· ἄκρως κατονομάζει τοὺς τόπους, τὰς ὁμόρους χώρας διεξιῶν, ὥς καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ

ἀκροτάτας κορυφάς· λείπει ἡ πρὸς, πρὸς τὰς κορυφάς, ἡ ἐπὶ.

οὐδὲ χθόνα μάρπτε ποδοῖ· ὦν τὰ ἵχνη κόνιν τῆς γῆς οὐ συνελάμβανον.

Πιερίην δ' ἐπιβάσα καὶ Ἡμαθίην· Μακεδὼν ὁ Διὸς καὶ Θυΐας κατέχων χώραν περὶ Θράκην Μακεδονίαν ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν. ἴσχει δὲ παῖδας δύο, Ἄμαθον καὶ Πίερον, ὧν αἱ πόλεις ἐν Μακεδονίᾳ. Πιερίην· οἱ μὲν μέρος Ὀλύμπου, οἱ δὲ χώραν ἀπὸ νύμφης ἡ Πίερος τοῦ Ἐλευθῆρος. Ἡμαθία δὲ πρῶν ἡ Μακεδονία.

Ευστάθιος 3 623, Σχολ.Ιλ Ξ 226.

Ἐν τούτοις γοῦν καθεξῆς ὀνομάζει τὰς χώρας καὶ εὐτάκτως τῇ περιηγήσει χωρεῖ, καὶ οὐχ', ὥς ἐν τῷ Καταλόγῳ, συγχέει τὰς τάξεις τῶν τόπων. καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ δέ, ὅπου Φηρὰς εἶπε καὶ Ἥλιδα καὶ Ἐπειοὺς καὶ νήσους θοάς, τοὺς τόπους ὥς ἔχουσι τάξεως ἐκτίθεται.

Πιερίαν δὲ οἱ μὲν ἀκρόρειαν τινα εἶπον Ὀλύμπου, οἱ δὲ χώραν ἀπὸ νύμφης ὁμωνύμου, ἡ ἀπὸ Πίερος υἱοῦ Ἐλευθῆρος, οἱ δὲ πόλιν. Τὸ δὲ Πιερίην ἐπιβάσα ἡ ἀναστροφὴν ἔχει, ἵνα ἡ ἐπὶ Πιερίαν βᾶσα, ἡ ἀρχαῖζκῶς αἰτιατικῇ συντέτακται. Ἡμαθία δὲ ἡ Μακεδονία ἀπὸ Ἀμάθου τινός. Φασὶ δὲ οἱ παλαιοὶ καί, ὅτι Μακεδὼν ὁ τοῦ Διός, ἀφ' οὗ Μακεδονία ἡ χώρα, παῖδας ἴσχει δύο, Ἄμαθον καὶ Πίερα, ἀφ' ὧν Ἡμαθία καὶ Πιερία πόλεις ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἴπποπόλους δὲ καὶ ἐνταῦθα τοὺς Θρᾷκας ὥς ἵππικους καὶ μαχίμους φησίν, καὶ ἡ τραγωδία δὲ φιλίππους λέγει αὐτούς, μαρτυροῦσα καὶ τῷ 'νιφόντα ὄρη', ὅποια καὶ τὰ κατὰ τὸν Αἴμον, ἐν τῷ χιονόδῳ τὴν Θράκην εἰπεῖν.

Τὸ δὲ ἀκροτάτας κορυφάς διὰ σαφήνειάν τε κεῖται, ἵνα δῆλον εἴη, ποῦ μυθικῶς περιεπάτει τῶν ὀρέων, καὶ πρὸς πιθανότητα δὲ τάχους. οὕτω γὰρ ἂν διὰ τὸ τοῦ καιροῦ κατεπεῖγον καὶ πρὸς πιθανότητα δὲ τάχους. οὕτω γὰρ ἂν διὰ τὸ τοῦ καιροῦ κατεπεῖγον ἢ Ἥρα ταχὺ κινεῖτο, μὴ περὶ φάραγγας ὀρέων καὶ λαγόννας τρίβουσα χρόνον, ἢ ἄλλως περιοδεύουσα.

διὸ καὶ ἐπάγει, ὥς οὐ χθόνα ἔμαρπτε ποσίν, ἥγουν οὐχ' ἥπτετο γῆς, ἀλλ' ἀπὸ κορυφῆς εἶχεν αὐτὴν ἐτέρα κορυφή. πρέπει δὲ τὸ τοιοῦτον ὕψος τῇ Ἡρᾷ διὰ τε τὸ χρῆναι οὕτω σεμνότερον αὐτὴν κινεῖσθαι, θεᾶν οὖσαν κατὰ τὸν μῦθον, καὶ ὅτι ἄηρ οὖσα κατὰ ἀλληγορίαν ὑπεραίρεσθαι τῶν ὁρέων καὶ οὐ κάτω διατρίβειν ἐθέλει κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν λιμνάζοντα. Μάρπτειν δὲ εἰ καὶ νῦν ἐπὶ ἀφῆς τῆς διὰ ποδῶν, ἀλλ' ὥς ἐπὶ πολὺ ἐπὶ χειρῶν, ὥς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, ὅθεν καὶ εὐμάρεια κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἢ εὐχέρεια, ἢ ῥαστώνη.

Θουκυδίδης 2 95 1 2

Σιτάλκης ὁ Τήρεω Ὀδρύσης Θρακῶν βασιλεὺς ἐστράτευσεν ἐπὶ Περδίκκαν τὸν Ἀλεξάνδρου Μακεδονίας βασιλέα καὶ ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης, δύο ὑποσχέσεις τὴν μὲν βουλόμενος ἀναπρᾶξαι, τὴν δὲ αὐτὸς ἀποδοῦναι. ὃ τε γὰρ Περδίκκας αὐτῷ ὑποσχόμενος, εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλάξειεν ἑαυτὸν κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον καὶ Φίλιππον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πολέμιον ὄντα μὴ καταγάγοι ἐπὶ βασιλείᾳ, ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει· τοῖς τε Ἀθηναίοις αὐτὸς ὡμολογῇ, ὅτε τὴν ξυμμαχίαν ἐποιεῖτο, τὸν ἐπὶ Θράκης Χαλκιδικὸν πόλεμον καταλύσειν. ἀμφοτέρων οὖν ἕνεκα τὴν ἔφοδον ἐποιεῖτο καὶ τὸν τε Φιλίππου υἱὸν Ἀμύνταν ὥς ἐπὶ βασιλείᾳ τῶν Μακεδόνων ἦγε καὶ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις, οἱ ἔτυχον παρόντες τούτων ἕνεκα, Στράβων 7a 1 11 1

Ὅτι Ἡμαθία ἐκαλεῖτο πρότερον ἢ νῦν Μακεδονία. ἔλαβε δὲ τοῦνομα τοῦτο ἀπ' ἀρχαίου τινὸς τῶν ἡγεμόνων Μακεδόνοιο. ἦν δὲ καὶ πόλις Ἡμαθία πρὸς θαλάσσην. κατεῖχον δὲ τὴν χώραν ταύτην Ἡπειρωτῶν τινες καὶ Ἰλλυριῶν, τὸ δὲ πλεῖστον Βοττιαῖοι καὶ Θράκες· οἱ μὲν ἐκ Κρήτης, ὡς φασι, τὸ γένος ὄντες, ἡγεμόνα ἔχοντες Βότωνα, Θρακῶν δὲ Πίερες μὲν ἐνέμοντο τὴν Πιερίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀλύμπον, Παῖονες δὲ [τὰ] περὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ τὴν καλουμένην διὰ τοῦτο Ἀμφαξίτιν, Ἡδωνοὶ δὲ καὶ Βισάλται τὴν λοιπὴν μέχρι Στρυμόνος· ὧν οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο προσηγορεύοντο Βισάλται, Ἡδωνῶν δ' οἱ μὲν Μυγδόνες οἱ δὲ Ἡδωνες οἱ δὲ Σίθωνες. τούτων δὲ πάντων οἱ Ἀργεάδαι καλούμενοι κατέστησαν κύριοι καὶ Χαλκιδεῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ. ἐπῆλθον δὲ καὶ Χαλκιδεῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπὶ τὴν τῶν Σιθώνων καὶ συνώκισαν πόλεις ἐν αὐτῇ περὶ τριάκοντα, ἐξ ὧν ὕστερον ἐκβαλλόμενοι συνῆλθον εἰς μίαν οἱ πλείους αὐτῶν, εἰς τὴν Ὀλυνθον· ὠνομάζοντο οἱ ἐπὶ Θράκης Χαλκιδεῖς. Ε.

Anthologia Graeca Δαμάγητος 7 9 1

Ὅρφέα Θρηκίῃσι παρὰ προμολῆσιν Ὀλύμπου τύμβος ἔχει, Μούσης υἱέα Καλλιόπης, ᾧ δρῦες οὐκ ἀπίθησαν, ὅτῳ συνάμ' ἔσπετο πέτρῃ ἄψυχος θηρῶν θ' ὕλονόμων ἀγέλα

Στράβων 9 5 16 2

ἢ μὲν οὖν Μηθῶνι ἐτέρα ἐστὶ τῆς Θρακίας Μεθώνης, ἣν κατέσκαψε Φίλιππος· ἐμνήσθημεν δὲ καὶ πρότερον Πλούταρχος, Ἀλέξανδρος, 72 6 2

ἐντυχὼν ἔφη τῶν ὁρῶν μάλιστα τὸν Θράκιον Ἄθων διατύπωσιν ἀνδρείκελον δέχεσθαι καὶ διαμόρφωσιν· scholia vetera demosth Oration 7 8

[Ἀλοννήσου] ταύτην τὴν νῆσον οὖσαν περὶ τὴν Θράκην Ἀθηναίων ὑπήκοον Σώστρατος ληστὴς ἐσφετερίσατο· πρὸς δὲ Φίλιππος πολεμήσας ἀπέσπασεν. Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν πρέσβεις ἀπαιτοῦντες ὥς ἰδίαν. ἔφησε Φίλιππος, εἰ μὲν βούλονται ὥς δωρεὰν λαμβάνειν, διδόναι, εἰ δὲ μή, οὐκ ἀποδιδόναι.

Ηρόδοτος 6 45 2

στρατὸς οὕτω ἔπρησσε, Μαρδονίῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίῃ νυκτὸς Βρύγοι Θρήικες ἐπεχείρησαν· καὶ σφεων πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι,

Στέφανος Βυζάντιος

Βρίγες, ἔθνος Θρακικόν. Ἡρόδοτος ἐβδόμη "οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, καλέονται Βρίγες". καὶ Βριγία ἢ Τρωική, τουτέστιν ἢ Φρυγία, ἀπὸ Βρίγου τοῦ κατοικήσαντος ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡρωδιανὸς δὲ ἐν πρώτῃ κλίσεως ὀνομάτων Βρίγαντας αὐτοὺς φησι "τὰ γὰρ εἰς γασ λήγοντα ὀνόματα ἰσοσυλλάβως κλίνεται, ὅτε μόνον εἰσὶ κύρια. τοῦτο δὲ φημι διὰ τὸ Βρίγας.

Βρύξ, τὸ ἔθνος, καὶ Βρύγαι. τοῦ Βρύξ τὸ θηλυκὸν Βρυγίς καὶ Βρυγής ὡς Καδμήϊς. εἰσὶ δὲ Μακεδονικὸν ἔθνος προσεχὲς Ἰλλυριοῖς.

scolia vetera II. 10 428 b

Δ Παῖονες· ἔθνος Θρακῶν. τινὲς δὲ "Μακεδόνες. Α

Φωτίου Βιβλ. 186 135a 4

Ἡ κε' ὡς Μίνως ὁ Διὸς καὶ Εὐρώπης, ὁ βασιλεύων Κρήτης, κατὰ ζήτησιν Δαιδάλου στόλῳ πλεύσας εἰς Σικανίαν (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ νῦν Σικελία) ὑπὸ τῶν Κωκάλου θυγατέρων (ἐβασίλευε δ' οὗτος Σικελῶν) ἀναιρεῖται· καὶ τὸ Κρητικὸν πολεμῇ Σικελοῖς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ ἡττᾶται. Καὶ ἐπανιόντες ὑπὸ χειμῶνος ἐξέπεσον εἰς Ἰάπυγας, καὶ αὐτόθι τότε ἰδρύσαντο, ἀντὶ Κρητῶν γεγονότες Ἰάπυγες. Χρόνῳ δὲ ὕστερον μοῖρά τις κατὰ στάσιν ἐκπεσόντες τῆς χώρας χρησμὸν ἔλαβον, ἔνθα ἄν τις αὐτοῖς γῆν καὶ ὕδωρ ὀρέξῃ, ἐνταῦθα οἰκίξεσθαι, καὶ ᾤκησαν τὴν Βοττιαίων· ἐκεῖ γὰρ παῖδες ἄρτων εἶδη καὶ ἄλλων ὄψων παίζοντες ἀπὸ πηλοῦ καὶ πλάττοντες αἰτουμένοις ἐπέδωκαν αὐτοῖς ἀντὶ ἄρτων τοὺς πηλίνους ἄρτους· καὶ οἱ γε τὸν χρησμὸν τετελέσθαι νομίσαντες ἡτήσαντο τὸν βασιλέα Μακεδόνων, καὶ ἔλαβον οἰκεῖν τὴν Βοττιαίων, καὶ Βοττιαῖοι μὲν τρίτον γένος ἀπὸ Κρητῶν ἀμείψαντες μοῖρα νῦν εἰσι Μακεδόνων.

Στέφανος Βυζάντιος

Ἀθως, ὄρος Θράκης, ἀπὸ Ἀθω γίγαντος

Αἴνεια, τόπος Θράκης, ὡς Αἴπεια Ζέλεια, ἀπὸ Αἰνείου. Θεῶν δ' Αἰνείαδας ταύτην καλεῖ, ὑπομνηματίζων τὸν Λυκόφρονα "Αἰνείας δὲ μετὰ τὴν Ἰλίου πόρθησιν εἰς Θράκην παρεγένετο καὶ ἔκτισε πόλιν Αἰνείαδας, ὅπου τὸν πατέρα ἔθαψε".

Αἶσα, πόλις Θράκης προσεχὴς τῇ Παλλήνῃ. Αἰσαῖος, ὡς Αἶα Αἰαῖος.

Ἀκανθος, πόλις Θράκης ἀκάνθαις πεφραγμένη, ὑπὲρ τὸν Ἀθω, ὅθεν κέκληται, ἢ ἀπὸ τινος Ἀκάνθου, ὡς Μνασέας. β' ἔστι καὶ ἐν Αἰγύπτῳ Ἀκανθος, Μέμφιδος ἀπέχουσα σταδίους τριακοσίους εἴκοσι καὶ δύο, [ἐν ἧ] "

Ἀμφίπολις, πόλις Μακεδονίας κατὰ Θράκην, ἣ τις Ἑννέα ὁδοὶ ἐκαλεῖτο. κεκλήσθαι δὲ Μυρίκην καὶ Ἡίονα, Ἀμφίπολιν δὲ διὰ τὴν περιόρειαν τοῦ Στρυμόνος, ὡς Θουκυδίδης τετάρτη. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Κράδεμνα καὶ Ἀνάδραιμος. ἔστι καὶ πόλις Συρίας πρὸς τῷ Εὐφράτῃ, κτίσμα Σελεύκου. καλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Σύρων Τούρμεδα. τὸ ἐθνικὸν Ἀμφιπολίτης.

Ἀρέθουσα, πόλις Συρίας καὶ Θράκης καὶ Εὐβοίας καὶ κρήνη Σικελίας. αὕτη Κυπάρα ἐλέγετο. ἔστι καὶ Ἰθάκης.

Ἀφύτῃ ἢ Ἀφυτιδ' ἢ Ἀφυτος, πόλις πρὸς τῇ Παλλήνῃ Θράκης, ἀπὸ Ἀφύτου τινὸς ἐγγωρίου.

Βισάνθη, πόλις Μακεδονίας κατὰ Θράκην Ἑλληνίς, ἄποικος Σαμίων. τὸ ἐθνικὸν Βισανθηνός. ἀφ' ἧς Φαίδιμος ἐλεγείων ποιητὴς Βισανθηνὸς ἢ Ἀμαστριανὸς ἢ Κρωμνίτης.

Γαληψός, πόλις Θράκης καὶ Παιόνων, Ἐκαταῖος Εὐρώπῃ. Θουκυδίδης τετάρτῃ ἐτέραν λέγει "καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῶ ὕστερον καὶ Οἰσύμῃ". [ῶνόμασται δὲ ἀπὸ Γαληψοῦ τοῦ ἐκ Θάσου καὶ Τηλέφης.]

Γίγωνος, πόλις Θράκης προσεχῆς τῇ Παλλήνῃ. ὁ πολίτης Γίγωνιος. ἀπὸ Γίγωνος τοῦ Αἰθιόπων βασιλέως, ὃν ἤττησε Διόνυσος. Ἀρτεμίδωρος δὲ ὁ Ἐφέσιος Γιγωνίδα ταύτην φησίν.

Γρηστωνία, χώρα Θράκης πρὸς τῇ Μακεδονίᾳ.

Δία, πόλις Θεσσαλίας, Αἰακοῦ κτίσμα. β' Θράκης κατὰ τὸν Ἄθω. γ' Εὐβοίας. δ' νῆσος καὶ πόλις Πελοποννήσου περὶ τὸ Σκύλλαιον. ε' Λυσιτανίας περὶ τὸν ὠκεανόν. ς' Ἰταλίας πρὸς ταῖς Ἀλπεσιν. ζ' Σκυθίας παρὰ τῷ Φάσιδι. η' Καρίας. θ' Βιθυνίας πρὸς τῷ Πόντῳ. εἰσὶ καὶ δ' νῆσοι Δίαί λεγόμεναι. α' ἡ Νάξος. β' ἡ πρὸς Μήλῳ. γ' ἡ πρὸς Ἀμοργῷ. δ' κατὰ Κνωσσὸν Κρήτης. τὸ ἐθνικὸν Διεύς, καὶ τὸ θηλυκὸν Διάς, ὅθεν καὶ Διάδες Ἀθῆναι.

Θέρμη, πόλις Θράκης. Ἀπολλόδωρος δὲ Μακεδονίας φησὶ καὶ Θουκυδίδης, ὁ πολίτης Θερμαῖος, ἔστι καὶ Θερμαῖος κόλπος.

Ἰκαστρον, ἄκρον Θράκης καὶ Μακεδονίας. τὸ ἐθνικὸν Καναστραῖος. Σοφοκλῆς δὲ ὑπομνηματίζων τὰ ἀργοναυτικά "Καναστραῖον" φησὶν "ἀκρωτήριον τῆς Παλλήνης".

Κασάνδρεια, πόλις Μακεδονίας πρὸς τῇ Θράκῃ, ἢ ποτε Ποτίδαια λεγομένη, ἀπὸ Κασάνδρου τοῦ Ἀντιπάτρου. ὁ πολίτης Κασανδρεύς. Ποσειδίππος δὲ κωμωδίας ποιητῆς υἱὸς ἦν Κυνίσκου Κασανδρέως.

Κρήστων, πόλις Θράκης. ἔοικε δὲ εἶναι ἡ Κρηστών παρ' Ἡροδότῳ. Λυκόφρων "ὀρκωμοτῆσαι τὸν τε Κρηστώνης θεόν". ὁ πολίτης Κρηστωναῖος παρὰ Πινδάρῳ. Ῥιανὸς δὲ Κρηστωνίους αὐτοὺς φησιν. Ἐκαταῖος δὲ Κρηστώνας αὐτοὺς ἐν Εὐρώπῃ. καὶ Κρηστωνικὸν κτητικόν.

Μένδη, πόλις Θράκης, ἀπὸ Μένδης γυναικός. Ἀπολλόδωρος Μένδιν αὐτὴν φησι. τὸ ἐθνικὸν Μενδαῖος οἶνος.

Μηκύβερνα, πόλις Παλλήνης τῆς ἐν Θράκῃ χερρονήσου. Εκαταῖος Εὐρώπῃ. ὁ πολίτης Μηκυβερναῖος.

Ὀλόφυξος, πόλις ἐν Θράκῃ περὶ τὸν Ἄθω. ὁ πολίτης "Ἡρόδοτος Ὀλοφύξιος περὶ νυμφῶν καὶ θεῶν γράψας".

Ὀλυνθος, πόλις Θράκης πρὸς τῇ Σιθωνίᾳ τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ Ὀλύνθου τοῦ Ἡρακλέους. ὁ πολίτης Ὀλύνθιος καὶ Ὀλυνθία.

Παλλήνη, πόλις Θράκης, ἀπὸ Παλλήνης τῆς Σίθωνος μὲν θυγατρὸς Κλείτου δὲ γυναικός, ὡς Ἠγήσιππος ἐν τοῖς Παλληνιακοῖς. "Παλλήνῃ δ' ἐστὶ χερρόνησος τρίγωνος, τὴν βάσιν ἔχουσα πρὸς μεσημβρίαν ἐστραμμένην. ἐκαλεῖτο δὲ Φλέγρα τὸ παλαιὸν καὶ ὠκεῖτο ὑπὸ τῶν Γιγάντων. καὶ ἡ τῶν θεῶν καὶ τῶν Γιγάντων μάχη ἐνταῦθα μυθεύεται γενέσθαι". Θεαγένης ἐν Μακεδονικοῖς "οὐκ ἐνταῦθα δ' ὁ περὶ Παλλήνης ἔστηκε λόγος. φασὶ γὰρ τὴν μὲν γῆν ταύτην κεκλήσθαι Φλέγραν, τοὺς δ' ἐνοικοῦντας Γιγάντας, εἰς οὓς Ἡρακλέα καταχθέντα τὴν τε ὕβριν αὐτῶν καὶ τὴν μισανθρωπίαν ἐκπλαγῆναι. ἐπεὶ δὲ καὶ μάχης ἥρξαντο, τὰ συνήθη ὄπλα μετὰ χειρὸς λαβόντα, ἔπεσθαι παντὶ σθένει, κτείνοντα τοὺς πόλεμον αὐτῷ ξένια τοῦ κατάπλου παρασχόντας. γενέσθαι δ' ἐν τῇ μάχῃ βροντάς τινας καὶ πρηστῆρας, ἀφ' ὧν ἡ τῶν θεῶν μάχη πρὸς αὐτοὺς μεμυθολόγηται". τὸ ἐθνικὸν Παλλήνιος. ἔστι δὲ καὶ δῆμος Ἀττικὸς τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς οὕτω λεγόμενος Παλλήνῃ. ὁ δημότης Παλληνεύς.

Ποτίδαια, πόλις Θράκης. ἡ δ' αὐτὴ ἐκλήθη καὶ Κασάνδρεια. ὁ πολίτης Ποτιδιαάτης καὶ Ποτιδαιεῖς.

Σιθωνία, μέρος Θράκης. τὸ ἐθνικὸν Σιθώνιος καὶ Σιθωνίη.

Σάνη, πόλις Θράκης μεταξὺ Ἀθῶ καὶ Παλλήνης. οἱ πολῖται Σάνιοι καὶ Σαναῖοι ὡς Καναῖοι.

Σκίθαι, πόλις Θράκης πλησίον Ποτιδαίας. ὁ πολίτης Σκιθαῖος, ὡς φησι Θεόπομπος.

Σκιώνη, πόλις Θράκης, ἔνθα λέγεται τὰς Τρωάδας αἰχμαλώτους, διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς δουλείαν ἀπενεχθῆναι τῶν αὐτῶν γυναικῶν, ἐμπρῆσαι τὰς ναῦς. οἱ δὲ πλοίων ἀποροῦντες ἐξ ἀνάγκης κατέμειναν αὐτοῦ πόλιν Σκιώνην οἰκίσαντες. ὁ πολίτης Σκιωναῖος καὶ Σκιωνεύς. ἔστι δὲ ὡς τοῦ Σινώπη Σινωπεύς.

Σκοῦποι, πόλις Θράκης. Λέπιδος ἐν ἱστορικῇς ἐπιτομῇς ὀγδόῃ. τὸ ἐθνικὸν Σκουπηνοί.

Τορώνη, πόλις Θράκης, ἀπὸ Τορώνης τῆς Πρωτέως ἢ Ποσειδῶνος καὶ Φοινίκης. ἔστι καὶ ἄλλη Τορώνη μετὰ Τροίαν κτισθεῖσα. ὁ πολίτης Τορωναῖος. ἔστι καὶ ἄλλη πόλις Σικελίας

Φλέγγρα, πόλις Θράκης, ἦν Εὐδοξος μετὰ ταῦτα Παλλήνην φησὶ κληθῆναι. ὁ πολίτης Φλεγγραῖος καὶ Φλεγγραία καὶ Φλεγγραῖον. ἔστι καὶ Φλεγρός καὶ Φλέγγρα. Λυκόφρων.

Χαλάστρα, πόλις Θράκης περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον. Ἐκαταῖος Εὐρώπῃ "ἐν δ' αὐτῷ Θέρμῃ πόλις Ἑλλήνων [Θρηίκων], ἐν δὲ Χαλάστρῃ πόλις Θρηίκων". Στράβων δ' ἐν ἐβδόμῃ Μακεδονίας αὐτὴν καλεῖ. ὠνόμασται δὲ ἀπὸ Χαλάστρης. ἔστι καὶ λίμνη τῇ πόλει ὁμώνυμος. ὁ πολίτης Χαλαστραῖος. Λυκόφρων "Θεσπρωτὸς ἄμφω καὶ Χαλαστραῖος λέων". ἔστι δὲ καὶ πόλις ὡς ἀπὸ Χαλαστραῖος Χαλαστραία φησίν. ἡ μὲν παρὰ τὴν λίμνην Χαλαστραία, ἐν ἣ τὸ λίτρον γίνεται Σούδα

Ἀμφίπολις: πόλις ἐστὶ τῆς Θράκης· πρότερον δὲ Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλεῖτο. φασὶ δὲ τινες αὐτὴν Ἀμφίπολιν ὠνομάσθαι διὰ τὸ περικοικεῖσθαι τὸν τόπον. Ἀμφίπολις Ἀμφιπόλεως κλίνεται.

Ἀριστοτέλης, υἱὸς Νικομάχου καὶ Φαιστιάδος. ὁ δὲ Νικόμαχος ἱατρός ἦν τοῦ τῶν Ἀσκληπιαδῶν γένους, ἀπὸ Νικομάχου τοῦ Μαχάονος. ἐκ Σταγείρων, πόλεως τῆς Θράκης, φιλόσοφος, μαθητὴς Πλάτωνος, τραυλὸς τὴν φωνήν.

Θερμάν: Θράκιον ἐστὶν πόλισμα.

Κάρανος, εἷς τῶν Ἡρακλειδῶν, στρατολογήσας ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν ἄδοξον οὔσαν τότε καὶ ἐβασίλευσε καὶ διαδοχῇ κέχρηται μέχρι Φιλίππου. Φίλιππος...Μεθωναῖοις δὲ τοῖς ἐπὶ Θράκης πολεμῶν τὸν ὀφθαλμὸν ἐπηρώθη

Κωφότερος τοῦ Τορωνέος λιμένος: περὶ Τορώνην τῆς Θράκης καλεῖται τις κωφὸς λιμὴν. εἴρηται δὲ ἡ παροιμία, παρόσον ἐν Τορώνῃ τῆς Θράκης λιμὴν στενὰς ἔχει καὶ μακρὰς τὰς ἀπὸ τοῦ πελάγους κατάρσεις, ὡς μὴ ἀκούεσθαι τοῖς ἐν αὐτῷ τὸν τῆς θαλάττης ἦχον. Παρὰ κωφῷ πέρδεις, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων.

Μηκύβερνα: πόλις ἐστὶν ἐν Θράκῃ σταδίου κ' ἀπέχουσα τῆς Ὀλύμπου ἢ Μηκύβερνα.

Ὀρφεύς, Λειβήθρων τῶν ἐν Θράκῃ (πόλις δ' ἐστὶν ὑπὸ τῇ Πιερίᾳ), υἱὸς Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης. Παλληνεύς: Παλλήνη δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος. τὸ δὲ ἐκ τόπου ἐπίρρημα Παλλήνηθεν, ὁ δὲ δημότης Παλληνεύς. ὅτι δὲ ἐστὶ καὶ ἐν Θράκῃ Παλλήνη, γνῶριμον.

Στρέψα: πόλις τῆς Θράκης. καὶ οἱ πολῖται Στρεψαῖοι.

Τορωναῖος: ὄνομα κύριον. καὶ Τορώνη, πόλις ἐν Θράκῃ.

Φλεγγραίας πεδῖον: Θρακικόν. Ἀριστοφάνης· ἵνα περ τοὺς γηγενεῖς ἀλαζονευομένους καθυπερηκόντισαν.

Αῤποκρατίων

Θέρμαν· Αἰσχίνης ἐν τῇ περὶ τῆς πρεσβείας ἀπολογίᾳ. Θράκιον τοῦτο ἐστὶ πόλισμα, ὡς καὶ Θεόπομπος ἐν κβ φησίν.

Μεθώνη: Δημοσθένης Φιλίππικοῖς. λέγοι ἂν τὴν ἐν Θράκῃ, ἦν πολιορκῶν Φίλιππος ἐξεκόπη τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν. Δημήτριος δ' ὁ Μάγνης ἐν ταῖς Συνωνύμοις πόλεσι τέσσαρας εἶναι φησι Μεθώνας.

Μηκύβερνα: Ὑπερείδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου. πόλις ἐστὶν ἐν Θράκῃ σταδίου κ' ἀπέχουσα τῆς Ὀλύμπου ἢ Μηκύβερνα.

Στρέψα: Αἰσχίνης ἐν τῷ περὶ τῆς πρεσβείας. πόλις ἐστὶ τῆς Θράκης, ὡς Ἑλλάνικος ἐν β Περσικῶν ὑποσημαίνει. οἱ δὲ πολῖται τῆς Στρέψης καλοῦνται Στρεψαῖοι.

Τορώνη: Ἰσοκράτης Παναθηναϊκῶ. πόλις ἐν Θράκῃ, ὡς Ἐφορος ἐν δ ἱστορεῖ.

Ζόγ+εῖδ

Κισσοῦς· ὄρος ἐν Μακεδονίᾳ. καὶ πόλις Θράκης

Σχολιαστές

scholia vetera hesiod theogon 53 2

τὰς ἐν Πιερίῃ· Πιερία ὄρος Μακεδονίας, ἐν ᾗ ἐγεννήθησαν αἱ Μοῦσαι, παρατείνον ἕως τῆς Θράκης.

scholia vetera Apollon Rod aargonautica 9 9

β ἴσκοπιῆς Πιμπληίδος ἄγχι τεκέσθαι· Πίμπλεια χωρίον κατὰ Πιερίαν. οἱ δὲ ὄρος Θράκης, οἱ δὲ κρήνην καὶ κόμην τῆς Πιερίας.

scholia vetera Apollon Rod aargonautica 9 20

Πιερίηθεν· Πιερία ὄρος Θράκης, ἐν ᾗ διέτριβεν Ὀρφεύς. φησὶ δὲ Ἡρόδωρος (31 fg 43a J.), ὅτι παρήνησεν ὁ Χεῖρων

scholia vetera demosth Oration 2 50

καὶ ... θρυλούμενον] λέγουσιν γὰρ ὅτι Πύδνα χωρίον Μακεδονίας, Ποτίδαια δὲ τῆς Θράκης, καὶ ἡ μὲν Πύδνα ὑπήκοος ἦν Φιλίππῳ, ἡ δὲ Ποτίδαια τοῖς Ἀθηναίοις. ἐγένετο δὲ ποτε τὴν μὲν Ποτίδαιαν ἀποσπῆναι

scholia vetera demosth Oration 3 132 a

ἐν τῇ Θράκῃ ἐκτίσαστο χωρία, ἅπερ νῦν εἴληφε Φίλιππος, Πύδναν καὶ Ποτίδαιαν καὶ τὰς ἄλλας. ἄγαν γὰρ εὐτυχὴς ὁ Τιμόθεος ἦν

scholia vetera Apollon. Rod. Argonaut. 9 9 b

ἴσκοπιῆς Πιμπληίδος ἄγχι τεκέσθαι· Πίμπλεια χωρίον κατὰ Πιερίαν· οἱ δὲ ὄρος Θράκης, οἱ δὲ κρήνην καὶ κόμην τῆς Πιερίας.

Scholia vetera apollon. Rod. 921 31–34a

Πιερίηθεν· Πιερία ὄρος Θράκης, ἐν ᾗ διέτριβεν Ὀρφεύς. φησὶ δὲ Ἡρόδωρος ὅτι παρήνησεν ὁ Χεῖρων τῷ Ἰάσονι, ὅπως τὸν Ὀρφέα σὺν τοῖς Ἀργοναύταις παραλάβῃ.

scholia vetera demosth Oration 7 8

Ἀλοννήσου] ταύτην τὴν νῆσον οὖσαν περὶ τὴν Θράκην Ἀθηναίων ὑπήκοον Σώστρατος ληστὴς ἐσφετερίσατο· πρὸς δὲ Φίλιππος πολεμήσας ἀπέσπασεν. Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν πρέσβεις ἀπαιτοῦντες ὡς ἰδίαν. ἔφησε Φίλιππος, εἰ μὲν βούλονται ὡς δωρεὰν λαμβάνειν, διδόναι, εἰ δὲ μή, οὐκ ἀποδιδόναι.

Scholia vetera Euripid. Vita 4 11

ἐτελεύτησε δὲ τὸν τρόπον τοῦτον. ἐν τῇ Μακεδονίᾳ κόμη ἐστὶ καλουμένη Θρακῶν διὰ τὸ ποτε κατακηκέναι ἐνταῦθα Θρακῶν. ἐν ταύτῃ ποτὲ τοῦ Ἀρχελάου Μολοτικῆ κύων ἦλθεν ἀποπλανηθεῖσα. ταύτην Θρακῶν, ὡς ἔθος, θύσαντες ἔφαγον. καὶ δὴ ὁ Ἀρχελάος ἐξημίωσεν αὐτοὺς ταλάντῳ. ἐπεὶ οὖν οὐκ εἶχον, Εὐριπίδου ἐδεήθησαν ἀπολύσεως τυχεῖν δεηθέντος τοῦ βασιλέως. χρόνῳ δὲ ὕστερον Εὐριπίδης ἐν ἄλλῃ τινὶ πρὸ τῆς πόλεως ἠρέμει, Ἀρχελάου δὲ ἐπὶ κυνηγέσιον ἐξελθόντος, τῶν σκυλάκων

ἀπολυθέντων ὑπὸ τῶν κυνηγῶν καὶ περιτυχόντων Εὐριπίδῃ, διεσπαράχθη καταβρωθεὶς ὁ ποιητής. ἦσαν δὲ ἔκγονοι οἱ σκύλακες τῆς ὑπὸ Θρακῶν ἀναιρεθείσης κυνός, ὅθεν καὶ παροιμία ἐστὶ παρὰ τοῖς Μακεδόσι 'κυνὸς δίκη'.

scholia vetera Θουκυδ. 2 79

τὴν Βοττικὴν: ὅτι οἱ Βοττιαῖοι ἄποικοι Μακεδόνων· εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Θράκῃ, πλησίον Χαλκιδέων

[26] Πελασγοί, Δαναοί καὶ Ηρακλείδες, πρ. Θράκες, πρ. Φοίνικες, γενιά του Δευκαλίωνα κ.α. κατὰ τὴν παράδοσιν. Ντόπιες παραδόσεις, ανατολικές, βορειότερες κλπ. προϊστορικές αρχαιολογικές επιδράσεις.

[27] Βλ. πχ.: *Ιλιάς*, Ξ 226 Ἥρῃ δ' αἵξασα λίπε ἰὸν Οὐλύμποιο, Πιερίην δ' ἐπιβάσα καὶ Ἥμαθιν ἐρατεινὴν σεύατο ἐφ' ἵπποπόλων Θρηκῶν ὄρεα νιφόνετα, ἀκροτάτας κορυφάς, οὐδὲ χθόνα μάρπτε ποδοῖν.

Οδύσσεια 5 50 Πιερίην δ' ἐπιβὰς ἐξ αἰθέρος ἔμπεσε πόντῳ

Ομ. Ὑμν. Εἰς Απόλλ. 214 ἢ ὡς τὸ πρῶτον χρηστήριον ἀνθρώποισι ζητεῦν κατὰ γαίαν ἔβης ἑκατηβόλ' Ἄπολλον; Πιερίην μὲν πρῶτον ἀπ' Οὐλύμποιο κατήλθες· Λέκτον τ' ἡμαθόνετα παρέστιχες ἡδ' Αἰνιήνας καὶ διὰ Περραιβοῦς· τάχα δ' εἰς Ἰαωλκὸν ἵκανες,

Ομ. Ὑμν. Εἰς Ερμ. 68 Ἥελιος μὲν ἔδυνε κατὰ χθονὸς ὠκεανὸν δὲ αὐτοῖσιν θ' ἵπποισι καὶ ἄρμασιν, αὐτὰρ ἄρ' Ἑρμῆς Πιερίης ἀφίκανε θεῶν ὄρεα σκιδόνετα, ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὐλιν ἔχεσκον βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινοῦς. τῶν τότε Μαιάδος υἱὸς ἐϋσκοπος Ἀργειφόντης πεντήκοντ' ἀγέλης ἀπετάμνετο βοῦς ἐριμύκους. πλανοδίας δ' ἤλανε διὰ ψαμαθῶδεα χῶρον ἵχνι' ἀποστρέψας· δολιγὴς δ' οὐ λήθετο τέχνης ἀντία ποιήσας ὀπλὰς, τὰς πρόσθεν ὕπισθεν, τὰς δ' ὕπιθεν πρόσθεν, κατὰ δ' ἔμπαλιν αὐτὸς ἔβαινε. σάνδαλα δ' αὐτίκα ἰψὶν ἐπὶ ψαμάθοις ἀλίησιν ἄφραστ' ἡδ' ἀνόητα διέπλεκε, θαυματὰ ἔργα, συμμίσγων μυρίκας καὶ μυρσινοειδέας ὄζους. τῶν τότε συνδήσας νεοθηλέαν ἀγκάλῳ ὥρην ἀβλαβέως ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο σάνδαλα κοῦφα αὐτοῖσιν πετάλοισι, τὰ κύδιμος Ἀργειφόντης ἔσπασε Πιερίηθεν ὁδοιορίην ἀλεείνων, οἷα τ' ἐπειγόμενος δολιχὴν ὁδὸν, αὐτοτροπήσας. τὸν δὲ γέρων ἐνόησε δέμων ἀνθοῦσαν ἀλὼν ἰέμενον πεδίον δὲ δι' Ὀγχηστὸν λεχεποιήν· τὸν πρότερος προσέφη Μαίης ἐρικυδέος υἱός· ὦ γέρον ὅς τε φυτὰ σκάπτεις ἐπικαμπύλος ὦμος, ἢ πολυοινήσεις εὖτ' ἂν τάδε πάντα φέρῃσι

Ομ. Ὑμν. Εἰς Ερμ. 190 ὦ γέρον Ὀγχηστοῖο βατοδρόπε ποιήεντος βοῦς ἀπὸ Πιερίης διζήμενος ἐνθάδ' ἰκάνω πάσας θηλείας, πάσας κεράεσσιν ἐλικτάς, ἐξ ἀγέλης· ὁ δὲ ταῦρος ἐβόσκετο μοῦνος ἀπ' ἄλλων κυάνεος, χαροποὶ δὲ κύνες κατόπισθεν ἔποντο τέσσαρες ἤντε φῶτες ὁμόφρονες· οἱ μὲν ἔλειφθεν οἳ τε κύνες ὅ τε ταῦρος, ὃ δὲ περὶ θαῦμα τέτυκται· ταῖ δ' ἔβαν ἡελίοιο νέον καταδυομένοιο ἐκ μαλακοῦ λειμῶνος ἀπὸ γλυκεροῖο νομοῖο. ταῦτά μοι εἰπὲ γεραιὲ παλαιγενὲς εἴ που ὅπωπας ἀνέρα ταῖσδ' ἐπὶ βουσί διαπρήσσοντα κέλευθον.

Ἡσίοδος, *Ἠοία* ἢ δ' ὑποκυσαμένη Διὶ γείνατο τερπικεραύνῳ υἱε δῶω, Μάγνητα Μακηδόνα θ' ἵπποχάρμην, οἱ περὶ Πιερίην καὶ Ὀλυμπον δώματ' ἔνειον.

[28] Στον Όμηρο πίων-πίειρα-πίον:= παχύς εύφορος, πλούσιος [πχ: A 40, B 549, E 710, I 577, M 283, M 319, Σ 342, Σ 541, T 180, Ψ 750, Ψ 832, δ 757, δ 764, μ 346, ν 322, ρ 180, τ 173, ω 66] Το όνομα σχολιάζεται και από τον Πλίνιο [4 17 1] et in regione quae Pieria appellatur a nemore. “Nemus” [-oris] είναι το αρχαίο ελληνικό “νέμος” [-εος], βλ: Ησύχιος, “νέμος, σύνδενδρος τόπος, και νομήν έχων” Σουίδα “νέμος επάκτιον' το άλσος, το όρος το παράλιον. Σοφοκλής [Αι 413] ‘πάρα-

λά τ' άντρα και νέμος επάκτιον' ' οι δε αγχού της χηλής του όρους ηυλίζοντο, ως την ύλην και το εκ ταύτης νέμος πρόβλημα είναι".

[29] Στράβων 9 5 22 12 οι μὲν οὖν Αἰνιᾶνες οἱ πλείους εἰς τὴν Οἴτην ἐξηλάθησαν ὑπὸ τῶν Λαπιθῶν, κάνταῦθα δὲ ἐδυνάστευσαν ἀφελόμενοι τῶν τε Δωριέων τινὰ μέρη καὶ τῶν Μαλιέων μέχρι Ἡρακλείας καὶ Ἐχίνου, τινὲς δ' αὐτῶν ἔμειναν περὶ Κύφον, Περραιβικὸν ὄρος ὁμώνυμον κατοικίαν ἔχον.οἱ δὲ Περραιβοὶ τινὲς μὲν συσταλέντες περὶ τὰ ἐσπέρια τοῦ Ὀλύμπου μέρη κατέμενον αὐτόθι πρόσχωροι ὄντες Μακεδόσι, τὸ δὲ πολὺ μέρος εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀθαμανίαν ὄρη καὶ τὴν Πίνδον ἐξέπεσε· νυνὶ δὲ μικρὸν ἢ οὐδὲν αὐτῶν ἔχνος σώζεται. τοὺς δ' οὖν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεχθέντας Μάγνητας ὑστάτους ἐν τῷ Θετταλικῷ καταλόγῳ νομιστέον τοὺς ἐντὸς τῶν Τεμπῶν ἀπὸ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῆς Ὀσσης ἕως Πηλίου, Μακεδόνων τοῖς Περιώταις ὁμόρους τοῖς ἔχουσι τὴν τοῦ Πηνειοῦ περαίαν μέχρι τῆς θαλάττης

Βλ. και J. Chadwick, Documents in Mycenaean Greek, Cambridge 1973, MY Oe 103, σ.540. "perhaps ethnic,also used as Pi we ri di"MN Piweriatas.

[30] Βλ. πχ.

Ησύχιος Ρ...πλ(ε)ιαῖρ αἱ Μοῦσαι ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ὀλύμπῳ, ἀπὸ κρήνης Πιπλείας

Σχολ. Απολ. Ροδ. Αργοναυτικά 8 22 `23–25a πρίτά νυν Ὀρφῆος: Ἡρόδωρος (`31 fg 42 J.) δύο εἶναι Ὀρφεῖς φησιν, ὧν τὸν ἕτερον συμπλεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις. φερεκύδης ἐν τῇ ς (`3 fg 26 J.) Φιλάμμωνά φησι καὶ οὐκ Ὀρφέα συμπεπλευκέναι. ἔστι δέ, ὡς Ἀσκληπιάδης (`12 fg 6c J.), Ἀπόλλωνος καὶ Καλλιόπης· ἐνιοὶ δὲ ἀπὸ Οἰάγρου καὶ Πολυμνίας. ζητεῖται δέ, διὰ τί Ὀρφεὺς ἀσθενὴς ὧν συνέπλει τοῖς ἥρωσιν: ὅτι μάντις ὧν ὁ Χείρων ἔχρησε δύνασθαι καὶ τὰς Σειρήνας παρελθεῖν αὐτοὺς Ὀρφέως συμ-πλέοντος.

b `σκοπιῆσ' Πιμπληίδος ἄγχι τεκ'έσθαι': Πίμπλεια χωρίον κατὰ Πιερίαν· οἱ δὲ ὄρος Θράκης, οἱ δὲ κρήνην καὶ κόμην τῆς Πιερίας.

`31–34a Πιερὶθην: Πιερία ὄρος Θράκης, ἐν ἣ διέτριβεν Ὀρφεὺς. φησὶ δὲ Ἡρόδωρος (`31 fg 43a J.), ὅτι παρήνησεν ὁ Χείρων τῷ Ἰάσονι, ὅπως τὸν Ὀρφέα σὺν τοῖς Ἀργοναύταις παραλάβῃ.

Καλλίμαχος, Ὑμνοὶ 4 7 ὡς Μοῦσαι τὸν αἰοιδὸν δὲ μὴ Πίμπλειαν ἀείσῃ ἔχθουσιν, τῶς Φοῖβος ὅτις Δῆλοιο λάθεται.

Τζέτζης εἰς Λυκόφωνα Πίμπλεια, πόλις καὶ ὄρος καὶ κρήνη Μακεδονίας.

Απολλώνιος Ρόδιος, Αργοναυτικά 1 23 Πρώτα νυν Ὀρφῆος μνησώμεθα, τὸν ἄ ποτ' αὐτὴ Καλλιόπη Θρήικι φατίζεται εὐνηθεῖσα Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληίδος ἄγχι τεκέσθαι. αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας θέλξαι αἰοιδῶν ἐνοπῇ ποταμῶν τε ἑεθρα·φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς ἀκτῇ Θρηικήῃ Ζώνης ἔπι τηλεθόσσαι ἐξείης στιχώσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρό θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερὶθην.

[31] Ν. Κοτζιά "Λεῖβηθρα, Πίμπλεια. Πιερίς, ἡ πατρίς του Ορφέως", Αρχαιολογική Εφημερίς 1948-49, Χρονικά, σ. 25 κεξ.

[32] Β. Helly, Gonnoi II 2, 2

[33] Πρόσφατο θῦμα της [φθινόπωρο 1998], ἡ γέφυρα της Εθνικῆς Οδοῦ Θεσσαλονίκης-Αθηνῶν που παρασύρθηκε σαν νάταν ἀπὸ χαρτόνι. Το ἴδιο εἶχε γίνει παλιότερα και με τη γέφυρα των ελληνικῶν σιδηροδρόμων.

[34] Ησύχιος

λεῖβηθρον· εἰθρον. ὄχετόν S. κρουνόν, καὶ τόπος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ <κατὰ> τὸν Ἑλικῶνα

Λειβήνος· ὁ Διόνυσος r

λείβειν· σπένδειν ‘Διὶ λείβειν αἶθοπα οἶνον’ (Ζ 266) καὶ δα κρύειν, ὅ ἐστι τοῖς δακρύοις ‘έειν· ‘δάκρυα λείβων’ (Σ 32), καὶ
στάζων

*λείβω· σπένδω r. An(gS). στάζω r(gS) p

Σούδα

Λείβει· αἰτιατικῇ· βάλλει, στάζει. ὁ δὲ φθειρσὶν ἐκζέσας, ἐσθιόμενός τε καὶ κατὰ μικρὰ λειβόμενος ἀποθνήσκει.

Λείβηθρα· ὄνομα πόλεως. Λείβηθρον δὲ ὀχετὸς ὑδραγωγικός.

Εὐπολις, Εὐν Αδῆλω,, 122

Λιβηθρα, τα ἐφυδρα χωρία και αι διαρρύσεις των υδάτων

[35] Κόνων, Ορφεύς, παρὰ Φωτίου Βιβλιοθήκη 186 140a 20

[36] Λυκόφρων, Αλεξάνδρα 408 “Απασα δ’ ἄλγη δέξεται κωκυμάτων, ὅσῃν Ἄραιοθός ἐντὸς ἡδὲ δύσβατοι Λειβήθριαι σφίγγουσι Δωτίου πύλαι, οἷς οὐμὸς ἔσται κάχερουσίαν πάρα ἠγμῖνα δαρὸν ἐστεναγμένος γάμος. πολλῶν γὰρ ἐν σπλάγχνοισι τυμβευθήσεται βρωθεῖς πολυστοίχοισι καμπέων γνάθοις νήριμος ἐσμός· οἱ δ’ ἐπὶ ξένης ξένοι παῶν ἔρημοι δεξιῶσονται τάφους.

Τζέτζης, Σχολ. Λυκόφρ. Αλεξ. 273α. ταις νύμφαις ἦτοι ταις Μούσαις, αἵτινες περὶ τὴν Πίμπλειαν καὶ Λειβήθριον καὶ τὸν Βήφυρον οἰκοῦσιν, ἃ περὶ τὸν Ελικῶνα καὶ τὴν Μακεδονίαν εἰσίν.

β. Τὴν ἐξοχὴν τοῦ Λειβηθρίου ὀρους Μακεδονίας ὑπεράνω τῆς Πιμπλείας ὑπάρχουσιν.

Τζέτζης, Σχολ. Λυκόφρ. Αλεξ. 409 Λείβηθρα δε πόλις Μακεδονίας. Δώτιον δε ακρωτήριον Ολύμπου. Συνάπτει οὖν τὸ Δώτιον τοῖς Λειβηθρίοις. Καὶ λέγει ὅτι ὅσῃν γῆν ἔχουσι μεταξύ ο Αραιοθός καὶ τὸ Δώτιον. ἔχουσι δε τὴν Ελλάδα πάσαν. Καθὸ τὸ μὲν Δώτιον ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ δε Αραιοθός ἐν Ἠπείρῳ. Σχεδὸν δε τὰ ἅκρα τῆς Ελλάδος οὗτοι οἱ τόποι εἰσίν. Ὡσπερ εἰ τις ἅκρα τῆς Θράκης εἴκοι τὸ βυζάντιον καὶ τὴν Αἴνον. Δωτίου δε πύλας εἶπε, καθὸ εἰς στενὸν λήγει τὸ Δώτιον καὶ συγκλείει δίκην πυλῶν.

Το βιβλίο της Έφης
Πουλάκη - Παντερμαλή
Λείβηθρα επιμελήθηκε η
Έφη Πουλάκη - Παντερμα-
λή, η Ελένη Κλινάκη, ο
Γιάννης Δημητριάδης και
το τύπωσαν οι εκδόσεις
MATI, Παρμενίωνος 2
Κατερίνη, τηλ. 23510/31275,
το Δεκέμβριο του 2008.

